SAUSIO, VASARIO, KOVO

1915 m.

№ 1-3 (45-48).

ATEITIS

Turinys.

I. P. MALAKAUSKIS: Karas. 3
II. MATAS GOJELIS: Nežinote. (Eilės) . . . 14
III. MATAS GOJELIS: Gulbės daina. (Eilės). . 14
IV. MATAS GOJELIS: Kam sugėlė. (Eilės). . . 15
V. MATAS GOJELIS: Ašarų klonis. (Eilės) . . 15
VI. MATAS GOJELIS: Rytas. (Eilės). 15
VII. B. KASAITIS Ar jau? 16
VIII. A. VABALKŠNIS. Minia ir poeta. (Eilės) . 38
IX S. T. RIMAITIS: Vakacijos. (Eilės). . . . 39
X. UOSAITIS: Sirdžai. (Eilės) 40
XI. UOSAITIS: Ar. (Eilės) 40
XII. S. T. RIMAITIS: Praeities įspudžiai. . . . 41
XIII. LIETUVAITĖ: Įspudžių žiupsnelis iš vokiečių nelaisvės. 44
XIV. IZ. G. Evangelijų autentiškumas. 46
XV. FEL. P.: Ar Bažnyčios įsakyti pasninkai yra išmintingi? 62
XVI. J. MICIULIS: Musų jaunuomenei draugiški patarimai 69
XVII. KOMERSANTAS: Kokių kalbų mokintis, manant likti komersantu? 71
XIX. Iš moksleivių gyvenimo 74
XX. Gyvenimo balsai. 81
XXI. „Vaivorykštė". *Ksiądz Adam Maciejowski.* Królewstwo Boże w was jest. 86
XXII. Redakcijos atsakai. 91

„Ateities" redakcijos adresas (pagal kurį reikia kreiptis su prenumeratos reikalais):

Kaunas, D. Vilniaus g., 34.

Adresas rankraščiams siųsti: Vilnius, Bogodielnyj per., 2-a, 7.

ATEITIS,

LITERATUROS, MOKSLO IR VISUOMENĖS

Mėnesinis Laikraštis,

SKIRIAMAS

LIETUVIŲ MOKSLEIVIJAI.

№ 1—3.

SAUSIO, VASARIO, KOVO 1915 M.

KAUNAS,

„Ateities“ redakcija, D. Vilniaus g., № 34.

1915.

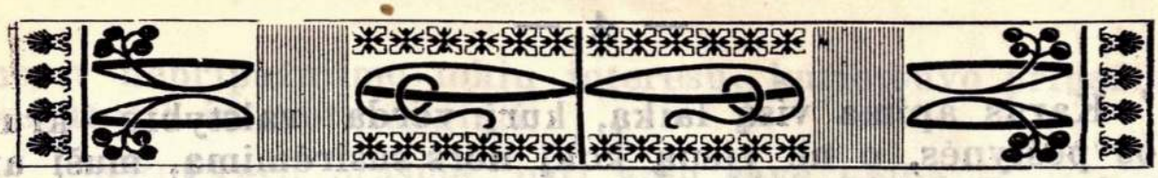

P. Malakauskis.

Karas.

Skamba čerška plieno kardai, duzgia-bizgia švino kulkos, baubia milžinų-armatų balsai: dreba žemė—karas verda.

Tas baisusis musų dienų engėjas apgulė visą pasaulę ir apsiautė didžiuoju pasauliniu karu. Ant jo aukuro neša savo aukas austrai ir rusai, vokiečiai ir francuzai, anglai ir belgai, japonai ir indiečiai, serbai ir turkai, vargšai australiečiai ir nelaimingi lenkai, našlaičiai lietuviai... kas visus juos suskaitys.

Pakliuvus ir tokią nelemtą historijos fazę, žmogus niekuo nenori užsiimti, niekas nelenda į galvą—vien karas vaidinasi visiems. Kalba apie jį inteligentai, prasčiokai, bobos ir piemenukai. Bet kas tai yra karas? Rodos, suprantamas dalykas. Tečiau net daugelis mokslininkų neatspėjo sfinkso.

Vieni sako, kad karas esąs teisėtas dviejų valstybių ginčas del viešos teisės[1]). Bet toksai karo aptarimas yra nelogiškas. Nes teisėtas ginčas buna karo priežastimi, o ne pačiu karu. Karas gi padeda atgauti teisę.

Kiti karą laiko neteisybės prašalinimu ginklais[2]). Tas aptarimas vėl šlubuoja tuo, kad išbraukia iš karų katalogo neteisingą ir nubaudimo karą.

Dar žinoma daug karo aptarimų. Bet visuteisingiausiai galima jis aptarti šitaip: *karas tai yra dviejų ar daugelio valstybių vienos su antra ginklais vedamoji, tam tikromis normomis apspręstoji kova, su pavojumi nuveiktajai valstybei netekti neprigulmybės ar lent dalies savo teritorijos.*

---

[1]) *Bluntschli*, Das moderne Völkerrecht, § 510.

[2]) *Holtzendorff*, Encyklopedie der Rechtswissenschaft 1890. laida V, § 69, psl. 455.

Karas apima visą laiką, kurį verda valstybių kruvinos peštynės, o ne vieną kokį nors susirėmimą, mušį ar pergalę. Todel labai sumaniai išsireiškė senovės klasikas Livijus, kad „rymionįs nepergalėta jokiame kare, tik daugelyj mušių“[1].

Karo subjektais gali buti tiktai valstybės su augščiausiaja v a l d ž i a (suvranitá). Todel negali karu vadinties maištai, revolucijos ir tt. Tiesa, kartais viena kokia nors tauta išsidalina į dvi dali, ir abidvi nori pasisavinti augščiausiąją valdžią. Ta jųdviejų kova taipogi vadinas vidaus karas. Bet tokiame atsitikime tiedvi dali pasidaro neva dvi neprigulmingi valstybi, kurių viena prieš antrą ginklais gina savo teises. Antra vertus, vidujis karas imama apskritoj, musų gi aptartasis specifiškoj prasmėj.

Karas vedama g i n k l a i s. Tuo jis skiriasi nuo žodžių, kumščių, dvasinės kovos ir tt.

Karas yra keturių rušių: užpuolimo, apsigynimo, teisingas ir neteisingas. Užpuolimo karas vadinasi iš tos pusės, kuri pirma griebiasi ginklų prieš antrą; gynimos gi prieš aną užpuoliką bus apsigynimo karas. Pavyzdžiui, musų dienų Vokietijos karas su Rusija yra užpuolimo karas, nes vokiečiai pirmiau užpuolė Rusiją, paskelbdami karą liepos 19 d. 1914 m. Rusijos gi karas su vokiečiais —apsigynimo karas.

Užpuoliku dažnai vadinama tas, kurs be teisėto pagrindo duoda karo progą arba padaro priešininkui karą neišvengiamu. Bet, mano nuomone, geriau ir teisingiau prisilaikyti pirmojo karo supratimo. Jį patvirtina ir praktika.

Teisingas karas yra tas, kurs vedama sulig teisybės normų: kai yra tikra ir didžiausia priežastis, kai neperžengiama karo įstatų ir tt. Priešingai karas buna neteisingas.

Veizint į karo priežastis ir tikslą, karai buna teisiniai ir politiški, užkariavimo ir paliuosavimo, atsiėmimo, religijos ir tt.

Politiškasis karas buna tuomet, kai jis kįla iš jau esančių interesų prieštaravimo; teisinis—kai kįla iš įžeidi-

[1]) Lib. 9, c. 18. Nullo bello, multis vero praeliis vinctus est.

mo ir nepripažinimo tokių interesų, kurie buvo pripažinti, pamatuoti ir tautų apginti.

Kitų karų prasmė pati apie save kalba.

Jei karus mastuosim vieta, kame kariaujama, susidursim su sausumos, jurų, Europos, pasauliniais karais ir tt.

Nors karas yra viena baisiausių pasaulės nelaimių ir pertai vengtinas daiktas, bet gali buti ir leistinas.

Kaip išteisinus karas? Pirmiausia imkim apsigynimo karą. Žinote, kad kiekvienas turi teisę ginties nuo užpuoliko ant gyvasties ar turto. Ta tiesa taikoma ne tik pavieniems, bet ir surinktiems (kolektiviams) moraliams asmenims, turintiems teisę gyvuoti. Juo labjau negalima jos neguoti valstybėms, kaipo moraliams asmenims. Nes valstybės stovi augščiau nei pavieni žmonės ar draugijos. Antra, valstybių tikslas ir yra rupinties visuomenės gerove, ramumu. Jei kas ardo tą gerovę, ramumą, valstybė privalo neužsileisti užpuolikui. Pavieni žmonės dar gali kartais išsižadėti apsigynimo teisės; valstybė gi niekuomet to negali padaryti. Bet prašalinti didžiasias valstybių neteisybes ligšiol dažnai ir tegali vien karas. Kas yra? Šiaip jau žmonės turi augštesnius už save tribunalus, kame gali savo ginčus išrišti. Kame valstybė išriš savo ginčus? Tokio autoritativaus tribunalo pakol kas dar nėra. Lai ir butu kada nors tas visų pageidaujamas tribunalas,—jis tiesa, daug ginčų išrištu, teisybei patarnautu, bet ar pažabosi Attilą, Napoleoną ar vokiečių Vilių. Abejoju. Nenorės jis nusilenkti teismo nutarimui, dekretui—ir apelacija—karas. Teisingai pasakė garsus juristas ir filosofas Hugo Grotius (1583—1645): „Kame nebėra teismo, ten prasideda karas“[1]).

Užpuolimo karas dažnai turi tikslą atimti spėka ir neteisingai užimtus miestus, kraštus, teises, ar priversti atlyginti skriaudas. Toksai karas irgi leistas. Tai išplaukia iš taisyklės (principo), kad valstybė privalo sergėti visus savo valstijos turtus ir teises. Juk jei ir tau atimtu kas knygą, laikrodėlį, ar ką kitą, ar tu neturėtumi teisės atsijieškoti jį.

---

[1]) De jure belli et pacis, lib. 2., c. 1.

Kartais užpuolama ginklais prasikaltėlę-valstybę, kad ją nubaudus. Galima išteisinti ir tą nubaudimo karą. Biskį pamąstykite. Jei kas bloga padaro, suardo visuomenės harmoniją-tvarką. Suardytąją tvarką tegalima atitaisyti bausme. Antra, bausmė reikalinga del paties prasikaltėlio pataisymo. Trečia, jei nebutu bausmės, tuomet ir kiti nesibijotu panašiai bloga daryti. O kaip nubausi prasikaltėles-valstybes? Dažnai tam pasiekti tėra vienas įrankis — karas.

Teisinte, kaip matote, greit galima išteisinti nubaudimo karą Bet jei giliau paveizėsim į dalyką, susitiksim nemaža keblumų. Tarp kitko žinom, kad bausti prasikaltėlį tegali tas, kurs turi ant jo teisminę valdžią (jurisdikciją). Tokios valdžios neturi valstybės vieną ant kitos. Ką į tai pasakysi? Nieko kita, kaip tik tai, kad čia pasakyta apie bausmės teisę apskritai imant. Musų gi dalyke t. y. kare suvisu kitaip turi buti. Tai mums diktuoja pats protas. Delei visuomenės tvarkos reikalinga bausmė. Šiaip jau žmones - prasikaltėlius baudžia valstybė. Kas gi nubaus didelius nepakenčiamus valstybių prasikaltimus? Atskiro specialio tokio autorito nėra. Taigi jos pačios turi turėti neva tarptautinę teisę (jei taip galima išsireikšti) bausti viena kitą.

Antras keblumas. Tas pats asmuo negali buti savo byloj apskundėjų, teisėjų ir nutarimo (dekreto) išpildytoju. Tai priešinasi prigimties įstatui, užginančiam buti kartu skundėju ir teisėju, labjausiai savo byloj. Į tą keblumą atsakysiu trumpai. Ta taisyklė pritaikoma privatinėj, o ne viešoj tarptautinėj byloj. Pav. nun užginta pardavinėti degtinė, alus ir kiti svaiginantįs gėralai. Valdžia sučiupo Kaune, Petrograde slaptą anų gėrimų pardavinėjimą, na ir pati nuteisė drąsuolius. — Žinoma, butu labai pageidaujama, kad ir viešoj tarptautinėj byloj neapsilenkus su ana taisykle. Bet ligšiol tai negalima. Tatai turim pripažinti vieną iš dviejų — ar prasikaltimai gali pasilikti nenubausti ar valstybės turi teisę teisti ir bausti ne tik savo pavaldinius, bet ir valstybes - prasikaltėles. Su pirmu manymu sunku sutikti. Taigi reikia priimti antrąjį. Galop reikia atminti, kad valstybių pra-

sikaltimų teisėjai ir nubaudėjai ne su savo asmeniniais reikalais turi interesus, bet su viešais, visuomeniniais klausimais. Per tai jų nusprendimus negalima sulyginti su privatinių dalykų nusprendimais, kuriuose užginta tam pačiam asmeniui buti kartu skundėju ir teisėju.

Gal kas pasakys, kad karas yra neleistinas, nes jis skriaudų eibę atneša. Tiesa. Bet tai tik parodo, kad karo reikia saugoties, vengti kiek tik begalima ir tegalima jis pradėti, kai jau nebėra jokios kitos priemonės delei tvarkos apgynimo, teisybės sujieškojimo. Jei niekuomet nebutu leista kariauti, tai dažnai dar didesnių blėdžių susilauktumėm. Lai butu Europa nekariavusi su hunnais ir vandalais, lai butu lietuviai nusileidė kraugeriams kryžiuočiams, rusai mongolams — kas butu iš to išėję? Ar dabartiniai belgai neturi teisės... ką sakau „teisės“—ar neguli ant jų šventa priedermė atimti vokiečių nuteriotą savo mylimą, brangią tėvynę?! Apie tai ne gali buti ir kalbos.

Karas, apskritai imant, yra leistas. Bet iš to dar neišeina, kad jis butu absolučiai leistinas. Ne, kad karas butu leistinas, reikia užlaikyti šios trįs esencialės sąlygos:

a) jį turi apskelbti tam tikra valdžia,

b) turi buti didelė ir tikra priežastis ir

c) reikia užlaikyti visa, ko tik reikalauja teisybė ir artimo meilė. Truksta vienos tų sąlygų — nebegalima karą vadinti teisingu, leistinu. Kuogiliausiai įsidėkim jas atmintin. Tai mums padės spręsti apie karų legalumą.

Pirmoji teisingo karo sąlyga reikalauja, kad jį apskelbtu tam tikra valdžia. Negal pradėti karą privatinis asmuo, nes jis gali savo teises apginti teisme. Ir kas išeitu iš to, jei kiekvienas žmogus galėtu imti kardą, iššokti lyg liutas ant savo priešo ar dar šaukti pagalbon apsiginklavusį kaimyną. Juk pakiltu didžiausia visuomenės audra, kuri visa sumaišytu su dumblais ir žemėmis. Stipriausi valdimierai nebegalėtu numalšinti betvarkės bangų. Antra, karas yra viešas visuomeninis dalykas. Jais gi rupinasi valstybės.

Nuspręsti, kas turi teisę apskelbti karą, priguli nuo įvairių valstybių formų. Pav., Rusijoj karą apskelbia Caras, Francijoj prezidentas sutinkant parlamentui ir senatui, Suvienytuose Amerikos valstijose kongresas, t. y. senatas ir parlamentas. Apskritai imant, parlamentarėse ir konstitucioninėse monarchijose karą skelbia monarchas su parlamentu[1]).

Vieną atsitikimą težinau, kad ir šiaip jau valdymierai gali pradėti karą be augščiausios valdžios paliepimo ar įgaliavimo — tai netikėtai užpuolus priešui kokį nors miestą ar kraštą. Priežastis yra ta, kad tuomet prileidžiama augščiausios valdžios sutikimas.

Beto, kad užpuolimo karas butu teisėtas ir leistinas, reikia turėti didelę ir tikrą priežastį (apsigynimo karui jokios priežasties nereikia, nes kiekvienas turi teisę save ginti).

Kiek karas kaštuoja! Apskaitoma, kad viena Rusija nuo šio karo pradžios iki sausio 1 d. š. m. išleido karui 2,243 milionus rubl.; kasdien išeina po 14 milionų rubl. Ką kitos karalystės išleidžia! Vokiečių 42 colių armotos vienas šuvis kaštuoja 10,000 rubl.

Kiek žmonių išteriojama! Milionai... kiek paliekta tėvų be sunų, gan vienintėlės paramos ir paguodos senatvėj, kiek kudikėlių be tėvų, pačių be vyrų, seselių be brolių!.. Negalima nei įsivaizdinti. Našlaičiai—ašaros, vargai! Laukai virsta grioviais, miškai tyrais, sodos ir miestai griuvėsiais. Pats kultūrinis žmonių gyvenimas įkrinta į letargą ir pakol beįeis į pirmasias vėžes, nevieną dešimtį metų paprakaituosi. Taigi imties tokio pražutingo dalyko, karo, reikia turėti tikrą ir didžių didžiausią priežastį.

Užtektinų karo priežasčių nedaug tėra. Prie jų galima priskaityti: neteisingas kraštų užvaldymas ar užkariavimas, svarbių teisių atėmimas, didelių skriaudų neatlyginimas, tautų ar tikėjimo prispaudimas, milžiniški valstybių prasikaltimai ir k. k. Bet ir tos didžiausios priežastis teišteisina karą tik tuomet, kai jau nebėra jokios kitos priemonės teisybei sujieškoti. Tatai pirmiau-

---

[1]) Seniau Lietuvoj karą apskelbdavo tėvunų seimai, kuriuos sušaukdavo Krivių-Krivaitis.

siai reikia pasistengti diplomatijos keliu išrišti ginčus arba šaukties kieno nors tarpininkavimo, išrinkti teisėjus, daryti retorsijas[1]), blokadas[2]) ir t. t. Kai jokios priemonės nieko nebereiškia, nebužtenka ir valstybė turi ar pakelti visas neteisybes ir skriaudas, ar pradėti karą, tuomet tik karas gali buti išteisintas, leistinas.

Neteisingi karai yra visi tie, kurie vedama ne del neteisybės prašalinimo, o del kitko. Taip tatai neteisingas yra karas, jei kariaujama del vaizbos, turtų praplatinimo, garbės ar kitos kokios nors naudos įgavimo ir tt. Nes nauda nėra teisybės norma ir saikas, bet priešingai ji pati iš teisybės turi semti normą ir saiką, t. y. neteisybė visuomet pasilieka neteisybe, nors iš jos ir didžiausia nauda kartais butu. Neteisybės negalima daryti.

Taipogi neteisingas karas bus, jei kas pakelia jį iš baimės, kad perdaug nesustiprėtu jo kaimynė-valstybė. Žinoma, jei kas neteisybes darytu, iš neteisybių stengtusi krezu tapti, tuomet kas kita butu. Kad ana baimė nėra užtektina priežastis teisėtam karui, racija labai aiški. Juk ar gali šiaip jau žmogus pulti ant savo kaimyno, — kam jis teisingai turtėjąs. To negal buti. Tas pats yra su valstybe. Nieko net nereiškia atsarga. baimė, kad sustiprėjusi kaimynė neprispaustu paskiau silpnesniosios, kaip kartais atsitinka. Tikro pavojaus nematai — negali savo neva priešą kojomis ir rankomis sutrypti. Prieš tą baimę galima kaip nors kitaip apsišarvoti.

Galop, visi karai yra neteisingi, kurie kįlo del moralių bei etiketos pareigų peržengimo, k. š. humaniškumo, dėkingumo negavimo, garbės įžeidimo ir tt. Tai pritaikoma, kuomet kokia nors valstybė negativiai užsilaiko, t. y.

---

[1]) Retorsija ir represija tarptautinėj teisėj vadinasi atkeršijimo priemonės, kurias vartoja viena valstybė kitai, kad nubaudus ją už prasikaltimus ar privertus atitaisyti peržengiamąjį punktą. Viena nuo antros skiriasi tuo, kad represija yra niekas kitas, kaip tik prievarta, o retorsija yra tik aiškus nepasitenkinimo ir neprielankumo išreiškimas. Represijos pavyzdžiai: prasikaltelės-valstybės pavaldinių areštavimas, nubaudimas ar jų turtų konfiskavimas. Retorsija gi bus: didelių muitų uždėjimas ant priešės prekių, atėmimas visų privilegijų, kurios nėra paminėtos jų sutartyse ir t. t.

[2]) Blokada buna tuomet, kai karo laivynas apstoja nuo jurų iš visų pusių uostą ar jurų pakraštį, nieko nei ten, nei iš ten nepraleisdamas.

kai vien neišpildo pati anų pareigų. Bet jei ji neleidžia spėka ar apgaule kitai išpildyti moralių pareigų, tuomet galima jau suduoti jai už perdidelę drąsą. Nes čia nusidedama teisybei.

Karas nėra kokia betvarkė. Ne, ir karas turi savo įstatus ir teises. Išpildymas tų įstatų yra trečioji sąlyga, nuo kurios priguli karo teisingumas, leistinumas.

Prieš pradėdamas karą užpuolikas turi pareikalauti ultimatu ar kaip nors kitaip priešės-valstybės pasitaisymo ar atlyginimo. Ta sąlyga išplaukia ne tik iš pozitivių įpročių, viešpataujančių visose civilizuotose tautose, bet taipogi iš prigimties įstato. Jei priešas sutinka išpildyti protingus reikalavimus, tuomet ir reikalautojas turi atsisakyti nuo kruvinų žingsnių. Nes karas tegali buti leistas vien butiname reikale. Tas reikalas tebus tuomet, kai priešas, turėdamas atidarytus vartus išpildyti teisingus reikalavimus ir gavęs žinią apie kibantį ant jo karo grumojimą, nesinaudoja duotu galėjimu išvengti audros. —Tai užlaikytina užpuolimo kare. Apsigynimo karui nereikia jokių sąlygų, jokių ultimatų, jokių apskelbimų.

Karas užsidegė. Bet ir tuomet užlaikytinos normos. Suvisu užginta tokios priemonės, kaip neteisinga prisieka, papirkimai, melagystės ir tt.

Kartais tyčia skleidžiama neteisingos žinios apie priešo sumušimus, nepasisekimus, kad pakėlus savųjų dvasią ir nuslopinus priešo energiją. Pav. nun taip darą, rašo laikraščiai, vokiečių štabai. Tokią priemonę pavelija liberaliai juristai. Bet tai yra pasmerktina. Melagystė pasilieka melagyste.

Nors kiekviena melagystė užginta ir kare, bet galima vartoti kariškus vylius, spąstus, tariamus užpuolimus. Tai nėra melagystės. Tai yra tiesos paslėpimas, nutylimas, dviprasmė kalba ar darbai, kurių priešas neperprato ir per tai įkrito į klepšius.

Žvalgų siuntimas ir šnipinėjimas irgi nėra melagystė ir nėra kare užginta.

Dar didžiau, neg melagystė, kare užginta tiesioginis nekaltų ir neapsiginklavusių moterų, vaikų, senių ir kitų žmonių užmušinėjimas.

Eisim prie turtų. Jie yra visokios rūšies: valstijos, visuomeniniai, privatiniai.

Valstijos turtus imti tik tuomet tegalima, kai jie yra butinai reikalingi teisingo karo tikslui pasiekti. Todel negalima bereikalo griauti valstybės įstaigas, deginti miestus, sodžius. Bet galima ardyti geležinkelius, užgrobti abazą, ginklus.

Niekuomet negalima naikinti visuomeninių turtų ar šiaip jau kulturos, dailės, architekturos paminklų, įstaigų, k. š. bibliotekų, muzėjų, galerijų, bažnyčių ir tt. Ar galime dovanoti muzulmanų emirui Al.-Mumenijui Omar'uj ben Alkhattab'ui už garsiausios Aleksandrijos bibliotekos sudeginimą 641 m. Kaip dar paveizės historija į Reimso katedros šaudymą ir sugriovimą?..

Anos visuomenės brangenybės tik tuomet nustoja savo nepaliečiamybės, jei išgama priešas išnaudoja jas kariškiems reikalams: observatorijoms, telefonams, telegrafams ir tt. Bet ir tuomet reikia kaip nors kitaip priversti niekšą pamesti neleistinas priemones. Žinia, jei kas netyčia sugriaunama, sugadinama, tuomet už tai neatsakoma. Bet tokiame atvėjyj ir už nekaltų žmonių užmušimą neatsakoma.

Privatinius turtus rečiausiai tegali imti priešas, nes ar daug tokių atsitikimų matei, kad jie butu butinai reikalingi teisingo karo tikslui pasiekti. Nebent jei tokie namai, ar kas kitas užstoja kelią šaudymuisi; tuomet galima juos sugriauti, sunaikinti.

Visas mano išvadžiojimas apie turtų užėmimą remiasi tuo, kad karas pats savim neduoda jokios teisės — juo tik galima ginti teisybę.

Kareiviai nieko negali daryti be savo valdymierų liepimo ar leidimo. Kitoniškai jie butu niekas kitas, kaip tik piktadarių gaujos.

Karo planą stato vyriausiasis armijos vadas ar taipogi ir generalis štabas. Sunkesniomis valandomis sušaukiama kariškoji taryba. Tokią tarybą buvo sušaukęs genialis rusų vadas Kutuzov'as Filių sodoj (netoli Maskvos), kurioj nutarta atiduoti be mūšio Maskvą Napoleonui.

Kai jau gauta pergalės vainikas, nieko daugiau nebegalima daryti, reikia atsisveikinti su karo lauku ir išsidanginti iš svetimosios teritorijos. Teritoriją gali užimti

tik tuomet, jei pirmiau pergalėtojas turėjo teisę prie jos arba jei pridera atimti ją už bausmę ar, galop, to reikalauja ramybės apdraudimas.

Be to po karo darosi skriaudų atlyginimas. Kiekvienas užmoka už tas skriaudas, kurias jis pats padarė. Kas del skriaudų, kurių kaltininkas nežinomas, arba kurias padarė abidvi pusi mušdamos, tikro įstato dar nėra. Jų atlyginimas reguliuojamas sutartimi. Apskritai imant, sutartis vaidina didžiausią atlyginimo rolę.

Visos išvardytos esencialės teisingo karo sąlygos išteka tiesiog iš prigimties įstato. Be to tarptautinė teisė, kurią turi užlaikyti visos civilizuotos valstybės, skelbia dar daug kitų karo sąlygų. Jų daugumas taipogi išplaukia iš prigimties įstato, mažuma gi yra tik susitarimai. Tarp kitko tarptautinė teisė gina užmušinėti nelaisvius, neleidžia šaudyti į sanitarus ir jų įstaigas, vartoti užnuodintas, sprogstančias ir dum-dum kulkas ir d k.

Tarptautinės karo teisės ne iškarto sutvertos. Pirmasias jų šaknis matome jau žiliausioj senovėj. Labjau kerėti jos ima nuo XVI šimt. XIX šimt. ties og sieksniais pašoko. Kokios yra tos svarbiausios tarptautinių karo teisių dienos? Vienos kongresas 1856 m. suminkštino jurų karo budą, Paryžiaus jurų teisės deklaracija bal. 16 d. 1856 m. užgina karo metu gaudyti pirklybinius laivus su privatine nuosavybe, Genevos konvencija rugp 22 d. 1864 m. ir jos priedas spalio 20 d 1868 m. pagerino sužeistųjų likimą,—nutarta karo lauke laikyti neutraliais sanitarus pildant savo pareigas sužeistųjų ligonines ir tt.[1]); Petrapilės deklaracija gruodžio 11 d. 1868 m. užgina naudotis sprogstamosios medegos mažiau 400 gramų svarumo[2]). Beto daug ko įvedė karan Oksforde vienu balsu

---

[1]) Genevos konvencija yra Raudonojo Kryžiaus įkurėja. Tos konvencijos nupelningiems darbams impulsą davė geneviečio filantropo Dunant'o rašinys 1862 m. apie apverktiną sužeistųjų padėjimą ties Solferino. Jos nusprendimus pripažino pirmiausiai: Baden'as, Belgija, Danija, Francija, Hesija, Holandija, Prusija, Šveicarija, Italija, ir Virtenberg'as; paskiau: visos kitos Europos valstybės, Persija, Japonija, Suvienytos Šiaurės Amerikos valstijos (1882 m.) ir daugelis Pietų Amerikos respublikų. Genevos nutarimas pirmą kartą praktikuota prusų-vokiečių kare 1861 m.

[2]) Be to 1863 m. prof. Lieber'is sustatė taip vadinamus „Amerikos karo punktus" (Instruction for the Government of Armies of the U. S. In the Field). Bet jie nebuvo visuotinai pripažinti.

priimtas ir 1881 m. įteiktas visoms valstybėms vadovėlis „Sausumos karo įstatai“ (Les lois de la guerre sur terre)[1]), Haagos (S'Gravenhage Holandijos sostinė) konferencija liepos 29 d. 1899 m., antroji Genevos konvencija liepos 6 d., antroji Haagos konferencija spalio 18 d. 1907 m. ir Londono jurų teisės konferencija vas. 25 d. 1909 m.

Karo teisės ir įstatai nori neva tai kariaujančioms pusėms uždėti šiokias tokias varžančias normas, kad karas išeitu kiek žmoniškesnis. Bet, deja, visa tai paliekta teorijoj, iki sušvilps granatų kulkos, iki sudundės pirmasis armotos balsas. Tuomet visos karo normos by užtvenktos plekštikės nulaksto nuo scenos. Liekta tik viena jiega viešpataujanti, kuri nukreipta daugiau priešų išžudyti, išskersti, nugalabinti. Pamėgink dabartinį karą mastuoti bent kokiomis teisės kategorijomis, ar daug ko susigraibytum. Čia išsipildo ištikrųjų materialinis teisės supratimas: teisė tai spėka. Gaila!

Kada išauš ta diena, kuomet nebebus karų! Kada užtekės visuotinos apdraustos ramybės saulelė. Žuvįs trokšta vandens, paukščiai—oro, žmonės—taikos! Bet kokia vyla parveria širdį pamąsčius, kad negreit, o gal ir niekuomet nesulauksim anos aukso laimės. Abejoti apie tai spiria pati historija. Karai yra seni kaip ir žmonija. Kariavo žydai, kariavo aigiptiečiai, asirijiečiai, babiloniečiai, kariavo graikai, rymionįs, gallai (francuzai), hispanai, kariavo rusai, mongolai, totoriai, kariavo lietuviai, lenkai ir nuožmieji kryžiuočiai. Baisųs buvo karai barbarų laikais. Bet kilant kulturai ir technikos išradimams didėjant, karai daros kas kart dar kruviningesni, baisesni. Net retėte ar retėja jie kilant civilizacijai, labai abejotina. Taigi nematyti jokios ramesnės ateities.

Tiesa, Haagos konferencija 1899 m. įkurė tarptautinį teismo tribunalą, kuriame norinčios valstybės galėtu išrišti savo ginčus. Bet jis taip ir paliko pasivus, be veikimo. Butu geistina, kad jis bent iš dalies suvaidintu rolę pirmojo žingsnio prie absolučiai visoms valstybėms priverstino tribunalo sutvėrimo ateityj. Jo nauda pati apie

---

[1]) Pavyzdžiu paimta Brukselės deklaracija rugp. 27 d. 1874 m. Pati ji neturi juridiškos vertės delto, kad po ja delei Anglijos priešinimosi nepasirašyta.

save kalba. Bent stengkimės mes patįs persiimti ir visiems kitiems įkvėpti to tribunalo idėją. Bene kaip nors jis įvyks.

Karas leistinas, bet nepageidaujamas ir labai vengtinas. Butinai pageidaujamas tarptautinis karo tribunalas.

NEŽINOTE!

Jųs nežinote, kur yra
Mano sielos mylimi namai,
Kur jaučiu aš meilę tyrą,
Kur paguoda mano, kur džiaugsmai?
Sopuliams randu ten myrą,
Sielos skausmą tie namai maldys.
Jųs nežinote, kur yra?
Aš žinau ir dar viena širdis.

Matas Gojelis.

22—XII—14.

GULBĖS DAINA.

Baltoji gulbė kartą vieną
Gyvenime išaudžia dainą.
Ji čiulba paskutinę dieną,
Kai siuntiniai mirties ateina.
Vien aidas dainą jos sunčiumpa
Ir neaiškiai ją mums kartoja.
Kam tveria ji tą dainą trumpą?
Ko gulbė mirdama vaitoja?
Sučiulba dainą vienintėlę
Ir vysta, kaip žiedai žolynio.
Kas gulbes dainą tą sukėlė,
Žmogus nei vienas nesužino.

Matas Gojelis.

22—XII—14.

KAM SUGĖLĖ?

Mano jauna širdį kam sugėlė,
Apleidžiant mylimus namus?
Širdyje sužibo kibirkštėlė,
Mano jauną širdį kai sugėlė.
Sieloje tada ugnis sukėlė
Tai namelis taip ramus.
Mano jauną širdį kam sugėlė,
Apleidžiant tuos meilius namus?

Matas Gojelis.

6—I—15.

AŠARŲ KLONIS.

Pasaulin ateidamas kudikis verkia,
Jis verkia suole mokyklos.
Akis jo jaunystėje ašaros merkia,
Kai tuno sukury miglos.
Užaugusį suka jį vargo verpetai,
Vėl krinta ašara gaili,
O kai jau ateina senatvės jo metai,
Neilsis ir plaukai žili.
Nes ašaras jam ir senatvė išspaudžia,
Ši žemės kelionė vargus vien tik audžia.
Pikta vis žeidžia geluonis.
Ant žemės žmoneliams blakstienos nesausos,
Čia laimės nei nėra, suteiks gal ją dausos.
Ši žemė—ašarų klonis.

Matas Gojelis.

8—II—15.

RYTAS.

Ant dangaus rytuos ugnis pasvydo,
Ir visur jos spindulėliai bėgo.
Kai karalių savo tą išvydo,
Žadinos visa gamta iš miego.

Giesmeles pradėjo paukščių choras,
Bandas pievosna išlijo lyte,
Dainomis laukų siubavo oras,
Kur artojai triuso. Sveikas, ryte!

Matas Gojelis.

27—II—15.

Ar jau?

(Studento - liuosanorio dieninio nuotrupos.).

. . . . . .

Liepos m. * * * *d.*

Linksmutis, auksinis spinduliukas, įsiskverbęs per kiek įdriskusią štorą, užklydo ant mano pagalvio ir, matomai, išbudino mane. Jau buvo, tur but, nebeanksti. Vienok miego dar tebesinorėjo: vakar darbai nusitraukė toli per pusiaunaktį.

Taip nesinorėjo keltis! Vis maniau dar kiek miego grybštelt. Staiga, užgirdau gatvėje vaiką berėkiant: „Naujausios telegramos! Vokietija paskelbė..... karą!“

— Ką jis berėkia? — kruptelėjau. — Nejaugi Rusijai?... Dar, matyt, nevisai nuo miego teprasiblaiviau. — Nieko daugiau nebemanydamas, striukt iš lovos ir truktėjau štorą taip, kad vos-vos virvutė nepasiliko mano rankoje. Stora su dideliu bildesiu susiviniojo į viršų. Greitai pravėriau langutį, iškišau galvą ir tikrai — savo akimis pamačiau bernioką, nešiną didžiausiu pundu tik-ką, matomai, atspausdintų popiergalių, ir savo ausimis išgirdau jį beklykiant: „Vokietija paskelbė Rusijai karą!“

Ne mane vieną, matyt, ištraukė iš lovos, o kartu ir nustebino tasai šauksmas. Priešais, per gatvę, beveik kiek-

viename didžiausio miesto rumo lange mačiau boluojančias stovylas. Manau, kad ir jiems tai buvo naujiena.

— Negali but — maniau sau, grįždamas į lovą. — Nei kur, nei kaip, užsyk viskas imtu taip ir susipintu. Ar-gi dar taip betruko vargo? Ne, tai negali buti. Tai šiaip sau kokio laikraščio nevykęs „šposas“... Bet, pagaliaus, juk viskas galima. . . . . .

*Rugpjučio m. * * * d.*

Jau rytoj nusprendžiau išvažiuoti toli Rusijon mokytis. Tėveliai, nors viską man ir prirengė kelionei, visgi nenorėtu manęs išleisti. Ypač motutė. Man juk ir gi malonu butu liktis, ypač šiuo baisiojo karo metu. Bet kas bedaryti — mokslas spiria! Pagaliaus, nebutu nei ko stebėtis, kad ir tėveliams galėtu prireikti manęs tolimojoj Rusijoj pasiekti. Viskas juk gali musų vargingą kraštą ištikti... Gal gelbės Viešpats nuo tokių nelaimių...

Vai kaip gaila apleisti sodžių, tėvelius. Juk taip trumpai man teko čia šią vasarą išbuti. Ką-gi žmogus bedarysi, kad reikia.

Norėčiau dar ir su Mariute pasimatyti, bet noras jau, tur but, taip ir pasiliks noru. Nebe tie dabar laikai, kuomet lengva norai įkunyti...

*Rugpjučio m. * * * d.*

Į stotį lydėjo mane tėtušis. Ir motutė norėjo kartu važiuoti, sakydama, kad vienas Dievas težinąs, kas gali buti, gal jai nebeteksią daugiau manęs pamatyti, tai ir ji turinti kuotoliausia mane palydėti. Vienok prikalbėjova liktis. Bet kiek buvo ašarų, nors, tiesą pasakius, man jau nebe pirmas kartas į tą Rusiją važiuoti. Vis, mat, motutės širdis!

Išvažiavom. Puikus, saulėtas pavakaris. Taip gražu! Kas-gi galėtu tikėti, kad ten, kiek į vakarus musų broliai žųva, patvinę kraujais...

Bevažiuojant paaiškėjo, kodel dar tėtušis nenorėjo, kad mamaitė mane lydėtu. Mat, man šįmet reikia stoti kariuo-

menėn, tat turėjova griežtai apie viską pasikalbėti. Tėtis motušei nepasakė, kad ir man grąso pavojus karan išjoti. Tiesa, nieks mudviejų nežinojova, kaip ir kas bus, bet juk atsargumas gėdos nedaro.

Pasišnekėjova iš širdies: apie viską paeiliui. Karas, kareiviavimas, mokslas, mano siekiai ir ateities tikslai — vis tai palietė musų kalba. Net ir apie Mariutę šnektelėjom...

Privažiavom stotį. Traukinio — laimei — nereikėjo ilgai laukti, nors jie dabar jokių taisyklių neprisilaiko: ateina ir nueina, kada sau nori, laukia sustoję kur nori ir kiek nori.

— Jau jeigu, ne, Dieve, duok, kas butu — tai tuojau rašyk ir kaip kerti—namon, — tarė tėtušis atsisveikindamas.

Traukinys truktelėjo, ir palikau jį, bemosuojantį skepetaite.

*Rugpjučio m. * * * d.*

Žmonių vagonuose kimšte - prikimšta. Vargais - negalais išsikaulinau viršutinę lentyną, ant kurios netrukus ir užsirioglinau: apačioj nebuvo nei pusei šlaunies kur priliesti. „Tur — but, reikės šitaip visą kelionę važiuoti“, maniau sau raitydamasis ant kieto patalo.

Nakties tamsa jau viską panėrė savyje. Žvakės galiukas liudnai mirga, tarytum, nenoromis. Vagone neapsakomai sunkus oras. Taip čia prirukyta, kad per melsvus, tirštus dumus nelabai teatskiri toliau sėdinčių žmonių veidų ruožus. Nejauku. Šen-ten girdisi šnekos. Nelinksmios jos, nejaukios. Nieks neprasijuokia. Visur tik kalbama apie karą. Vienur keikiami ir tie ir kiti, kitur guodžiamasi, kad visako nustoję ir dabar turį trauktis į Rusijos gilumą, čia vėl surgina jauna dar moterėlė su dvejeta vaikučių: vyrą išvežė karan, ji be duonos likosi... Brr.....

Norėtumei žmogus, nieko negirdėti. Stengiesi sau įsikalbėti, kad negirdi. Pieši vaidentuvėje kitokius vaizdus, žadini kitokių minčių sukurius. Ir jos, pagaliaus, užvieš-patavo. Nebegirdžiu nei kalbų, nei dejavimų. Raizgosi - pinasi mintįs — atsiminimai.

Esu, tarytum, namie. Matau motušę, besitrusiančią apie visus, apie mane. Visuomet ji rupestinga ir visuomet besiskubinanti. Vis dar ji negali užmiršti, jog aš jau nebe

vaikas, vis dar tebemano, jog ji tik viena — net už mane — gerausia žino, ko aš noriu, kas man gera, reikalinga. Nei vienos smulkmenos ji nepraleis. Tiesa, motinos širdimi nujaučia mano geismus: esu juk kraujas iš jos kraujo. Bet kaip tankiai širdimi nebeatspėja, teisingiau, nebesupranta. Kitu pasaulin gyvenu ir ne viską jai tepasakau. Neatspėja, bet jos neatitaisau, jai neprieštarauju, — nutylin ir gana. Taip elgiuos ne todel, kad jos nemylėčiau, ne, — vai, kaip aš savo motušę myliu! Nepasakau jai, kad palikti joje tąjį pasitikėjimą savimi, jog mano siela jai ne paslaptis, jog ji mane permato, pažįsta, supranta. Jeigu ji pasijustu beklystanti, kaip gi jai tai skaudu butu. Ji, pagaliaus, gal nei nesuprastu, kaip tai ji galėtu savo vaiko nesuprasti, net geriau už jį nežinoti, ko jis reikalingas. Juk ji motina... Ak, mylimoji, brangioji močiutė!

Greta motutės pro minties vaizdus, tarytum, iš ukų išlengva kįla tėčio paveikslas.

Koksai tarp jųdviejų skirtumas!

Visados ramus, nesiskubinąs, žinąs kiekvieno dalyko saiką ir laiką. Man jis duodavo pilną luosybę ir jau nuo seniai - seniai, dar kaip įžengiau ketvirton klasėn, elgėsi su manim lyg ir su suaugusiu vyru. Tiesa, kartais tėmydavau lupų kertėse lengvą šypseną del mano jau per daug, tur but, „rimtų“ nuomonių, bet to niekuomet aiškiai nerodydavo. Tik išlengva, nesiskubindamas, kartais staptelėdamas, retai, žodis po žodžiui man pasakojo, taisydavo mano pažiuras, net tėmyte-netėmijau, kaip persiimdavau jojo mintimis. Jos buvo tokios aiškios, ryškios, — tiesiog širdį pasiekdavo.

Jojo nei kiek nesibijojau (nors mamaitės dar mažiau). Kiekviename rupestėlyje kreipiausi tesiog jin, rasdamas užuojautos, patarimų. Mane, tur but, visą pažino. Nors to niekuomet neparodė.

Kartais, geram upui užėjus, man išsipasakodavo apie savo jaunystę, apie tai, kaip mokslus ėjo, kiek vargo matęs, net, kaip pirmą kartą įsimylėjo, kaip netikėtai mamaitę vedęs...

Tat gyvenova su tėtuku truputį savo skirtinu gyvenimu, liuosi nuo viską norinčio aprėpti, jeigu taip galima pasakyti, mamaitės despotizmėlio, esančio pasekme gal

net per daug didelės, tiesiog moteriškos, prie mudviejų meilės. Mudu su tėtuku, neišsisukinėdamu, išsisukdavom tojo despotizmėlio įtekmės. Tėtis motušei neprieštaravo, nes ją labai mylėjo, tai duodavo mamutei progos manyti, jog visur josios viršus. Vienok tikrybėje visi musų šeimyninio gyvenimo ratukai sukėsi tėtušio gyvenimo ugnies ištirtąja ir prityrimo išmokytąja ranka valdomi...

Jauku - gi buvo mano tėvučių tarpe: nelepino manęs, bet labai mylėjo...

Atsimenu:

Buvo puikus vasaros vakaras. Saulutė jau pasislėpė už regračio. Tamsa darėsi vis tirštesnė. Visas oras aprimo: nei mažiausio vėjelio. Iš gėlyno kilo svaiginantis rėzėtų ir levkonijų kvapas.

Pavakarieniavę išėjome visi laukan. Tėtušis, laikydamas burnoje papierosą, atsisėdo ant augščiausio gonkų laipsnio. Kiek žemiau prisėdo motulė. Sale jos aš.

Kalba kaž - kodel ne labai tesimezgė. Vakaras buvo taip gražus, tyla taip paslaptinga, jog nesinorėjo nei žodelio pratarti. Staiga mamytė manęs paklausė:

— Jonai, kuom - gi tu busi? Dabar jau laikas butu ir apie tai pasišnekėti. —

Kaž - kaip keistai praskambėjo man tasai klausimas, nors šį pavasarį ir buvau baigęs gimnaziją. Keistai ne delto, kad nebučiau žinojęs, koki sau kelią pasiskirti, bet delto, kad motutė tąjį klausimą iškėlė. Žinojau, kad širdyje visuomet geidė ir visuomet auklėjo viltį mane kunigu išvysti. Tąsias slaptingąsias josios mintis žinojau, bet nusiduodavau nežinąs.

Kodel - gi ji aną vakarą manęs paklausė? Gal, kad mano albumėlyje užklydo pažįstamų draugių paveikslėliai? gal, kad pamatė vieną - kitą merginų rašytą laiškelį? O gal tik taip sau, patogiai valandai užėjus ir paklausė?

Jaučiau, kokį norėtu atsaką išgirsti. Bet tylėjau, nieko nesakiau.

Tėtis ir - gi nieko nesakė, tik smarkiau ir giliau traukė papieroso dumus į save.

— Man rodos, — pradėjo močiutė, uždėdama savo minkštą rankutę ant mano peties, — man rodos... —

— Nesirupink, motin, — perkirto tėtis. — Mudu jau šnekėjova dėl šio dalyko; šią savaitę. Jonas siunčia meldimą į * * * universitą — ištarė vienu ypu ir nutilo, leisdamas didžiausius dumų sukurius.

— Ar taip... — tyliai prašnibždėjo motutė.

Jaučiau, kad gulinti ant mano peties ranka, tarytum, sunkesnė pasidarė.

Užstojo nesmagi tyla.

— Turiu pažiurėt, ar jau mergos viską apsiruošė,— greitai tarė, stodama. — Greitai grįšiu. —

Pasilikova mudu ant gonkų. Nei žodelis nepervėrė tylos. Nežinau ką mąstė tėtis, aš-gi buvau, oi, toli - toli tuomet mintimis nuskriejęs...

Taip sedėjome ilgą valandą. Motutė nebegrįžo. Tik, pagaliaus, išgirdome josios balsą:

— Tai jųs gal ant gonkų ir nakvoti rengiatės? —

Atsistojom. Tėtis sviedė savo senai jau užgesusį papierosą kur-tai toli į gėlyną. Įėjome vidun. Priėjau prie motutės pasakyti „labanakt.“ Kaip paprastai padarė man ant kaktos Kryžiaus ženklą ir karštai kelis syk pabučiavo.

— Tai, ačiu Dievui, viskas gerai nuslinko, — maniau sau lipdamas viršun į savo kambarėlį...

. . . . . .

Su šitomis mintimis ir šitais vaizdais raizgėsi kiti atsiminimai, kiti vaizdai. Vaidentuvėje narstė draugų paveikslai, linksmo mokinimosi laiko atsiminimai, laimingos valandėlės vaizdai, skardžiųjų musų juokų atbalsiai... Tarp jų, it žaibas, mirkčiodavo greitosios, tamsosios akaitės, tai iš linksmo juoko vilnių staiga išsinerdavo skaistus, raudonskruostis Mariutės veidelis, papuoštas dviem gražiom, švelniom, tarytum, aksomo duobutėm...

Nespėji nei gaudyti minčių - vaizdų. Vieną šimtas kitų veja, apglėbia ir nustebia. Šimtai kitų, dar gražesnių, skaistesnių, malonesnių, kįla, mainosi Laumės juostos varsomis, blaškosi it ukai, skirstosi ir spiečiasi po visą lakią vaidentuvę...

Negirdžiu nei skundų, pasiguodimų, verksmų, nejaučiu nei sunkaus, dusinančio oro persisunkusio karčiais dumais ir žmonių kvėpavimais: nardžiau visas praeityj, minčių - vaizdų liuliuojamas. . . . . .

. . . . . .

Išlengva slinko dienelės viena po kitai. Kas do dienų ilgis, nors darbo buvo ir nemaža. Bet ir dirbti nelabai tesinorėjo, nes nieko tikra nežinojom, kas su mumis, liuosanoriais, bus. Įvairiausių paskalų nors rieškučiom semk: kiekvienas sau kitaip aiškino, kitaip sprendė. Toksai „kabojimas tarp dangaus ir žemės“ pasiutusiai veikia į žmogaus psichologiją ir vien tinginį sukelia. Gi tuom tarpu ten — toli į vakarus — karas kunkuliuoja...

Šiandieną gavau iš namų nuo motutės šitokį laišką:

Jonuk!

Nebežinau nei kas bus. Laikraščiuose radau, kad žada studentus karan imti. Net nutirpau perskaičiusi. Ar tik tau nereikės stoti? Ar nežinai? Tuojaus parašyk, kas girdėti su tavim. Gal jau paėmė, o tu nieko nepraneši. Ar - gi taip gera? Žiurėk, tuojau sėsk ir apie viską parašyk, nes labai nerimastaujame. Butu gera, kad galėtumei parvažiuoti namon.

Daugiau nieko neberašau, nes laiko neturiu ir nieko tokio neįvyko. Tik, Jonuk, tuojau atrašyk.

Telaimina tave Dievulis.

Bučiuoju.

Motutė.

Gavęs, tuojau sėdau ir atsakiau, kad mane gal paimti, bet kol - kas dar nieko nežinau. Jeigu imtu, tai kiek galėdamas stengsiuos parvažiuoti, dabar - gi tegul motutė nesirupina ir tt.

Panašų laiškelį parašiau ir Mariutei, pranešdamas, kad, jeigu reiktu kariuomenėn stoti, tai atvažiuosiu atsisveikinti gal ir ..ant visados.

. . . . . .

Jau truputį dalykai aiškėja. Tur but, jau tikrai reikės stoti kariuomenėn. Ir upas savotiškas.

Vakar vakarą susirinkome pas draugą. Susirinkome, bet visai netikėtai. Manau, kad niekas susirinkusiu, kaip ir aš pats, ne but galėjęs pasakyti, ko jis pas draugą ėjo. Ne-

buvo nei mažiausio reikalo. Nejauku vienam. Taip, rodos, ir traukia nueiti pas kitą, atsisėsti ir... tylėti. Nereikia nei žodžių, jokių šnekų, kad tik daugiau kruvoje butu, rodos, butu ir smagiau, ir linksmiau.

Nepabarškinęs atidariau duris. Žiuriu, pas draugą jau keli beesą. Vienas išsitiesęs išilgai ant apiplyšusios kanapos, tarytum, snaudžia, kitas, atsisėdęs ant suveltos lovos, domiai žiuri į savo batų galus, trečias užsirioglinęs ant skobnio, ka-tai švilpaujo, kitas gal jau tukstantį ir pirmą kartą rašo savo pavardę vis ant to paties popierpalaikio, kursai nuo tokio „gražaraščio“ veik „žydu“ pavirto, kitas, sunėręs užpakaly rankas, gal jau devintą kapą kartų žingsniuoja iš kampo į kampą, susimąstęs, suraukęs kaktą, manytum, baigia sudumoti „perpetuum mobile“... Ir visi tyli.

— Sveiki, vyrai! Kaip matau dumas dumojate, — tariau įėjęs.

Niekas nieko neatsakė. Tik besėdįs ant skobnio dar nuožmiau sušvilpė kaž-kokią, tur but savo kompozicijos ariją.

— Ar užkerėjo jumis kas, po šimts! — kiek įsierzinęs per dantis perkošiau.

Niekas nei vampt.

Pasisveikinau su visais. Dauguma jau iš tolo atkišo rankas, kad tik greičiau atsikratyti ir kad tik nekliudyčiau jųjų dumos. Nebuvo kas daryti, kaip tik pritupti ant lovos. Tai padariau taip neatsargiai, jog matrasas suspiegė ir taip sujudino jau besėdintį ant lovos draugą, kad jis net nustojo bejieškojęs savo batų galuose pasaulio klausimo išrišimo ir, piktai šnairuodamas, tarė: „Ko lendi!“

Vėl tyla ir ilga tyla.

— Jau nors tu, Juozai, ką-nors pameluotum neiškenčiau.

Šis nušoko nuo skobnio ir papasakojo labai juokingą atsitikimą su savo šeimininke „Tai boba! Cha-cha-cha“ — nuoširdžiai besijuokdamas užšoko vėl ant skobnio. Bet niekas nei neprasišypsojo. Staiga ir jis nutraukė juoką ir, visą savo apmaudą išliedamas del tokio indiferentumo, kad stumtels koja kedę į draugą, bematuojantį kam-

bario ilgį. Tas sustojo, dirstelėjo į Juozą ir piktai ištardamas: „Velnias!“ stumtelėjo kedę toliau, taip kad ji su dideliu trenksmu atsidurė prie pat sienos kitam kambario gale. Ir vėl tęsė savo „darbą.“

Juozas vėl sušvilpė ką - tai tokio augšto, augšto, rodos nei dvasios neišteks. Valandėlei praslinkus, visiems betylint, pratarė:

— Žiurėkit vyrai, kaip Petras laižosi, tarytum, katinas spoksodamas į lašinius. Ką, Petrai, ar tik Magdutė tau nesisapnuoja? —

— Ir kas do malonumas visi lįsti, — nekantriai atsiliepė Petras, ir, apsivertęs ant kito šono, nusisuko į sieną.

— Mat, kaip užsigavo. Nepykk, Petrai. Ar šiaip, ar taip, visviena ji po karui į tave nei nedirstels. Ką bedarytu su elgeta. Aš galiu duoti maišu galvą nukirsti, kad po karui, ve, kaip tu išrodysi. — Tai sakydamas, nušoko nuo skobnio, įtraukė kairią ranką į rankovę, surietė dešinę koją taip, kad tik pirštų galais siekė žemę ir nukabaldavo per kambarį. — Kur - gi ji tave tokį dėtu? gal į dėžę? Cha - cha - cha — pasileido Juozas.

— Kam tau taip pliaukšti? Kam burti, koki bus ateitis? Jos ir be to susilauksime — nekantriai perkirto juoką Petras, susierzinęs ir greitai atsisėsdamas ant kanapos. — Dar ir sulaukti tò galima, — užbagė nutęsdamas ir vėl guldamas.

Supratome, kad Juozas į skaudulį pataikė. Net besėdįs kartu su manim ant lovos draugas nusišypsojo ir atsilošė į sieną, matomai, ganėtinai išstudijavęs savo batų vylųjį paviršių. Netrukus užniuniavo graudžą - graudžią dainą. Iš kur tik tokios ir imasi! Rodos, kiekvienas žodis širdin įsminga. Pasigirdo vienas - kitas tylus balsas, ir greitai visi tapo patraukti tylios, masinančios, graudžios dainelės:

Per kalnelį, per augštąjį
Saulutė tėkėjo,
O pro stiklo langužėlį) bis
Močiutė žiurėjo)

Vai kur buvai, dukterėle,
Vai kur vaikštinėjai?
Kodel tavo vainikėlis) bis
Žalias surasotas?)

Kodel tavo vainikėlis
Žalias surasotas,
Kodel tavo veidužėlis) bis
Yr. visas ukuotas)
Anksti rytą atsikėlus,
Ruteles pasėjau,
Po rutelių darżužėlį) bis
Ruteles ravėjau.)
Todel mano vainikėlis
Žalias surasotas,
Todel mano veidužėlis) bis
Yr visas ukuotas.)

Nutilo daina. Bet jos aidas vis dar, tarytum, tebeplaukia. Rodos dar tebegirdi liudnosios gaidos garsus. Ir užmerkęs akis mintyje lyg matai, kaip gaida vilniuoja, plaukia beribėje erdvėje, palikdama šviesius, vingiuotus pėdsakus.

Visi tyli. Aidas-gi dar tebegaudžia.

Visų stovylos apmirė, tarytum, dainos garsai gyvenimo kibirkštimis nešini išskriejo ir kur tai dingo beribėje.

Graudi tyla. Baisu ją ir drumsti. Rodos ji viena ir teskiria mus nepereinama bedugne nuo skaudaus gyvenimo vargų.

— Gal dar ką uždainuosim, — pasigirdo keno-tai, tarytum, visai svetimas, nedrąsus balsas, mėgindamas, ar netruks tylos gija.

Niekas neatsiliepė.

— Vyrai, kas su jumis?—staiga sušuko Juozas skubinai nušokdamas nuo skobnio.

Visi lyg atsipeikėjo, pakėlė galvas ne tai nustebę, ne tai pasipiktinę tuo drąsiu tylos pertraukimu ir svajonių sutrukdymu. Bet ir vėl visi galvas nuleido. Klaiki tyla —buvo bendras atsakas į Juozo klausimą.

— Ne, tikrai galima iš proto išsikraustyti, — kaip tai savotiškai prašnibždėjo Juozas ir trenkdamas durimis skubinai išėjo iš kambario.

— Juozai, Juozai, palaukk—sušukau ir leidausi paskui Juozą, kursai jau, it vėsulas, lėkė laiptais žemyn.

. . . . . .

. . . . . .

Vis aiškėja. Beveik neabejoju, kad reiks traukti karan. Bet kas daryti? Važiuoti man namo ar ne? Nie-

ko nežinau. Klausiau vieno, kito, — vienas taip atsako, kitas — kitaip. O gal išliksiu? Kaip gi tuomet išrodys tasai mano važiavimas namon?

. . . . . .

Važiuoju.

Jokių kalbų nepaisau, nors vis dar dvejoju važiuoti, ar ne. Tik, kuomet traukinys sujudo, pajutau, kad kitaip nei negalėjau padaryti.

Žmonių vagone nedaug. Vietą greitai suradau ir, kadangi buvo jau vėlybas vakaras, rengiausi gultų.

Kitam perskyrime buvo daugiau žmonių: du sužeistu kareiviu, grįžtančiu į tėviškę, pasakojo prietikius karo lauke.

Varu migdinausi, bet miegą trukdė silpnas, vis vienodas, patroškęs kareivio balsas, dažnai pertraukiamas dusinančio kosulio. Kiekvienas jo žodis ausį rėžė.

Jis vienatinis sunus. Dar jaunas bebudamas nušalo miške, malkas beveždamas. Ir gavo džiovą. Ilgus metus gydėsi, kolei šiek-tiek atsitaisė. Dabar, karui užėjus, jį paėmė kariuomenėn. Kiek jis prikentėjęs ties Mozurų ežerais! Šalta, drėgna buvę. Budavo atsitikimų, kuomet reikėjo per ištisas paras išbuti apkasuose, iki pusiau pasinėrus purve. Pradėjęs krauju spjaudyti. Vėl atkrito į džiovą. Be to susirėmime šrapnelių šuvis nutraukė porą kairėsės rankos pirštų. Dabar jau žaizda užgijusi, ir jį visiškai paliuosavę namo. Bet ką jis bedarys? kaip tėvus maitins? — sveikatos neturįs nei už skatiką. Davę jam ir ženklą. Kam jis, kad atslugusi džiova ji jau bebaigianti kankinti. Tai bepasakodamas pradėjo taip smarkiai kosėti, kad rodos užtrokš.

— Šventa, šventa teisybė — patvirtino kitas kareivis. — Kiek vargo, kiek nelaimių! — giliai atsiduso. — Štai kad ir mudu: jis turi džiovą, man nupjovė dešinę ranką. Kas mudviem belieka daryti? Nors mudviejų vargo, Dieve, Tu Pats matai, užtektinai, bet ačiu Tau, kad dar taip. Yra ir baisesnių atsitikimų, štai kad ir šis, kurį girdėjau ligoninėje begulėdamas:

— Jaunas dar apicierius vedė gražią jaunutę pačią. Netikėtai paskelbta karas, ir jaunavedžiams reikia skirtis. Ką bedarysi, kad reikia. Vienam mušyje trukęs vokiečių,

„čemodanas“ nutraukė jam abi koji ir vieną ranką, kitą-gi ranką tik sužeidė. Taip jau, matyt, jam skirta buvo, kad ačiu savo tvirtam sudėjimui ir gajumui, jaunas apicierius ne tik išliko gyvas, bet ir pradėjo taisytis. Ar-gi tai ne stebuklas? Vieną dieną paprašė jis parašyti jo žmonai, kad ji atvažiuotu atsiimti jį namon. Iki tam laikui apicieriaus žmonai nebuvo duota jokios žinios. Netrukus atvažiavo graži, stebėtinai graži moteriškė, išsiilgusi ištroškusi pasimatyti su savo vyru. Vos tik ją įvedė ligoninėn ir kaip tik ji pamatė vietoj gražaus vyriškio nelaimingą elgetą, gražuolė apsisuko, išėjo ir, atsisakiusi nuo jo, paliko savo taip labai seniau mylimą vyrą svetimų žmonių globoje. Tą pačią dieną net išvažiavo namo. Sunku buvę ir apsakyti nelaimingojo padėjimą, nes ar-gi begali buti nelaimingesnio žmogaus, kurio nenori bepažinti ir artimieji? Tik ašaros čiurliais bėgo iš nelaimingojo įdubusių akiu. Nei žodžio negalėjęs pratarti. Paskiau prašęs gydytojaus, kad jį nunuodytu, nes negalįs gyventi. Matot, kaip buna su kariškiais. Tiesa, nevisi taip baisųs atsitikimai. Yra daug kitokių, štai nors, pvzd., su mano draugu....

Tokių kalbų lydimas užmigau.

Užmigau ir mačiau baisų sapną, kurį dar dabar prisiminus atima amą, ir aprasoja prakaitų kakta.

Tarytum matau, kaip kur-tai mane pašaukė ir liepė rengtis karan. Davė ginklų, gražių drabužių ir vieną dieną liuoso laiko, kad atsisveikinti su pažįstamais ir saviškiais.

Kas man toji viena diena? Nenulėksiu-gi aš paukščiu į tolimą kraštą pas savo brangiuosius; matomai, žodelio į juos neprataręs trauksiu karužėn. Gal ir visai jau nebeteks pasimatyti? Gal lusiu?

Nuliudęs, slenku gatve. Staiga prie gražaus rumo geležies vartų matau pririštą pabalnotą žirgą. Puikus žirgas! Nekantriai žviegdamas, smarkiai mušdamas kanopa į akmens grendimą, laukia tik, rodos, kad paleistu jį ir duotu jam šokti. Nieko negalvodamas atsirišau ir užšokau. Linksmai suprunkštęs iškilo žirgas šuoliu augščiau miesto, net iki debesų.

Lyg sparnuotas lekia per kalnus ir klonis, per dirvas ir miškus, per upes ir pelkes į tėviškę... Nei nebaisu ir taip linksma, linksma. Mirksinčios žvaigždutės, rodos, taip arti, tik ranka siekti. O žirgas vis lekia ir tik vėjas užia pro ausis.

Staiga žirgas nusileido ties kokiais tai namais. Nei savo akimis nenoriu tikėti. Nejau-gi tai butu Mariutės tėvelių sodyba? Sustojo žirgelis-juodbėrėlis. Ar eiti, ar ne? Ne, tik prijosiu prie apšviesto langelio pažiurėti, ką Mariutė veikia. Ugi žiuriu, sėdi už skobnelio ir ką-tai dirba. Žiuriu ir geidžiu, kad pakeltu savo akutes. Nespėjau pamanyti kaip norai jau pildosi. Pakelia savo galvelę ir liudną savo žvilgsnį nukreipia langelio linkui. Vai bėgsiu, kad napamatytu! Ir žirgas pakilo ir neša toliau.

Rodos pažįstamos vietos. Štai nuogų medžių apgobtas kyšo bažnyčios bokštas, štai tamsia juosta rangosi upelis. Štai ir mano gimtiniai nameliai Nusileidžia žirgas ir sustoja ties pat gonkais. Įbėgau vidun, dar radau tėvelius bebudinčius. Kaip nusidžiaugė! Kiek kalbų. šnekų! Bet neilgam... greitai atsisveikinęs, išbėgau pas žirgą joti atgal. Užsėdau, suku jį į rytus — neklauso. Iškilo ir neša toliau į vakarus.

Matau iš mėlynos erdvės, kaip toli apačioje bliksi plienas laužų ugnyse, kaip ugnimi truksta šuviai... O žirgas vis neša, neša. Neiškenčiau, išraukiau kardą ir suvariau jį į riestą žirgo kaklą...

Smarkiai puolu iš augštybių žemyn. Kas su manim buvo – neprisimenu, tik, rodos, netikėtai matau save didžiame žmonių pulke. Visi šliaužiam priešininko linkui. Atsargiai, išlengva, it katės. Tik staiga—blykst-blykst —sušvietė ugnelė, pasigirdo aitrus riksmas. Jin užsyk atsiliepė šimtai balsų, armotų trenksmas, kulkų spiegimas. Sukilom. Bėgom. Čia krenta vienas kniupščias. Čia girdėti aimanavimai. Nieko nebojam, tik vis drąsiai pirmyn, pirmyn!... Laimėjom!... Visas purvinas, aptaškytas kraujais, rodos, stoviu prieš vadą ir uždusęs pasakoju, kaip buvo. Jisai, išklausęs, nusėda nuo arklio, prieina prie manęs, nusega nuo savo krutinės kryžių ir prisega jį man... Tik staiga sušvilpė, užkaukė milžiniškas vėsulas.

Savo sukurin traukia visa, kas tik pakliuva: lapus, medžius, sulaužytus ginklus, žmonių lavonus. Visa tai, vėjui švilpiant ir kaukiant, sukasi ir nežmonišku smarkumu iriasi tolyn.

Užsyk iš kur tai pasigirdo velniškas juokas. Paskui sukurį pradėjo vytis keno-tai galva. Net plaukai pasišiaušė: tai—tėčio. Veidai įkaitę, baisi šypsena, juokias, kad net visą mane krato. Galva pavijo sukurį ir dingo jame.

Štai ir vėl iš kur-tai lekia oru didelis plieninis kryžius su juodai-gelsva juosta. Sukinėjasi, kraiposi. Paskui kryžių godžiai tęsiasi ranka, nuo kurios skarmalais kabo mėsos gabalai. Godžiai vejasi kryžių. Iš ištiestų pirštų matai, kad geidulingai suleistu nagus, jei tik įstengtu, į kietą kryžiaus plieną. Tokių kryžių lakiojo daug, daug, ir vis paskui juos rankos, rankos, viena už kitą baisesnės, godesnės...

Čia vėl skrieja oru kojos, galvos, kardai, šautuvai ir vis—sukurio linkui. Staiga visi jie sudaro apie sukurio stulpą ratą. Ratas sukasi ir kuo smarkyn, tuo sukurys mažyn, mažyn, ir užsyk, tarytum, dingsta prasivėrusioje žemėje. Jo vietoje, rato viduryje stovi... Marytė ir verkia. Kas jai? Ko ji verkia? Kaip čia atsirado? Begu prie jos, pertraukiau ratą, suėmiau ją glebin, glaudžiu prie savęs, raminu.. Bet kas tai? Mano rankose... baisi, įdubusiais, išbalusiais veidais, žibančiomis pamišėlio akimis, suveltais, prakaituotais plaukais, galva, kosėjanti ir leidžianti kruvinas seile.

Vaje, tai kareivio - džiovininko galva!

Mečiau išsigandęs galvą šalin ir bėgu iš rato. Visos galvos, kojos, kryžiai, velniškai nusikvatojo ir susikibę pradėjo bėgėdiškąjį cake - walk...

Sukaukė vėsulas, sušvilpė vėjas, vėl kilo sukurio stulpas, kryžiai ištruko iš drebančių, godžiai suspaustų letenų, ir vejasi rankos kryžius, vėl lakioja oru žmonių kunų dalįs, vėl girdisi kauksmai, juokai...

Pabudau visas šlapias nuo prakaito. Jau buvo po pusiaunakčiui. Visi žmonės mano perskyrime gardžiai knarkia, gi čia pat, už sienos, girdisi kosulys, baigiąs troškinti kareivį - džiovininką...

Dievuliau, nejau-gi toki bus visa mano kelionė?

. . . . . .

. . . . . .

Atvykau į savo stotį Arklių jokių nėra. Reikia samdytis paštas.

Važiojam. Kelias bjaurus. Kitąmet budavo puikus rogių kelias, šįmet-gi purvas, purvas. Koki niuri diena! Tamsiai-pilki debesiai užklojo dangų. Taip ir lauk ims lynoti. Visur begalo liudna, dvelkia drėgnumu. Ir kaip viskas pilka! Pilkas dangus, pilka diena. Kur-ne-kur pakelėmis sustyrę pilki krumai, ten toliau niukso, tarytum, uke, pilki nuogų medžių miškai. Pilka ištyžusio purvo juosta tęsiasi vieškelis ir nyksta kur-tai pilkoje tolumoje. Pilka ir mano vežėjo nugara. Tik užkimęs varpelis tingiai, vis vienodai, nenustodamas skamba ir ardo pilkumos visuotinumą. Bet ir jis... nubodo.

Kai-kada privažiuojam sodžių. Trobų pilkos sienos pridrėgusios, kaž-kaip sukniubusios, tarytum, nebepakeliama jų pačių sunkuma. Grįčios išrodo dar mažesnės, bukesnės, senesnės...

Ak, nėr mėlynės, nėr saulutės, nėra medelių žaliumos, nei paukščių dainelių! Lyg ir nebe tas pasaulis — visur tik gyvybė tvyksdavo. Gi dabar? Visur pilka, pilka, pilka. Taip ir rodos, kad pačiai gamtai nebepakenčiama savo buitis. Visur viską slėgia žiauri pilkuma... Ir tas kelias toks ilgas!

Bet štai jau nuo tamsesnio debesio atsimuša smailas, cinko skarda dengtas bažnyčios bokštas.

Jau temstant privažiavau prie savo namučių vartų. Išlipau, skubinai užmokėjau vežėjui ir einu į gonkus. Nieks manęs nepasitinka, kaip kitados. Tik rodos, vienam lange kas-tai šviesaus kelis kartus švystelėjo.

Įėjau prieškambarin, greitai nusirengiau ir pravėriau duris į valgomąjį. Žinau, kad tėveliai matė mane atvažiuojant. Bet nieks nieko nesako. Tėtis, tarytum, nemato, sėdi gilioje kedėje ir ruko leisdamas didžiausius dumų sukurius O mamytė, lyg norėdama žingsį žengti, stovi prie skobnio, viena ranka jin atsirėmus, kita nervingai spausdama nosinėlę prie lupų.

Valandėlę truko tyla.

— Ar jau? — tyliai tarė mamaitė ir nieko daugiau nesakydama sukniubo ant šale jos stovinčios kedės ir užgulusi skobnį pradėjo verkti. Motut, dar nieko! Motut! — puoliau prie jos, apkabindamas ją.

Kartu su tėtuku ją nuraminom. Kiek pralinksmėjo. Pradėjo trustis apie valgį. Pavalgę, susėdom ir šnekučiavomės beveik iki išauštant

Toksai vakaras tai pirmas mano gyvenime! Atsiminsiu jį visą savo gyvenimą, jeigu tik gyvas išlikčiau. Motutė nusiramino, tik truputį nuliudo sužinojus, kad ryto apie pietus vėl važiuoju.

Rytą atsikėlęs nuėjau pas vieną - kitą geresnį pažįstamą del visako atsisveikinti.

Per pietus upas visų buvo prislėgtas, ypač mamaitės.

Stai privažiavo prie vartų arkliai, vadinas, laikas keliauti.

Greitai apsirėdžiau, įeinu kambarin. Motutė sėdi prie lango ir verkia. Priėjau atsisveikinti. Apkabino mane, nei paleisti. Paskui peržegnojo ir vėl gailiai apsiverkė. Tėtis atsisveikino su manim išviršiniai šaltai ir skubindamas. Pabučiavo kakton ir neva piktai tarė: „Tik atrašyk.“ Buvau beeinąs dar kartą prie motutės, bet tėtis mostelėjo ranka: „Eik, eik!“

— Tėvai, ką darai? — sudejavo motutė, nesuprasdama tėčio: pas jį taip apsireikšdavo vidujis susigriaudinimas.

Išėjau. Įsisėdau, ir jau arkliai vežimą truktelėjo, kaip prasivėrė gonkų duris. Pasirodė tėtis. Vėjas draikė jo ilgus, žilus plaukus.

— Jonai, žiurėk, užsuk pas... — riktelėjo.

— Už, už, tėtuk! — supratau.

Vežėjas patempė vadelės, čiaukštelėjo botagu. Arkliai sujudo. Sutiško purvynas.

Užpakaly kas - tai piktai suprunkštė ir tuč - tuojau trenkė gonkų durimis.

Ar begrįšiu kuomet - nors šičion?..

. . . . . .

. . . . . .

Jau buvo visai tamsu, kuomet prisiartinau prie namo. Trejetas langų buvo nušviesta. Eidamas prie gonkų, už-

girdau fortepijano balsą. Sustojau. Klausau. Aha! — tai Marytės mylimoji „Mergelės malda.“ Užklupsiu juos netikėtai, — pamaniau sau.

Tykiai atidariau gonkų duris, paskui prieangio Nusirengiau. Pro duris aiškiai girdėti liudni, švelnąs „mergelės maldos“ garsai. Už ką ji meldžias?...

Tyliai atidariau duris kambarin.

Prie fortepijano sedėjo Mariutė, atsigrįžus nuo šviesos. Jos veidas buvo tamsus. Savimi dengė baltos klaviaturos vidurį. Rankelės lengvai lietė klavišus, retkarčiais išsikišdamos į apšviestą dalį. Visa jos stovyla, tarytum, vien garsus tegirdėjo, jųjų vilnims pilnai atsidavus.

Už skobinio, ant kurio stovėjo lampa, sedėjo Mariutės motutė ir ką-tai siuvo.

Man pravėrus duris, suvirpėjo Mariutės ranka ir užgavo neteisingą akordą. Ausis suvirpino aitrus disonansas. Ji greitai atkreipė galvą ir pamatė, kas stovi durų angoje. Greitai atsistojo, nenoromis užgavus kelius tonus.

— Ar jau? — tarė lyg savin.

Stovėjau, koją perkėlęs per slenkstį, nežinodamas kas daryti. Abėjojau, ką pirma sveikinti: norėtusi pulti prie Mariutės, bet, rodos, išpultu pirma pasveikinti josios motutę. Mariutė-gi skubinai atsisukus į savo motutę, tarė: „Motut, Jonas“... ir neužbaigus apsisuko ant vienos kojos ir išbėgo pro duris.

— Sveika-gyva, močiut, — tariau.

Močiutė pakėlė nuo darbo akis, bet užsyk nepažino manęs: jos akįs pripratusios prie šviesos nelabai teįžiurėjo mane, bestovintį prie pat durų.

— A, Tamista, Jonai? Kokiu-gi budu į musų padangę? — nusišypsojus prašneko, pažinusi mane. — Kokiu-gi budu? —

— Rudens vėjai atputė, — atsakiau ją sveikindamas.

Nespėjom nei įsišnekėti, kaip įėjo Marytės tėvas.

— Tai, vyrel, šposą iškirtai, tikrai šposą iškirtai. Kas-gi but galėjęs manyti? Nenorėjau nei tikėti, bet šit Marė atvilko. Na, sveikas, sveikas, mus atlankęs, — sakė apkabindamas mane. — Tai nors naujienų papasakosi. Kas-gi gera girdėti po pasaulį, geroką juk jojo galą apsukai? —

— Gerai, gerai, tik duokit su visais pasisveikinti... Sveika, Mariut, — tariau priėjęs, nes ji dar stovėjo prie durų, savo tėtį įleidus. — Ką ar išgąsdinau? Ko pabėgai taip greit? —

Kiek paraudus, atkišo savo rankelę.

Susėdom visi.

— Ar ilgai pas mus paviešėsi? — užklausė Mariutė.

— Ne. Grįždamas iš tėviškės atgal į * * * ir sustojau. Mat, turiu tiesiog bilietą, tai galiu tik iki ryt vakarui užtrukti, kad bilietas nenustotu vertės, — atsakiau.

Kalboms nei galo nebuvo: apie politiką, mano kareiviavimą, kelionę ir apie daug-daug kitų dalykų.

Jau buvo vėlokai, kai nuėjau į man skirtą kambarį gultų.

Miego neikiek nesinorėjo. Per langą žiurėjo į kambarį puiki naktis. Tamsiai - mėlynas dangaus skliautas nusegtas žybčiojančiomis žvaigždutėmis. Mėnulio sidabrinė šviesa savo maloniais, švelniais spinduliais skverbėsi per langą ir ant grindų piešė aštuonis skaisčius, šviesius keturkampius. Žvakės nedegiau. Ne miegas buvo galvoje. Sunėręs rankas vaikščiojau išlengva po kambarį.

Prisiminiau, kaip prieš penketą metų pirmą sykį pamačiau Marytę, kaip ji užsyk man patiko. Paskui dažnai matydavomės, nes vienam mieste gimnazijas ėjom. Kuo tolyn, ji vis man brangesnė darėsi. Juoba, kad ir mano tėtis pagyrė mano skonį ir pasirinkimą: mano ir Mariutės tėčiai dar jaunų dienų draugai.

Duodavau jai nekartą suprasti, jog ji man brangi. Bet ji niekuomet nerodydavo, kad suprato. Visgi jaučiau, kad mudviejų sielos lyg ir apipintos vos-vos tėmytinomis, švelniomis - švelnutėlėmis, it mėnulio šviesos spinduliai, gijomis. Tėmijau, kad ir Marytė nemano to žvaino tinklo ardyti.

Rodos, viskas taip ir turėjo buti. Jeigu viskas butu ryškesniais ruožais apsibrėžę, rodos, nei jausmas toks skaistus nebutu išlikęs. Gal klystu? Tik tiek žinau, kad kiek kartų norėjau ir vos tik pasitaikydavo progos aiškiau klausimas pastatyti, — apimdavo mane kaž-kokį nedrąsa. Ir vėl viskas likdavosi likimo lėmimui pavesta.

Kaip-gi bus dabar?—Tuščia to klausimo. Tik kas bus, jeigu tviksįs kardas, ar kulka - skraiduolė nutrauks mano gyvenimo siulą? Kas bus?

Nesibijau mirti. Bet kodel? kam? Jaučiu savyje tiek jiegų, rodos, uolas sutrupinčiau. Kiek galėčiau nuveikti, kiek padaryti gero! Juoba, kad mums taip brangintinas kiekvienas kietosios dirvos purintojas. Nejau - gi viskas nueitu per niek? Nejau-gi įgytas mokslas liktųsi nesunaudotas? Nejau-gi tvirtoms jiegoms lemta butu be darbo nunykti? Nejau-gi kunkuliuojantį karštį užgesys kraujo klanelis? Nejau-gi prakilnioji meilė blikstels, kaip ana, aure, žvaigždutė mėlynojo erdvėje? Ir daugiau nieko? Kam, oi kam tas žmonių kraujas?! Nebijau mirties, bet aš dar noriu, aš dar galiu ir turiu gyventi!...

Tokios mintįs narstė krutinėje. Nei nepatėmijau, kaip aštuoni mėnulio šviesos keturkampiai išlengva slinko per grindis, per kilimą, užsinėrė ant lovos, iš ten ant sienos, paskui pradėjo mažti nykti, kol beliko siaurytė-siaurytėlė juostelė ant sienos.

Kambary pasidarė tamsiau. Vėlu. Laikas gulti.

*Gruodžio m. * * * d.*

Jau buvo po pietų. Nei nejutom, kaip užėjo ankstybas vakaras. Uždegė lampą.

Susėdom tryse prie skobnio: Mariutė pasiėme žymėti baltinius, motutė ką-tai siuvinėjo, ar ardė, aš-gi varčiau didelį jau pasenusių laikraščių pundą.

Tylėjom visi, tartum, nebutu jokios šnekos. Tik retkarčiais pasigirsdavo gilus motutės atsiduksėjimas. Kaikada Mariutė pakeldavo nuo darbo savo akis ir pažiurėdavo į mane. Mudviejų žvilgsniai susisiekdavo.

„A tau gaila manęs, Mariute“, — mintimis klausiau jos. „Juk šiandieną gal paskutinis vakarėlis praleistas kartu“.

Rodos, nei nereikia pertraukti tylos. Visiems buvo gera ir taip. Tik sieninis laikrodis nieko nebodamas vienodai taksėjo.

Peržiurėjau laikraščius. Sudėjau juos ir atsikėliau, kad nunešti juos ten, iš kur buvau paėmęs. Tuojau vėl grįžau nešinas didele Marytės gaidų kruva.

— Neturiu naujų—pasakė pamačiusi, ką aš atnešu.

Pradėjau jas vartyti. Užėjau ir jos mylimąją: „La prière de la Vierge“. Vienam rinkiny radau tokį antgalvį: „Ach, ma chère jeunesse!“ Uždengiau nykščiu žodį „jeunesse“ ir atkišau Mariutei likusią sakinio dalį. Nieko neatsakė. Tik truputį prikando apatinę lupą. Lengvutė kraujo vilnelė lyg ir nubangavo per skruostus. Pakėlė galvą ir pažvelgė savo tamsiomis akimis, kuriose giliai-giliai, it juodoje bedugnėje, blikstelėjo žiburėlis — lampos liepsnos atspindis. Jaučiau, kad suprato, bet ir vėl tuojau nulenkė galvą, tarytum, visą savo domą darban nukreipdama.

— Na, tai ačiu Dievui, užbaigiau — tarė Mariutės močiutė, susukdama savo darbą. — Reikia eiti virtuvėn, ką-nors Tamstai, Jonai, sotesnio paruošti, juk šiąnakt važiuoji?—

— Taip, taip, motute. Privalau...—atsakiau.

Motutė išėjo. Likova mudu su Mariute. Valandėlę tylėjome.

— Maryt, ar žinai, ko sustojau? Kaip-gi bus? — tariau.

— Žinau,—tyliai atsakė į pirmą mano klausimą, dar žemiau nuleidus galvą, taip kad veido nei kiek nebuvo matyti, tik žvilgėjo josios garbanuoti plaukai lampos šviesoje.

Neatitraukiau nuo jos akių.

Tik staiga, metė adatėlę ir greitai prikišo pirštą prie lupų. Žiurėdama į mane vylingai tarė.

— Jonai, tu man tik darbą trukdai, štai kaip smarkiai pirštą įsiduriau, ir vis tai del tavo galvos.—

— Kame? kur? ar labai skauda? — griebiau už rankos.—Žinai, Maryt, kaip mažas vaikelis prieina prie savo mamaitės ir rodydamas skaudulėlį verksmingai guodžiasi: „popa, popa“. Užtenka mamaitei tą vietelę pabučiuoti ir vaikeliui jau nebe „popa“. Duok, Maryt, ir aš pabučiuosiu tavo pirštelį,—traukiau jos minkštą ranką, užgulęs skobnį.

— Ne, neduosiu.—

— Duok,—spaudžiau ranką.

— Nedūosiu. Leisk, Jonai: kąsiu—šypsodamos tarė.

— Kąsk!—ir greitai palenkęs galvą pabučiavau jos ranką. Marytė irgi greitai pasilenkė, kad įkasti mano ranką, kurioje laikiau josios, bet aš užsyk perkreipiau galvą ir mudviejų lupos akimirkai susitiko...

Greitai paleidau jos ranką ir atsisėdau savo vieton. Mariutė gi, uždengus abiem delnais savo veidą, alkunėmis atsirėmus kelių, nulenkė savo galvą taip žemai, kad rankos rymojo ant skobnio briaunos.

Ji verkia!..

— Maryt, Maryt, kas tau?— klausiau.

Nieko neatsakė.

Tik kiek vėliau pakėlė galvą ir pažiurėjo į mane savo drėgnom akaitėm. Tokio žvilgsnio, kaip gyvas, nėsu dar niekuomet matęs! Jis iškalbingiau už šimtus gražiausių žodelių liudijo, jog aš jai brangus, jog ji mane myli. Jaučiau tai.

— Tai ar tu jau tikrai šį vakarą važiuosi? — tyliai užklausė.

— Taip, Maryte, reikia...—atsakiau.

— Gal tavęs ir palydėti reiktu? ką, ar nori?—perkirto mane.

Nespėjau nei atsakyti, kaip greitai atsikėlė ir, spausdama nosinėlę prie akių, staiga išbėgo į kitą kambarį...

. . . . . .

*Gruodžio m. * * * d.*

Štai ir vėl esu * * * mieste. Dabar, turbut, jau tikrai žinoma, kas bus su mumis.

Išlipęs iš traukinio, nerimastaudamas imu pirmą vežėją ir skubinuos namo. Prašiau, kad Juozas manęs lauktu ir viską man praneštu.

Nekantriai raginau vežėją, kad greičiau važiuotu. Nieko nesinorėjo tėmyti, matyti, mąstyti. Buvo viena mintis—ar reiks stoti, ir vienas noras—kad tik greičiau tai sužinojus.

Greitai įbėgau prieangin. Netėmijau nei šveicaro, sveikinančio mane laimingai grįžus.

Pribėgęs prie savo buto durų, nekantriai spaudžiu elektros skambučio knypkį, kad tik greičiau įleistu.

Už durų išgirdau savo šeimininkės šliures.

— Tai boba! Vos tik pasivelka. Negali greičiau, — pykau ant jos.

Kol surado raktą, kol atrakino, praėjo ilgas laikas. Taip bent man išrodė.

Nepasisveikinęs su jaja, neklausydamas jos sakymo, kad manęs kas-tai laukia, nenusirengęs įbėgau savo kambarin.

Ant lovos išsitiesęs, iškėlęs augštai kojas ant etažerės, gulėjo Juozas palte, kepurėje, rukė papierosą ir žiurinėjo pernykščio laikraščio skelbimus, kurį su savim visados ir visur nešiodavo.

— Juozai ar jau? — buvo pirmieji mano žodžiai.

— Jau, jau, Jonai. Maniau, kad tu nei neatvažiuosi, kartą ištrukęs,—leisdamas dumus sakė nesiskubindamas, tarytum, nenoromis.—Tai už poros dienų galėsiva mudu traukti karo mokyklon. Žinotumei, Jonai,—tęsė sėsdamas —ir mane pašaukė. Ten, ant skobnio popierius numečiau. Jei nori, gali pasijieškoti.—

— Tad, sudiev, brangieji ir mylimieji, likę Tėvynėje! —sušukau.

— Sudiev, sudiev, gal nebepa-a-asimaty-ysim...—užkaukė Juozas, vėl guldamas...

. . . . . .

* * *

Bevartydamas kritusio karo lauke draugo palaikėlius, užėjau pundelį iškrikusių lapelių. Prisižiurėjus arčiau, pamačiau, jog tai dieninio buta. Dabar liko tik nuotrupos. Daugelyje vietų truko ištisų puslapių, kuriuos prisėjo daugtaškiais užpildyti. Šiaip-taip sudėstęs ir padaviau spaudon.

1. II. 15.

B. Kasaitis.

MINIA IR POETA.

Liudnai, su širdžia sutrinta
Dainuoja liuosas poeta.
Aplinkui jį minia sustojus,
Idejoms dvasioj' svetima,
Iš jojo šaipės tardama:
— Mes žinom', koks žadėtas rojus.

— Kad vietoj' savo tų dainų,
Nuodų ir liudėsio pilnų,
Tu duonas kąsnį mums paduotum—
Tada patenkinti, linksmi
Tavęs jieškotum' melsdami,
Kad dainas įkvėptas dainuotum!

— Dabar... dainuoji del garbės...
Nors vardas tavo gal skambės
Per amžius lupose žmonijos—
Tuom' laik' iš tavo veikalų
Užgaunančių stygas sielų
Padaro daiktą pramonijos.

— Išlieji savo tik jausmus,
Užmiršdamas visai jau mus
Ir savo kančiomis giriesi:
Bet ir pas mus yra širdis,
Ir mus apvylė ateitis.
Bet kur-gi skausmą tą išliesi?!

* * *

— Nustok dainavęs. Mesk' kankles,
Imk' kirvį, kujį ir reples,
Uždirbki duonos kąsnį juodą...
Ir pamatysi tad patsai,
Kaip drimba pakaito lašai,
Jei valgio nieks dykai neduoda!

— Šalin... tylėkit! Niekados
Jųs nejieškojau atidos
Ne jums, kas dangiška, atjausti.
Aš viens pasaulyj' gyvenu
Ir dainomis jį dabinu...
Ne jums nuteist' mane ir bausti!..

Augščiau aš stoviu įstatų
Nedoro, pikto įkvėptų...
Aš sau—jųs sau: keliai mus skirias:
Beribėj' juroj' amžinoj'
Tik išnetyčių šioj' dienoj'
Kartu valtelės musų irias!

Ir atsitraukė poeta.
Minia, kalba jo užgauta,
Piktai jį akimis lydėjo,
Paskui patraukus petimis,
Sau išsiskirstė į šalis
Išjuokdama tai, ką girdėjo...

A. Vabalkšnis.

Maskva 6—XII—14.

VAKACIJOS.

Ei, palikkim miestų rumus,
Jau nubodo gerti dumus,
Eikim į laukus!
Ten gamtos kninga atverta
Dievo Išminčia sutverta,
Ei, kaip linksma bus!
Ten išnyks mus nuliudimas,
Atgaivins vėl įkvėpimas,
Suskambės daina,
Ir pasklis garsai galingi,
Taip malonųs, melodingi,
Užžavės gamta!
Pasirinkę ant pievelių
Prisiskinsime žiedelių,
Džiaugsimės linksmi
Ir bakužę samanotą,
Lietuvos tvirčiausį kotą
Gerbsime jauni.

S. T. Rimaitis.

Vilnius 10.—II—15 m.

ŠIRDŽIAI.

Ko lauki, ko trokšti, širdie neramioji?
Kada nuraminsiu tave?
Kam jauną padangėms skrajoti vilioji
Ir nepasitenkint žeme?

Tau niekas ir niekad ramumo neduoda,
Vis lauki rytojaus dienos,
Sulaukus rytojų,—vėl liudna ir juoda...
Negelbsti nei grožė gamtos!..

Tiesa, tu gėriesi pavasario rytu,
Paskendusiu saulės šviesoj,
Tada jau nenori, kad snigtu ar lytu,
Kad debesįs but augštumoj...

Bet po valandėlės jau tas nusibosta,
Nemiela mėlynė gryna!
Ir greitai svajonėj neši savo sostą,
Kur šelsta smarkiausi audra...

Ko lauki, ko trokšti, ant žemės nerasi,
O vėjai tau to neatpus!
Ar džiaugtis žeme tu bent kartą paprasi,
Ar tversi pasaulius kitus?..

Uosaitis.

16—III—15.

AR?..

Ar žibėsiu, ar ne
Aš žydriam žvaigždynė
Tarp šviesiųjų žvaigždelių augštai?.
Ar atrasiu kelius
Į žvaigždynus šviesius,
Ar pajiegsiu nuskristi tenai?

Ar-gi mane apgaus
Skaisčios žvaigždės dangaus,
Kur vilioja mane visados;

— „Skubink šian tik pas mus
Į padangės skliautus:
Tau ant žemės mųs nieks neatstos!“...

Bet skubėti bijau,
Juk žvaigždė ne čia jau:
Reikia kilti augščiau debesų.
Nepasiekus gi jos,
Reiktu krist atgalios.
O tai bu:u kartu ir baisu!..

O kiek kartų tečiau
Aš patsai tai mačiau,
Kaip riedėjo žvaigždelė žemyn!..
Jokio ženklo jinai
Nepaliko tenai,
Nusirito gilion prapultin...

Ir daugiau nesušvis
Jos šviesi kibirkštis:
Ji prapuolė kaž-kur nežinia...
Ar žvaigždynas šviesus
Vis vilios į skliautus?
Ar įstengs nuvilioti mane?

Uosaitis.

Praeities įspudžiai.

(Skiriu savo draugams).

Tai buvo vakaras... vienas iš tokių, kurių negalima užmiršti. Jo paveikslas gyvai užsiliko mano vaidentuvėje, sieloj ir širdy, ir švystelėjus minčiai mano galvon iš pereito gyvenimo, iš netolimos praeities, aš vėl jį regiu gyvą, aiškų prieš mano akis. Aš vaikščiojau pakraščiu plento nuliudęs, vienui -vienas. Dumos, didžios dumos, busimojo gyvenimo svajonės tai buvo geriausi mano draugai. Jos kėlė kartu su manimi rytą, gulė vėlybais vakarais, vaikščiojo, sekiojo paskui manęs pavakarėmis. Jos savo galingais sparnais kėlė mane į debe-

siuotas erdves, rodė žmonijos ašarų juras, vargų bangas ir šviesius laivus, keliančius žmones per tas ašarų juras į šviesią ateitį.

Aš ėjau vienas ir dumojau... Jovarų baltieji lapeliai nuo šalyplenčių tyliu šnabždėjimu akompanijavo mano mintim. Man buvo lengva, ramu... Aš gėrėjausi varsų harmonija vakaruose, taja Galingaja Ranka, kuri kas valandėlę duoda naują, puikų gamtos paveikslą... Gėrėjausi Augščiausiojo Dailininko stebuklingais paveikslais, skaičiau-stebėjaus gamtos kninga, stengiaus surasti... ne tai surasti, bet suprasti jos paslaptingas idėjas,—norėjau išmokti iš tos kningos nors abėcėlę. Pasukau iš plento į pievas, sužydusias įvairiausiais žiedais-žiedeliais, kurios atrodė žaliu ežeru, atspindinčiu savyje dangaus žvaigždynus. Iš dešinės pusės linksojo rugių varpos, sveriamos žemyn rasos brilijantų ir sapnavo gausų derlių. Putpelės kaž-kur pasislėpusios tęsė savo vienodą dainelę. Štai išnetyčių pažadinau savo eisena pilką vyturėlį, kuris skubiai pakilęs priešais manęs iš gyvos širdžiukės pradėjo čiršket ties mano galva: mat, buvo pavėlavęs savo vakarinę maldelę...

Paėjėjęs pieva vėl pasukau plentan, nes jau dėjosi ant žolės gausi rasa. Priešais savęs ištolo pamačiau kaž-kokią stovylą, kuri kaskart prieš mano akis augo ir augo ir, pagaliaus, pralėkė pro mane vienas iš draugų dviračiu. Artinausi prie miestelio. Staiga išgirdau aiškų, bet tolimą baritono balsą. Tai grojo Antanas Kareckas. Grojo liudnai. Minoriniai tonai skrido pro langą, supos lygiais tremoliais tyliame vakaro ore ir, rodos, vienijos su čia-pat žydinčių alyvų meiliu kvapsniu, plito ir nyko erdvių augštumoj... Mažiukė pauzė, ir vėl plaukia melodijų srovė, pindama meilias muzikos girlandas, supa, ramina širdį, apskleidžia kaž-kokiu maloniu ramumu ir jautiesi paskendęs visuotinėj harmonijoj... O, muzika, širdie mano, nuramintoja mano, išpasakotoja mano sielos audrų ir giedros valandų, tiktai... paslapčiais stygų žodeliais!...

Nutilo... Einu toliau.

Dvelktelėjo vėjelis, sušnabždėjo jovarų lapai, sujudėjo rugių varpos, nukrito nuo jų sunkus rasos lašeliai ir jos kiek atsitiesė...

Pasigirdo tolimas dundėjimas ir ant tamsaus miško fono pasirodė bėgantis greitasis traukinys; jo languose matėsi šviesus žiburiai ir nuo garvežio kamino driekėsi ilga, rausva, pilna kibirkščių juosta. Ir tas pasislėpė už tamsaus horizonto.

Jau pradėjo temti. Iš miestelio pradėjo eiti po vieną, po du žmonės pasivaikščiotų; tyru oru pakvėpuotų, gamtos vakarine išvaizda pasigėrėtų... Jie linksmai šnekučiavos, juokė-

si, prisiskynę alyvų puokšteles vaikščiojo, kvėpino. Gamtos vėsa į visus maloniai veikė. Einu pro vieną moksleivių kambarį. Klausau, groja smuiku, gitara akompanijuoja... Švelnus akordai traukia ausį einančių pro šalį—vienintelis moksleivių nusiraminimas.

Einu pro kitą kambarį... Skambina kanklėmis... O, kanklės, kanklės! senovės atmintojos, šviesos ateities žadėtojos! Plaukia diatoniniai kanklių balsai ir neša ramumą ganančiam bandą laukuose piemenėliui, tam vargų galiunėliui, neša ramumą prakaitu aprasojusiems sodžių darbininkams ir dejuojančiam-dusaujančiam tėvukui, motulei sengalvėlei...

— Sveikas gyvas, Justuti! Na, ką kas pas tave gera girdėt?—užklausė Petras, prisivijęs mane iš užpakalio,—kodel vis tu viens sau vaikščioji, it koks askėtas?

— Ot, taip sau, nenoriu bereikalo burnos aušinti,—nevisai vykusiai atsakiau jam.

— Žinai ką? Musų Adomas naujas kankles įsitaisė, jis moka gerai jomis skambinti, tik vis ligšiol nuosavių neturėjo.

— Bravo vyrai! užmazga yra!

Ir nuo kanklių pradėję atradova daug likimo aukų, blaškomų idėjų persekiotojų, atrado daug mums bočių paliktų takų, daug įvairių dirvonų, daug darbo, bet maža darbininkų. Ateities planai, projektai, mintis, svajonės pynėsi, laukė įvykdinimo realiam gyvenime. Ir taip visą vakarą.

Atsimenu, draugai, tas sparnuotas jaunystės, netolimos praeities svajonės-dumas, atsimenu pergyventus metus, suteikusius daug širdgelos ir vargo numylėtoms idėjoms... Atsimenu ir tuodu demonu su išskėstais nagais, laukiančiu kaip nors surast sau naują auką...

Ir štai ištrukus viena iš jų nagų su apdraskyta krutine ir sveikata nulėkė tolyn, tolyn...

Atsiduso kiek lengviau, bet neužilgo gal vėl teks į viso pasaulio siaubunų, ir titanų tarpą, kur gal ir pabaigs savo likimo paskirtąją bylą...

O gal, kad ir patektu tan tarpan, bet gal da susilauktu visuotinės, iškilmingos, bendros ramybės laikų...

S. T. Rimaitis.

Vilnius. 7—I—15 m.

Įspudžių žiupsnelis iš vokiečių nelaisvės.

(Iš mano dieninio).

Prasidėjus karui Austrijos su Serbija, pasidarė neramu ir Vokietijoj. Visus kankino klausimas, kas kam padės. Į tą tarpą pasibaigė Marburgo vasarinių kursų pirmo semestro mokslas, ir lankytojai (-jos) susirinko išleistuvių vakaran (Abschiedsfest). Čion susiėję maloniai šnekučiavosi rusas su vokiečiu, francuzas su vengru, ir p. Žiurint į juos, sunku buvo pamanyti, jog tie patįs, kurie šiandien taip maloniai kalbasi, už kelių dienų su neapykanta šnairuos vieni į kitus. Vienok taip atsitiko. Ir šis vakaras tapo tikru atsisveikinimu, kame ne tik kad paskutinį kartą padavė viens kitam ranką, bet atsisveikino kartu su meilė — brolyste net ir žmoniškumu. Vos dienai, kitai praslinkus ir mobilizacijai prasidėjus, vokiečiai su neapykanta žiurėjo į savo svečius-svetimtaučius, visai užsimiršę, kad jie patįs juos čion sukvietė - suviliojo savo skambiomis reklamomis, kad kuodaugiausia iš jų pasipelnius; ant kiekvieno žingsnio juos niekino, nesigailėdami tokių žodelių, kaip „barbaras“, „šnipas“, įtardami kuobaisiausiose piktadarybėse. Tai, girdi, rusai užnuodiję Zahno vandenį, tai metę bombas, tai ardę gelžkelį ir tt. Prie šių visų prasimanymų prisidėjo kaizerio išleistas atsišaukimas į tautą, kviečiąs padėti „šnipus“ gaudyti. Šio padrąsinti įnirtę miestelėnai tykote tykojo ant kitataučių ir, jiems pasirodžius gatvėje supuldavo, it varnai, ir, mušdami ir draskydami, tempė savo auką į policiją. Apskritai godus ant pelno vokietys atsisakė karui ištikus ir nuo jo, pav. į valgyklą atėjus gaudavai atsakymą: rusams nėra ko pas mane valgyti. Bėgtum žmogus nuo šio viso, bet kur ir kaip nes ar visai bilieto neparduoda, arba jei kam ir pasiseka gauti, tai pavažiavus stotį, kitą, išmeta iš traukinio ir palieka Dievo valiai. O tuomet, jei nori, užsidėjęs ant pečių savo turtą keliauk pėkštute, nes vežėjas, išgirdęs su akcentu

[1]) Užsienyje visus iš Rusijos vadina „rusais“.

kalbant neparsisamdys, o nešėjas neneš daiktų. Apskelbus karą, vokiečiai pradėjo šaukte šaukti, girdi, — mus užpuola, tai mes turime gintis, šis karas tai apsiginimo karas, mus pusėje tiesa, ir todel mes turim laimėti. Ir ištiesų, jie manė per du mėnesiu nuveikti priešus. Tik Anglijai apskelbus karą, nusiminė, bet pirmos žinios iš karo lauko vėl pakėlė upą, o tai buvo pranešimas, kad Liepojus paimtas, sudegintas, Ryga baigiama griauti, rusų flotas sumuštas, ir vokiečių einama į Petrogradą. Kiek tai buvo džiaugsmo, tik neilgam, nes tuoj turėjo laikraščiai atšaukti šias paskalas, mat, jau pertoli buvo nuvažiuota. Jau į antrą dieną nuo karo apskelbimo miestas ištuštėjo, nes studentai, kurių čion virte virė gatvės, išsiskubino į kariuomenę. Viskas pradejo brangti, bet ir be to praktiškas vokietys liovėsi pirkęs tai, be ko galima apsieiti. Tuoj visi pradėjo prasčiau valgyti, stengdamies sutaupyti kiekvieną pfenigį. Nepoilgam vokiečiai pradėjo rupintis savo svečiais. Žandarai rinko juos visus ir iškrėtę vedė į policiją. Iš ten gi po tardymo moteris uždarė vienuolynan, o vyrus į elgėtnamį. Iš pradžių buvo užginta išeiti ir visą laiką priseidavo kambaryje sėdėti; net į kiemą nebuvo galima išeiti, nes užu tvorų lėkdavo į tave akmens, plytgaliai ir visoki burnojimai. Kad nenuobodautumėm duodavo darbo: megzti kareiviams kojines, pirštines ar siuti, adyti ką nors, na ir šiaip visus namų darbus reikėjodirbti. Už šią visą globą reikalavo užmokesnio, kol turėjome kuo užsimokėti, tai dar geriau maitino ir apseidavo, bet kaip dauguma belaisvių neteko pinigų, tai tuomet prisiėjo daug nemalonumų pritirti ir nemažai nepamatuotu prikaišiojimų, šuns poterių išklausyti. Karas stebėtinai vokiečius suvienijo: didžiausi priešai susigerino, barnius, ginčus ir neapykantą pamiršę. Visi išvien stojo gelbėti savo tėvynę. Kas tik gyvas dirbo jos naudai. Moterįs ėmė siuti, megsti kariumenei reikalingų daiktų; kareivius, kurie praeidami atsistodavo, priimdavo, it sviečius, o pravažiuojančius gelžkeliu netik vaišindavo, bet ir maitindavo. Tam tikslui ant platformos stovėdavo geležinės krosnįs, kur dieną ir naktį degė ugnis ir virė valgiai. Sustojus traukiniui, burys moterų skubiai pildavo ar dėdavo į lėkštes maistą ir prinešę prie traukinio dalino norintiems.

Moksleiviai, kurie perjauni į kariuměnę, traukė į kaimus ir ten padėjo moterims valyti javus nuo laukų. Matant šį vokiečių solidarumą, liudna darės atsiminus savo tautiečius, ypač kaimuose, kur tarp savęs tik peštis (nejaugi? Red.) moka. Jau ko, ko, bet vienybės nuo vokiečių tai ir labai reikėtu mums pasimokinti.

Lietuvaitė.

Evangelijų autentiškumas[1])

I.

Kristus, išplatinimui Dievo karalijos ant žemės, įsakė savo mokiniams: „skelbkit gerą naujieną visam sutvėrimui“[1]). Geros naujienos skelbimas pažadino tikinčius Kristumi sekti, tapo keliu, kuriuomi naujai įsteigta Kristaus bendrija-Bažnyčia turėjo įžengti į kulturinį senovės pasaulį. Mokiniai ištikimai pildė Mokytojo įsakymą. Jų skelbiamasai mokslas pavadinta „evangelija“. Žodis „evangelija“ yra graikiškame Senojo Įstatymo vertime--Septuagintoje[2]), o iš čia perėjo į naująjį Įstatymą[3]). Reiškia jisai „gerą naujieną“ (nuo graikiško žodžio εὖ —geras, gera. ir ἄγγέλλω —skelbiu) kas, sekant šventaisiais Tėvais, reiškia Mesianiškojo išganymo skelbimą. Evangelijos—nėra Jėzaus Kristaus biografija[4]), nes evangelistai neturėjo užmanymo rašyti viso, ką apie savo Mokytojo gyvenimą žinojo[5]). Evangelistų norėta suteikti trumpas konspektas žinotinų dalykų apie mesianiškąjį išganymą. Nėra tai evangelija Ma-

---

[1]) Čia tik pirma dalis aplama. Paskui eis išrodymas autentiškumo evangelijos kiekvienos atskyrai. Ant galo tilps išaiškinimas klausimo, kiek augštas evangelijų tikėtinumas (Glaubwürdigkeit). Red.

[2]) Mat. 16, 15.

[3]) 2 kar. 4, 10; 18, 20, 22, 25, 27; 4 kar. 7, 9. Isai. 40, 9; 61, 1 ir t. t.

[4]) Luk. 4, 18 ir tol.

[5]) Luk. 16, 16. Mat. 24, 14; Mork. 8, 35.

[6]) Jon. 20, 30; 21, 25.

lo, Morkaus, Luko, Jono, bet Jėzaus Kristaus evangelija sutig Mato, Morkaus, Luko, ir Jono, nes tose kningose „gera naujiena“ ne Mato, Morkaus, Luko, Jono, bet gera naujiena Jėzaus Kristaus, kurią, tam tikra tvarka, budu fr tikslu parašė du Kristaus apaštalu: Matas ir Jonas ir du apaštalų mokiniu: Morkus ir Lukas. Išpradžių žodis „evangelijos“ nereiškė parašytos kningos[1]), bet skelbiamąjį Mesijo išganymą[2]), taigi vadinos ne evangelijos bet evangelija (vienskaita). Kuomet skelbiamasai mokslas tapo užrašytas, pradėta vartoti žodis „evangelijos“ (daugskaita). Šv. Justinas kankintinis tik vieną kartą tas kningas pavadino evangelijomis[3]), dažniau—evangelija[4]). Šventas Augustinas pataria vadinti „keturiomis kningomis vienos evangelijos“[5]).

Pirmykštė evangelijų kalba—graikų, išskyrus šv. Mato evangeliją, kuri parašyta ne gryna žydų (hebrajų) kalba, kaip didesnė Senojo Įstatymo kningų dalis[6]), bet jau nuo Persų viešpatavimo laikų mažojoj Azijoj' išsiplatinusia ir Palestiną pasiekusia aramajų kalba[7]). Ta kalba Išganytojas mokino, meldėsi, ligonius gydė, mirusius kėlė[8]). Trečiame šimtmetyj', prieš Kristui gimsiant, pradėjo skverbties iš Egipto ir Sirijos į Palestiną graikų kalba. Graikų kalba labjausiai prigijo Palestinoje rymiečiams, ypač Herodo dinastijai viešpataujant[9]). Be graikų kalbos buvo vartojama aramajų kalba. Greičiausiai, sako Dr. J. Schäfer'is[10]), Išganytojas ir jo mokiniai-apaštalai, kol jie skelbė „gerą naujieną“ tik Palestinos ribose, naudojasi aramajų kalba, kaipo labjau žinoma. Kuomet reikėjo evangelija skelbti graikų apgyventuose Vidužemio jurės pakraščiuose, prisėjo aramajų kalbą pakeisti graikų kalba.

---

[1]) Mor. 1, 1.

[2]) Rym. 1, 1—9—16.

[3]) Apol. 1, n. 66. M. 6, 429.

[4]) Dialogus cum Tryphone n. 10—100; De resurr. n. 10; M. 6, 496, 709, 1589.

[5]) In Joan. trac. 36, n. 1; M. 35, 1662. Origenes In Joan. 1, n. 7; M. 14, 31.

[6]) Hebraiška kalba tuo laiku buvo užsilikusi augštesniuose, mokytesniuose žydų visuomenės sluogsniuose.

[7]) *Dr. Jakob. Schäfer.* Die Evangelien und die Evangelienkritik. Zweite, wermehrte und werbesserte Auflage. Freiburg im Breisgau 1911. pus. 2—3.

[8]) *Schäfer*—ten-pat.

[9]) *Schürer.* Geschichte des Jüdischen Volks II. pus. 1—17 (III ir IV laida) Leipzig, 1901.

[10]) opus cit. pus. 6.

* * *

Krikščionijos atsiradimo klausimas yra beabėjo historijos klausimas. Paskirtu laiku krikščionija pasirodė pasaulyje. Buvo laikas, kuomet jos nebuvo. Reikia prisižiurėti šaltiniams, iš kurių galima sužinoti krikščionijos pradžią. Tų šaltinių randame jau pačioje Bažnyčioje jau už Bažnyčios pas stabmeldžius, žydus, klaidatikius. Daugiausia žinių turi pati Bažnyčia savo šventose kningose, kurių tarpe pirma vieta pridera evangelijoms. Kad krikščionijos kilmės išrodyme butu galima remtis evangelijų pranešimais, reikia išrodyti jų autentiškumas, nes tik tada galima spręsti, kokią historišką vertę, historišką tikrumą jos turi. Raštas vadinas autentišku, jei jo autorius ištikrųjų yra tas bei tie, kuriems tasai raštas priskaitomas, ar bent parašytas ištikrųjų tame laike, kuris išrodomas.

Mums rupi evangelijų autentiškumas t. y. ar ištikrųjų evangelijas parašė tradicijos nurodomi žmonės, butent Matas ir Jonas, kaipo betarpiai aprašytų dalykų liudytojai ir Morkus su Luku, paduotas žinias sėmusieji iš betarpių liudytojų.

Bent kokios kningos autentiškumo klausimas tai klausimas historiškas, o kaipo toksai turi buti rišamas ne subjektiviais įsitikinimais, bet historiškų argumentų faktų pagalba. Lig šešioliktam amžiui niekas neabejojo evangelijų autentiškumu. Reformacijos įvestas tikybinis liberalizmas pirmas apskelbė švento Rašto autentiškumui kovą. Reformacijos pramintu keliu eina anglas deistas Edvardas Herbertas Cherbury (1581—1648), į religijos pamatus padėjęs penkis tikybinius punktus, kurie savo įtalpa neperviršyja gamtos religijos reikalavimų. Kur E. H. Cherbury abejojo, vėlybesni deistai formaliai užginčijo. Tikra audra prieš biblijos historiškumą kilo tuomet, kuomet tapo atrastas vienas raštas (fragmentas), Wolfenbüttelerio liekana vadinamas. 1768 metais Hamburge mirė akademiškos gimnazijos profesorius-orientalistas Herm. Sam. Reimarus. Jis paliko rankraštį vardu: Schutzschrift für vernünftigen Verehrer Gottes" (apologetika protingiems Dievo garbintojams). Rankraštis pateko į rankas žinomo anais laikais rašytojo Lessing'o, kuris tuomet buvo Hercogo Braunschweig'o kningininku. Lessingas, 1774—78 metų tarpe paskelbė įvairias to rankraščio ištraukas, priešingas antgamtiniam apreiškimui, historiškam šv. Rašto pobudžiui. Šis nuotikis tikinčių šv. Raštu protestantų tarpe sukėlė smarkią audrą, į savo vyrių įtraukusią daug protestantų mokslininkų.

Devynioliktame šimtmetyje ši nauja į evangelijas pažiura, mokslingumo aureole apsiausta, įgijo pilietiškas teises. Ferdi-

nandas Christianas Baur'as ir jo mokinys Dovidas Fridrichas Strauss'as bandė patiesti naujai hipotezei tvirtesnius pamatus. Evangelijų atsiradimą nukėlė į paskesnį laiką. Pasak Strauss'o, evangelijos atsiradusios 150 metais Kristui gimus ir yra tik mytai[1]). F. Ch. Baur'as palaidojo savo mokinio mitų teoriją, jos vieton pastatęs savo apgaulingą hipotezę. Kaip ir visi racionalistai, prisidengęs „augštesnės kritikos" skraiste, tvirtino, buk senovės krikščionija nušlijusi nuo savo pamatų ir atsidurusi tarp taip vadinamos Pauliaus apaštalo srovės ir daugiaus žydų pusėn pakrypusios Petro ir kitų apaštalų partijos. Galų gale priešingi broliai susitaikė ir, pirmiau buvusiam tarpui užpildyti, tapo parašytos keturios evangelijos. Pasak Baur'o, pirmiausiai pasirodžiusi Mato evangelija—apie 130 m.; 150 metais iš jos išdygusi Marcion'o klaidatikio evangelija, kurią pakrikštyta Luko vardu. Iš Mato ir Luko susidariusi Morkaus evangelija. Galop apie 170 m. pasirodžiusi Jono evangelija[2]). Iškarto toks evangelijų kilmės aiškinimas sukėlė entuziazmą racionalistų tarpe. Manyta, jog su sena tradicija reikalas esąs užbaigtas. Toj' pakraipoj' ėjo Bruno Bauer'is, jaunesnis Tübingo mokyklos lyderis. Bruno Bauer'is, kaip sako Harnack'as[3]) „savo nepamatuota pirmykštės krikščionių literaturos kritika" pralenkė Tübingo mokytoją. „Augštesnės kritikos vardu, visą senovės krikščioniją ir visas evangelijas pavertė į kunkuluojantį katilą, pilną nesantarvės, melo, suktybės". Toliau šių kritikų žengti buvo negalima. „Tokia betaikė kritika naikina pati save" pranašavo De Wette[4]). Panašiai tvirtino ir kiti racionalistai: Karlas Hase, Ewald'as, Schenkel'is ir net patsai Renanas, Bauro mokyklos paskesnis vadas. Nestebėtina, jog kritika, pradžioje antros devyniolikto amžiaus pusės, artinos prie tradicijos. Trįs pirmos bei Sinoptiškos evangelijos, pasak Teodoro Keim'o[5])

---

[1]) Das Leben Jesu für das Deutsche Volk. Leipzig, 1864 m. pus. 61.

[2]) *Baur*. Paulus der Apostel Jesu Christi. Tübingen. 1845 m. Kritische Untersuchungen über die kanonischen evangelien. Tübingen 1847 m. Baur'as buvo jaunesnės Tübingo mokyklos įsteigėjas, pasižymė jusios kaipo „tendentiškai-kritiška", nors ji pati save vadino „historiška". Kas tos mokyklos pakraipai nepritarė, tam buvo atrėžiama, jog neturįs „augštesnės historiškos kritikos" supratimo.

[3]) *Harnack*: Lehrbuch der Dogmengeschichte 3 Aufl. 1 Leipzig. Mohr. 1894 m. 51 anmer.

[4]) Kurzgefasstes exeget. Handbuch zum N. Test. Apostelgeschichte, 3 aufl. Leipzig, 1848 m. V.

[5]) Geschichte Jesu von Nazaret I, Zürich 1867; 47; III; 1872 129 p.

kilo apie 70—117 m., pasak Hilgenfeldo[1]) apie 70—100 m.; pasak H. J. Holzmann'o[2]) 68—100; B. Weiss'o[3]) 69—95, Adolfo Harnack'o[4]) 65—93, ar net anksčiau[5]), Th. Zahno[6]) 60—75. Tokiu budu dabar kritikai, net racionalistai sutinka su tradicija del laiko, kuriuo parašytos pirmos trįs evangelijos. Dabar beveik niekas neginčija, kad Matas parašė evangeliją. Tik, pasak kritikų, galįs buti klausimas, ar Matas parašė vien pirmykščią aramaišką evangeliją, (racionalistai ir kai-kurie net ir neracionalistai tvirtina, kad apaštalas Matas parašė tik kalbas (logia) įeinančias į pirmą evangeliją), ar ir jam priskaitoma mažai kuo nuo anos tesiskyriančią graikišką. Kritikai racionalistai beveik vienbalsiai pripažįsta, jog antrą evangeliją parašė Petro mokinys—Morkus. Laisvamaniai teologai nenori pripažint trečios sinoptiškos evangelijos ir prie jos jungiamų Apaštalų darbų Luko veikalu. Dar neseniai didžiausis vokiečių kritikas racionalistas Harnack'as apkaltino šios rušies kritikus, sakydamas: „tradicijos netikrumą (Unhaltbarkeit) jie laiko neatmainoma tiesa, ir šiandien net nesistengia tąjį tradicijos netikrumą prirodyti, o priešininkų argumentų visai nepaiso". Harnack'ui[7]) nuodugniai išrodžius Luką ėsant trečios evangelijos autorium—priešingos teorijos tapo galutinai nuteistos.

Truputį kitaip yra su šv. Jono evangelija. Iš vienos pusės tradicija ją vėliau priėmė, iš antros — savo turiniu ji yra didelis papiktinimas laisvamaniams kritikams. Paskutinių metų tyrinėjimai ir šiame klausime priartino racionalistus prie tradicijos. Baur'as, Bruno Bauer'is mano šv. Jono evangeliją esant parašyta 160 — 170 m.; Schwegler'is—150 — 160; Volkmar'as 155; Zeller'is 150; Bretschneider'is, Scholten'as, Matthes'is — 150; Tayler'is 135—163 m. tarpe; Hilgenfeld'as apie 140 r.; Harnack'as, Lützenberger'is 130—135; Keim'as 130 ar net anksčiaus. Nicolas, Renan'as, Schenkel'is 110—115;

---

[1]) Historisch-kritische Einleitung in das N. Test. Leipzig 1875, 411, 515.

[2]) Einleitung in das N. Test. 2 Aufl. Freiburg, Mohr. 1886.

[3]) Lehrbuch der Einleitung in das N. Test. 3 Aufl. Stuttgard, 1897.

[4]) Die Chronologie der Altchristlichen Literatur I, Leipzig, Hinrichs, 1897, p. 651.

[5]) Die Apostelgeschichte. Leipzig Hinrichs, 1908, p. 217—277.

[6]) Einleitung in das N. Test. II, Leipzig. Deichert, 1899 p. 432, 440.

[7]) Lukas der Arzt, der Verfasser der dritten Ewangeliums und der Apostelgeschichte, Leipzig Hinrichs, 1906. p. 5. Palygink *B. Weiss* — Die Quellen des Lukasevangeliums. Stuttgart und Berlin, Cotta 1907.

Aubé 100[1]). Šiandien maž-daug visi mano, jog ketvirtos evangelijos pradžia supuola su pirmojo amžiaus pabaiga ar antro—pradžia. Klausiman, ar apaštalas Jonas yra ketvirtos evangelijos autorius, laisvamaniai kritikai svyruoja duoti pozitivų atsakymą ar net linksta prie negativaus. Ginčus šv. Jono apaštalo evangelijos autentiškumo klausime puikiai paduoda Watkins[2]). Jis priveda visą modernių kritikų virtinę, kurie gina šv. Jono evangelijos autentiškumą.

Nemažas naujesnių liberalų tyrinėtojų skaičius mano, jog negalima esą nepripažinti apaštalo Jono budo ketvirtoje evangelijoje. Bet šie visgi tvirtina, kad ne visa, kas tik yra ketvirtoje evangelijoje, šv. Jono parašyta. Kaikurias jiems netinkamas vietas išmeta, aiškindami, jog pastarieji buvę įtraukti šv. Jono evangelijon daug vėliau. Taip mano Chr. Weise, Renan'as, Delff'as, Wendt'as, Frey'is, Fries'as, Lepsius, Völter'is, Dobschütz'as, Soltau'as, Spitta, Joh. Weiss'as.

Tokiu budu matome, kad racionalistai stengiasi visokiais budais, kad tik nepripažinus evangelijoms historiškos vertės; jei kurie ir pripažįsta, tai visgi mato jose daugiau ar mažiau ir negeistino gaivalo. Jų nuomone[3]) evangelistai rašę Evangelijas kelioms dešimtimes metų praėjus po Išganytojo mirties. Patsai savaime kįla klausimas: delko racionalistai nori nukelti evangelijų parašymo laiką į paskesnius laikus? Tikra psichologijos tiesa, kad per ilgesnį laiką negativųs numylėtų asmenų ruožai dyla žmonių atmintyje, gi pozitivųs stiprėja, įgauna naują, idealę fiziškos ar moralės grožės išraišką. Štai ką racionalistai nori primesti evangelistams, nukeldami evangelijų parašymą paskesniuosna laikuosna. Tas, girdi, galėję atsitikti ir su Kristaus paveikslu: Evangelistai sutvėrę savo vaidentuvėje tąjį idealiai gražų Kristaus paveikslą; iš čia išvada—evangelijos paduoda mitus, pasakas, fantazijos vaizdus—taigi jų vertė lygi graikų, persų, indų mitologijų vertei. Mitologišką gaivalą racionalistai mato tose evangelijų vietose, kur kalbama apie stebuklus. Visi laisvamaniai šv. Rašto tyrinėtojai sutinka su šiuo Adolfo Harnack'o sakiniu: „viskas, kas atsitinka laike ir erdvėje — atsitinka sulig nesikeičiančių gamtos desnių, taip jog stebuklas

---

[1]) *H. J. Holtzmann.* Einleitung in das N. Test. 2 Aufl. Freiburg. Mohr 1886 p. 476.

[2]) Modern Criticism in ist relation to the fourth Gospel. London 1890, 313—350. Cituota pagal *Dr. P. Hilarin Felder.* Jesus Christus Apologie seiner Messianität und Gottheit. Erster Band. Paderborn. 1911 pus. 34.

[3]) *Rohr.* Biblische Zeitfragen. Der Vernichtungskampf gegen das Biblische Cristusbild. München in Westfal. 1908 in p. 96—131.

tikroje žodžio prasmėje—negalimas[1]). Kad išvengus nekenčiamų stebuklų, racionalistai jieško evangelijose neaiškumų,prieštaravimų. Savo mintijimo budą bei mintis pakiša Kristaus bendralaikiams, dabartinius santikius perkelia į anuos laikus, nežiuri į evangelijose aprašytus nuotikius anų laikų žmonių akimis, bet per 19 ar 20 amžiaus akinius. Tokiam historiškam dokumentui, kuris paliečia Kristų, jie nepriduoda svarbos, liudijimas jiems neturi prirodymo galės. Apie šios rušies kritikų vadą Strauss'ą Harnack'as štai ką pasakė: „prieš 60 metų Fridrichas Dovidas Strauss'as manė, jog jam pavyko parausti historišką vertę net trijų pirmų evangelijų. Taigi, historiškai-kritiškam dviejų kartų (generacijų) darbui pavyko ta vertė pilnoj prasmėj anoms evangelijoms sugrąžinti"[2]). Šiais žodžiais Harnack'as pažymi dviejų šimtmečių racionalistų tyrinėjimo išvadas. Musų laikais, kaip augščiau matėme, dalykas pakrypo gerojon pusėn. Paskutinių laikų tyrinėjimus Harnack'as apibudina šiais žodžiais: „historijos mokslas padarė didelę pažangą paskutiniais metais, nes anuos atpasakojimus (evangelijas) išmoko apvertinti suprantamiau ir pilniau"[3]).

Iš viso, kas augščiau pasakyta galima padaryti šiedvi išvadi: 1) aplamai imant taip vadinamoji liberalė kritika sto-

---

[1]) Wesen des Christentums Leipzig 1908 m. pus. 17. Religion, Christentum, Kirche von *Gerhard Esser und Joseph Mausbach.* Zweiter Band. Zweite durchgesehene Auflage 1914 m. pus. 5.

Del svarbumo paduodu Harnack'o tekstą originale: „das alles, was in Zeit und Raum geschicht, den unwandelbaren Naturgesetzen unterliegt, so dass in Wunder, im eigentlichen Sinne unmöglich ist.".

Vadavaudamiesi tokioms subjektivioms pažiurioms, jie ir sprendžia apie vieno ar kito rašto vertę. Kad tai ne tušti žodžiai, privesiu pavyzdį. Viens „kairesniųjų" liberalų kritikų prof. A. Jülicher'is savo kningoje Einleitung in das Neue Testament (Tübingen 1906) taip sanprotauja apie tai, kada parašyta Šv. Morkaus evangelija: ar prieš septynesdešimtus metus Kristui užgimus (tai—metai Jeruzalės, o kartu ir jos sinagogos sugriovimo) ar po: „sunku įtikėti, kad legenda apie suplyšimą sinagogos uždangalo Mk. 15, 38 susitverė ir išsiplėtojo Jeruzalėje tuo laiku, kada sinagoga stovėjo dar nepajudinta ir kada gręsė pavojus iš kritikų pusės" (p. 282). Ar dar vienas pavyzdys, kaip kitas irgi iš „kairesniųjų" liberalų kritikų garsusis J. Weiss'as sanprotauja apie historišką pradžios evangelijos sulig šv. Luko vertę (žiur. jo: Die Schriften des Neuen Testament I. 412): „Ten kur angelai ateina ir eina, kur senukė tampa laiminga susilaukus vienintelio kudikio, kur kalbantieji tampa nebyliais, ir nebyliai pradeda kalbėt, ir pranašai jau vaikelį pripažįsta Messija, ten historikas turi visai ką kitą veikti, negu tyrinėt historišką stebuklingų dalykų vertę".

[2]) Op. c. pus. 14 (1900 m. laida)

[3]) Das Wesen des Christentums pus. 16. Štai jo žodžiai: „Grossen Fortschritt, den die geschichtliche Wissenschaft gemacht hat, dass sie jene Erzählungen verständnissvoller und wohlwohlender zu beurteilen gelernt hat".

vi dabar kur kas arčiau bažnytinės tradicijos negu pirmiau; to negalėtu buti, jeigu evangelijos turėtu menką historišką vertę. 2) historiškai evangelijų vertei sumažinti liberalė kritika argumentuoja grynai subjektiviomis pažiuromis, (kad antgamtė negali apsireikšti ant žemės), o tai parodo, kad ji neturi objektivių tikrai historiškų argumentų historiškai evangelijų vertei užginčyti; turėdama pasistengtu juos sunaudoti.

Laisvamanių kritika—negativus išrodymas krikščionių pažvalgos tikrumo evangelijų kilmės klausime. Mes šiais išrodymais, žinoma, nepasitenkinsim. Perkratysim nors trumpai pozitivius, o pastaruosius skiriame į bažnyčios ir ne bažnyčios.

II.

Pradedame ne bažnyčios liudijimais. Pirmais krikščionijos amžiais šale musų autentiškų keturių evangelijų buvo, jei taip galima pavadinti, paslaptingų evangelijų, apokrifiškomis vadinamų, kurios papildydavo, kaip sako patįs jų autoriai, kanoniškasias evangelijas. Apokrifai buvo parašyti išdalies ir tam tikslui, kad pamokinus tinkinčius ir suteikus dievuotiems daugiau žinių apie Kristaus kudikystę, kentėjimus, iš dalies tam, kad savo klaidas praplatinus. Šių priežasčių delei apokrifų autoriai prisidengdavo apaštalų bei Kristaus vardais: Marcionitai Luko, Cerintinionai Morkaus, Valentinionai Jono. Bet nežiurint į tą evangelijų pasirinkimą, jie vienok kanoniškų evangelijų autentiškumo atmesti nedrįso ir darė, pasak šv. Irenėjaus[1]), priešingai: kanoniškomis evangelijomis stengdavos savo mokslą paremti. Jei ką jie atmesdavo, tai kitų evangelijų tikėtinumą (Glaubwürdigkeit—wiarogodność), tvirtindami, jog kiti evangelistai (išskyrus tuos, kuriuos buvo pasirinkę) nesupratę Kristaus mokslo.

Knabenbauer'as, klaidatikių liudijimo svarbą apibudina šiais žodžiais: „mes sutinkam žymėtiną faktą: klaidatikiai, savo ypatingo mokslo delei, išmesdavo evangelijų žodžius ir tekstus, bet vėl juos grąžindavo (günstig hinzustellen bemüht sind). (? Red.) Bene nebutu daug paprasčiau ir parankiau, atmetus evangelijų autentiškumą ir jų apaštališką pradžią, kaip padarė musų laikų racionalistai. Vienu kirčiu butu pasiliuosavę nuo prieštaravimų. Vienok įsitikrinimas, kad pirmas evangelijas parašė apaštalai, buvo taip aiškus (evident) ir neužginčijamas mokinių vardu. Šis faktas liudija apie senovės krikščionių įsitikrinimą: tas autentiška, kas eina iš

---

[1]) Ad. her. l. 3, c. 11 n. 17.

apaštalų. Kai-kurie apokrifų parašyti gan anksti. Jau Heggezipas[1]) († 180) skundžiasi, jog jo laikais buta apokrifų. Heggezipo bendralaikis Irenėjus[2]) patvirtina jo žodžius. Apokrifų esimas liudija, jog buta ir kanoniškų evangelijų, nes apokrifai pamėgždžodavo pastarasias ar kaip apokrifų autoriai išsireiškia—papildydavo kanoniškasias. O kadangi kai-kurie apokrifai parašyti pabaigoje pirmo amžiaus ar pradžioje antrojo[3]), tai aišku, jog evangelijos parašytos dar anksčiau.

Kaip kviečiuos atsiranda kukalių, taip ir krikščionijoje atsirado klaidatikių, tų nepermaldaujamų bažnyčios priešų. Klaidatikiai pasirinkdavo sau iš kanoniškųjų evangelijų, kurios jiems labjau tikdavo. Ebionitai buvo pasirinkę Mato evangeliją; aišku, jog jie, klaidatikiai, noroms nenoroms turėjo ją laikyti autentiška nedrįsdami net abejoti jos apaštališka kilme[4]).

Klaidatikių mokyčiausias Marcionas gimė antro šimtmečio pradžioje (117—138). Niekur nėra pažymėta, kad Marcionas butu nepripažinęs kanoniškosioms evangelijoms autentiškumo. Priešingai, Marcionas pabraukia, kad Matas, Morkus ir Jonas sudarkę Apaštalų mokslą. Vienintėlis Paulius ir jo mokinys Lukas tikrai tą mokslą tepadavę[5]), kitos gi evangelijos pagadintos, nes persisunkusios žydų idėjomis; bet visgi jų autoriai: Matas, Morkus, Jonas. Senesnis už Marcioną yra gnostikas Basilides. Jis mirė 130 m., taigi jo jaunystė supuola su apaštalo Jono laikais. Basilides pripažįsta evangelijas ir sulig jų atpasakoja kuosmulkiausiai Jėzaus historiją[6]); cituodamas evangelijų tekstus, jis pastebi: „taip sako raštas", „taip parašyta", „taip vadinos evangelijoj", „taip sako Viešpats evangelijoj"[7]). Ypatingai Basilides cituoja Matą[8]), Joną[9]). Jis net parašė 24 kningas „apie evangelijas"[10]).

Gnostikas Valentinas, kad prirodžius savo fantastišką „Pleromą" su eon'ais ir Achatomų klaidžiojimus, pridavė

---

[1]) Eusebius His. Ecc. l. IV c. 22.

[2]) Adversus haereses l. c. 20. Migne P. Gr. 7, 653.

[3]) *Nestle.* Novi Testamenti graeci supplementum. Leipzig 1895; *Harnack*, Chronologie der Altkirchlichen Literatur I. p. 589; *Bardenhewehr* Geschichte der Altkirchlichen Literatur. Freiburg, Herder 1902. I. 377. *Hennecke.* Neutestamentliche Apokryfen 22, 29, 46.

[4]) Stimmen aus Maria-Laach XXIII, 120.

[5]) Tertulianus Adve sus Marcionem c. 4. Migne 2, 365.

[6]) Hyppolytus-Philosophumenoj lib. 7 n. 27. M. 16, 3320.

[7]) l. c. l. 7, n. 22. 27; M. 16 c, 3302, 3317.

[8]) Clemens Alexandrinus, Stromata l. 3, c. I; M. 8, 1069. Epifan. 24, 5. M. 16, 3316.

[9]) l. c. l. 7, n. 22, 27, M. 16 330 S. 3317.

[10]) Eusebius H. E. l. 4, c. 7. M. 20, 317.

evangelijo ms alegorišką prasmę. Hypolito kningoj Philosofumenoj[1]) yra daug iš Valentino raštų ištraukų, kurių tarpe pasirėmimas Jono evangelija. Valentino mokiniai Ptolemäus, pasak Epifaniaus citavęs Jono evangelijos 1, 3, o Herakleon'as parašęs net išaiškinimą keturioms evangelijoms. Apie tai mini Klemensas Aleksandrietis, Origenas ir Irenėjus[2]). Taigi pasirodo, jog klaidatikiai netik neužginčijo evangelijų autentiškumo, bet patvirtino. Žydų tradicija, krikščionijos laikų siekianti, nors mažai ką pasako apie Naujojo Įstatymo raštus, vienok svarbi tuom, kad niekur net neabejojo musų evangelijų autentiškumu. Žydai evangelijų klausime pasirodo Mefistofelio rolėje, nes visuomet stengėsi evangelijos faktus iškreipti, Kristaus asmenį ir jo šalininkus išjuokti[3]). Kuomet krikščionis pradėjo skelbti evangelijos mokslą stabmeldžiams, ir žydai, kaip praneša Justinas[4]), pasiuntė atstovus į visą pasaulį. Jų atstovai dergė krikščionių vardą kiekvienoje vietoje, Kristų gi kaltino baisiausioje begėdystėje[5]).

Kovoje su krikščionimis visos priemonės jiems buvo leistinos[6]). Melagingas senesniųjų kalbas paveldėjo jaunesnės kartos, kol galų gale jos neatsidurė jų talmude, o „Toldoth Jeschu'je", (kuris atsirado apie XI amžį), neišaugo į populiarę pseudoevangeliją. Visame talmude vos kartą teminimos evangelijos[7]), bet ir čia paduotas tekstas—klaidingas[8]). Ignorancija ir baisi evangelijų neapykanta matos Rabbano Tarphon'o žodžiuose: „mano sunams gyvenant, krikščionių raštai turėjo į mano rankas patekti; aš juos bučiau sudeginęs kartu su Dievo vardu, juose patalpintu"[9]). Taigi matom: žydų raštuose nors nedaug teužsimena apie evangelijos autentiškumą, užtat, kas ypač čia svarbu, neatmeta jo. Stabmeldžių rašytojai iš karto su panieka praeidavo pro evangelijas. To priežastį nurodo Laktancius[10]) „mokytesni stabmeldžiai, gražios ir pataikaujančios klasikų kalbos išpaikinti, priprato vien prie savo

---

[1]) l. 7, 27; M. 16, 3320.
[2]) Adr. her. III, 11, 7
[3]) Justinus Dialogus cum Tryphone c. 17, 117.
[4]) Fustinus l. c. c. 108. Origines Contra Celsum. II, 13.
[5]) Iš žinomų mums asmenų iš žydų tarpo atsinešančių taip į krikščionystę rabinas R. Eliezer ben Hyrkonas gyveno antro šimtmečio pradžioje. Žiur. *P. Battiffol.* Orpheus et l'evangile 31 p.
[6]) Tertulianus Adversus nationes 1, 14.
[7]) Tractat Schabbath Blatt. 116 ab.
[8]) Palygink. *Laible* Christus im Talmud Leipzig. 1900, 62. *Arnold Meyer*—Jesus im Talmud. Tübingen. 1904 m. p. 70.
[9]) Tractat Schabbath Blatt. 116 a.
[10]) Lactantius, Institution. V, 1; VI, 1; M. P. P. lat. 6, 550, 713.

kalbos ypatybių; svetimomis mintijimu ir rašymo budu kningomis nesiinteresavo. Prieg tam krikščionis slėpė savo kningas.

Laikui bėgant, Rymo politikai ir sofistai išgavo šventas krikščionių kningas. Nuo to laiko prasidėjo baisi kova stabmeldžių su krikščionimis.

Eklektikas Celsus, epikuras ir satyrikas Lukianas Samosatietis, neopytagorietis Porfyrius, Justinas Apostata butinai stengėsi išrodyti, jog evangelistai niekus parašę. Niekuomet vienok stabmeldžiai neabejojo, kad evangelistai buvo evangelijų autoriai. Jų nuomone, krikščionių pažiura į apaštališką evangelijų pradžią remiasi tiesa[1]).

Pavyzdžiui nurodysim Celsą, kaipo seniausį ir svarbiausį rašytoją, apie kurį turim šiek tiek žinių. Celso kninga „Tiesos žodis", parašyta 178 metais. Origenas kritikuodamas Celso veikalą kuone ištisai atkartojo tojo veikalo turinį, kurį Theodoras Keim'as tik dalimi atrestauravo[2]). Origenas pažymi, kad Celsas evangelijas gerai žinojo. Jis tvirtina, jog stabmeldys buvo susipažinęs su visu neseniai kilusiu krikščionijos mokslu[3]), o patsai Celsas štai kokiais žodžiais giriasi: „aš dar galėčiau daug pasakyti tiesos apie Jėzaus historiją, ir raštiniais Jo mokinių atpasakojimais paremti, vienok aš visa tai apleidžiu"[4])... Celsus argumentavo žodžiais, paimtais iš svarbiausių krikščionijos kningų—evangelijų, kad nugalėjus krikščionis jų pačių vartojamu kardu[5]). Faktiškai Celsas cituoja daugelį vietų iš evangelijų, ypatingai Mato[6]). Iš to galima patirti, kad stabmeldžių filosofas žinojo musų evangelijas. Jis pats gan aiškiai pažymi, jog jas parašę mokiniai[7]), paskiaus kai-kurie tikinčiųjų atskilę nuo „didžiosios bažnyčios"[8]) ir evangelijų tekstą pakeitę „tris, keturis ir daugiau kartų keitė ir pražudė pirmykštį evangelijų tekstą"[9]). Celsas irouiškai pajuokia evangelijų turinį ir tikėtinumą, bet visgi neabejojo, kad evangelijų pradžia siekia apaštalų laikų ir kad apokrifai- -tai tikrųjų evangelijų pamėgzdžiojimas ir darkymas. Celsus, užuot kritikuoti

---

[1]) *Seitz.* Christuszenguisse, aus dem klassischen Altertum von unglaubiger Seite, Köln 1906 m. 40—81 p.

[2]) Celsus, Wahres Wort. Aelteste Streitschrift antiker Weltanschauung gegen das Christentum vom Jahre 178 nach. Chr. Zürich. Orell und Füssli, 1873.

[3]) Orig. Con Celsum I, 12, 26.

[4]) Orig. l. c. II 13.

[5]) Op. c. l. c. II, 74.

[6]) *Fr. Seraph Muth.* Der Kampf des heidnischen Philosophen Celsus gegen das Christentum. Mainz Kirchheim 1899, 176—183.

[7]) l. c. II.

[8]) l. c. V, 59.

[9]) l. c. II, 27.

krikščioniją ir evangelijas, verčiaus butu išrodęs, jog jos parašytos ne apaštalų laikais. Šiuo budu Celsus butu mirtinai sužeidęs krikščioniją. Jei jis tuo budu nepasinaudojo, matyti, negalėjo to padaryti. Taip tat žmonės, kurių negalima įtarti prielankume krikščionims, tvirtina, kad evangelijos parašytos pirmais krikščionijos amžiais pačių apaštalų.

III.

Dar aiškesnį ir pilnesnį atsakymą evangelijų autentiškumo klausime suteikia pačios bažnyčios liudijimai.

Pirmas krikščionijos amžius suteikia maža žinių mums rupimui evangelijų klausimui rišti. Vienok, arčiau įsižiurėjus, ir čia galima šis tas rasti. Iš pirmųjų amžių krikščionių raštų sužinome, kad pirmųjų amžių krikščionis žinojo evangelijas, jomis naudojosi.

Syrijos ir Aleksandrijos — Egipto bažnyčios paliko du svarbiu rašto paminklu (kningi): kningą „Dvylikos apaštalų mokslu“ vadinamą ir Barnabos laišką. „12 apaštalų mokslas“ parašytas paskutiniame pirmojo šimtmečio trečdalyje, o Barnabos laiškas pirmojo amžiaus pabaigoj ar antro pradžioj[1]). Barnabos laiške du kart žodis į žodį cituotas Mato evangelijos tekstas[2]). „12 Apaštalų mokslė“ yra apie 30 vietų iš Mato, 1 iš Morkaus, 4 iš Luko[3]). Keturiose vietose aiškiai nurodomos evangelijos: „taip parašyta evangelijoj[4])... taip pažymėta musų Viešpaties evangelijoj“[5]) tt. Pažymiu, jog visos vietos cituotos ne žodis į žodį, nurodant iš kur jos paimtos: senovėje jau svietiškieji, jau bažnyčios rašytojai necitavo musų laikais priimtu budu. Jie nenurodydavo nei autoriaus, nei vietos. Visgi to ne butu, jei pirmos tris evangelijos ne butu tada jau prasiplatinusios. Klemensas, kurį Paulius vadina savo bendradarbiu, o Petras apaštalas paskyrė Rymo vyskupu, 95—97 metuose Kristui gimus rašo laišką Korinto bažnyčiai. Tame laiške cituota mažiausia 10 vietų iš Sinoptikų—Mato,

---

[1]) *Funk.* Opera Patrum apostolicorum, editio secunda I. Tübingen. Laupp 1901 XII; XII 39; *Harnack*—Chronologie der Altchristlichen Literatur I, 1897. 410 ff; 428 ff; Batiffol-Anciennes littératures chrétiennes; La littérature grecque 1897, 72; *Bardenhewehr* op. c. 76—98; *Ehrhard*, Die altchristliche Literatur und ihre Erforschung I, 1900. 37 ff. *Felder* op. c. p. 57.

[2]) Epist. Barnab. 4, 14. Filder-ten pat.

[3]) Pasfunk'ą I, 640.

[4]) Doctrina 15, 3.

[5]) ten-pat. 15, 4.

Morkaus, Luko[1]). Pirmoj' antro šimtmečio pusėj Mažojoj' Azijoj', Graikijoj' ir Ryme randam Apaštalų mokinių bei Apaštalų laikų liudytojų, kurie jau daug aiškiau kalba apie kanoniškasias evangelijas. Syrijos bažnyčios vardu kalba Ignatas, Antiochijos vyskupas, gimęs 50—60 pirmojo amžiaus metais, taigi gyvenęs tais laikais, kuomet gyvas dar buvo Jonas Apaštalas ir daug apaštalų mokinių. Mirė Ryme, apie 98—117 m. Paskutinėje kelionėje į Rymą parašė laišką, kurio autentiškumo niekas neginčija. Tame, taip pasakysiu, priešmirtiniame testamente šv. Kankinys mini kaip sinoptiškas[2]) taip ir Jono evangelijas[3]).

Smirnos bažnyčios vardu liudija šv. Polikarpas, (miręs 155 m.). kurį, pasak Tertuliano[4]), apaštalas Jonas paskyręs Smirnos vyskupu. Irenėjus štai ką apie jį sako: „Apaštalas paskyrė Polikarpą vyskupu“[5]). Polikarpas buvo tikras apaštalų tradicijos saugotojas, „jis, pasak Irenėjaus[6]), visuomet mokino to, ko jį išmokino apaštalas, to, ką skelbė bažnyčia, neprasilenkdamas su tiesa“ Pilipiečiams rašytame Polikarpo laiške, daug yra vietų, paimtų iš evangelijų[7]).

Trečias Azijos bažnyčių liudytojas tai Papias Hierapolio vyskupas[1]), kurs, pasak Irenėjaus[8]), buvęs Jono Apaštalo mokinys, Polikarpo draugas, iš kurių daug ko išmoko, ką ir patsai pripažįsta: „iš šių patyriau, ką pasakė Andriejus bei Petras, Pilypas bei Tomas, Jokubas bei Jonas, ar Matas, ar kas kitas iš Viešpaties mokinių[9]). Visa tai, ką girdėjo nuo apaštalų ar jų mokinių Papias surašė kningoje: Viešpaties išsireiškimų išaiškinimu“ užvardytoje, iš kurios vos kelias ištraukas paduoda Euzebius savo „Bažnyčios historijoj“. Be Jono evangelijos jis nurodo Sinoptikus. Taigi, visi minėti liudytojai, turėjusieji santikius, jau su pačiu Jonu apaštalu, jau su apaštalu mokiniais, patvirtina, jog musų evangelijos yra autentiškos. Aristides, Atenų krikščionis-filosofas, apie 140 m. įteikė savo apologiją Rymo ciesoriui Antoninui Dievotam. Apologeta, nurodydamas krikščionių mokslą, pastebi: „To išmokau iš anos evangelijos, kuri neseniai buvo skelbiama. Jei tat ir jųs ją pa-

---

[1]) *Funk.* op. c. I, 645.
[2]) Ephes. 14, 2; Trall. 11, 1; Polykarp. 1, 3; 2, 2.
[3]) Ephes. 20, 2.
[4]) De praescrip. haer. c. 32.
[5]) Adv. haer. 3, 3, 4.
[6]) Iac. c.
[7]) *Bardenhewehr.* op. c. I, p. 146.
[8]) Adv. haer. V, 33, 4.
[9]) Papias pas Euzebijų H. E. III, 4.

skaitysit, patyrsit tą pajiega, kuri joje gludi"[1]). Kitose savo apologijos vietose Aristides dar aiškiau pabriežia evangelijas.

Rymo bažnyčia irgi žino musų evangelijas. Apie tai liudija Justinas filosofas ir kankinys (100—165). Savo Apologijoje[2]) „kalba apie apaštalų komentorius, evangelijomis vadinamus"[3]).

Kiek toliau Justinas sako: „apaštalų komentoriai bei pranašų raštai", buvo skaitomi kas sekmadienis krikščionių susirinkimuose[4]). Taigi 130—140 metuose apaštalų palikimai buvo žinomi ir susirinkimuose viešai aiškinami. Tiesa, Justinas nemini, kas buvo tie palikimai arba paminklai, bet iš kur kitur žinoma, jog tai evangelijų buta. Dialoge su žydu Trifonu filosofas tikrina, jog atsiminimus parašę Kristaus „apaštalai ir mokiniai"[5]).

Apie 1730—40 m. Muratori[6]) atrado Ambrozijaus bibliotekoj' Mediolane liekaną atradėjo vardu vadinamą „fragmentum Muratorianum". Ši liekana eina iš antro amžiaus vidurio. Fragmente be ko kito yra katalogas tų knyngų, kurios Rymo bažnyčioj per pamaldas buvo skaitomos. Ten išskaitliuotos visos Naujojo įstatymo knyngos.

Lyono bažnyčioje liudija Irenėjus, kilęs iš Mažosios Azijos (greičiausia gimęs Smirnoj). Jis gimė pirmoje pusėje antro šimtmečio ir buvo šv. Polikarpo mokinys. Jaunas budamas gyveno Smirnoje, kame tuo laiku gyveno šv. Polikarpas vyskupas.

Pas Euzebijų randame fragmentą vieno Irenėjaus laiško rašyto Ryman kunigui Florinui. Tame laiške Irenėjus pažymi, jog jis, dar vaiku budamas klausęs pamokslų žiło Polikarpo, ir kad pamokslininko asmuo palikęs neišdildomą atminti jo jautrioj' sieloj'. Be Polikarpo Irenėjus galėjo žinoti apie evangelijas iš savo pirmtakuno—Fotino, Lyono vyskupo[7]), kurs mirė 177 metais sulaukęs 90 metų amžiaus, taigi gimė apie 87 m. Irenėjus mini 4 evangelijas[8]).

---

[1]) *Felder*, op. c. 63 p.

[2]) *Bardenhewehr*, op. c. t. I. p. 277.

[3]) Apologia I c. 66. M. 6, 429. „loquitur de apostolorum commentariis, quae vocantur evangelia".

[4]) Apol. I, 67 „commentaria apostolorum aut scripta prophetarum legi in conventibus christianorum, qui diebus dominicis fiant".

[5]) Dialogus cum Triphone n. 103.

[6]) *Muratori*, Autiquitates italicae medii acoi t. III, 1740, 854.

[7]) *Bardenhewehr* op. c. I, p. 502.

[8]) Adv. haer. 3, III, c. XI, 8. „Quattuor esse evangelia neque plura, neque pauciora, vanos, indoctos, insuper audaces qui frustrantur speciem Evangelii et vel plures quam dictae sunt, vel rursus pauciores inferunt personas (formas) evangelii".

Afrikos bažnyčia taipogi turėjo visas 4 evangelijas. Tos bažnyčios vardu kalba Tertulionas (gime 160 m.). Jo liudijimas yra svarbus, nes jis didelę reikšmę priduoda tradicijai (padavimui). 150 metais klaidatikis Marcionas sudarkė Luko evangeliją. Prieš tokį klaidatikio pasielgimą užprotestavo Tertulionas. Šis bažnyčios rašytojas nurodo, jog visos bažnyčios žinojo musų evangelijas, tuo tarpu apie Marciono evangeliją nieko negirdėti. „Apaštalas Jonas ir Matas paliko mums tikėjimą, o iš apaštalų (mokinių) Lukas ir Morkus atgaivino"[1]. Tertulionas taip drąsiai nebutu kalbėjęs, jei jo laikais 4 evangelijos, nebutu pripažintos autentiškomis. Jei jau tame laike tradicija buvo taip sena ir visuotina, sako Pesch'as, tai negali buti abejonės, kad visos 4 evangelijos tapo visur priimtos daug anksčiau, negu pirmoje antro šimtmečio pusėje, nes visuotinas priėmimas ne vieną dieną, ne viename akymirksny' įvyksta.

Neprošali bus paminėti Aleksandrijos bažnyčios liudijimas. Klemensas Aleksandrijietis († 217 m.) klaidatikiui Kassianui, privedusiam kai kuriuos Kristaus žodžius, taip atsako: „visupirmu, mums įteiktose keturiose evangelijose šio sakinio nėra"[2].

Origenas (185—254) sena tradicija priėmęs keturias evangelijas. Štai jo žodžiai „Dievo bažnyčia, visame pasaulyj esanti, vien keturias neabejodama priėmė"[3]. „Tik keturios evangelijos yra patvirtintos"[4].

Scilitanų Kankinių aktai patvirtina evangelijas. Jų procesas, sulig naujausių tyrinėjimų supuola su paskutiniais Morko Aurelijaus metais (180). Prokonsului paklausus: „kokias kningas turit užsidarę jusų spintose", vienas kankintinių—Speratas atsakė: „evangelijų kningas ir šv. Pauliaus laiškus". Taigi, jau antro šimtmečio pabaigoj net tolimame Afrikos kampelyj' žinojo, jog krikščionis turi šventas kningas, ir jog tos kningos buvo viešai bažnyčioj' skaitomos.

Antrame šimtmetyj randame dvi evangelijų harmoniji (harmonija—suderinimas, sutaikymas): vieną Sirijoj, kitą—Meso-

---

[1]) Tert. Adversus Marcionem 4, 2; M. 2, 363.

[2]) Primum quidem in nobis traditis quattuor evangeliis non habemus hoc dictum. *Stromata* 3, 13; M 8, 1194.

[3]) Quae sola in universa Dei ecclesia, quae sub coelo est, citra controversiam admittuntur. In Mat. t. I. M. 13, 829. Eusebius H. E. 6, 25. M. 20, 581.

[4]) Quattuor tantum evangelia sunt probata... In Lc. hom. 1. M. 13, 1803. Kur kitur: „Sacerdotali tuba primus in Evangelio Matthaeus increpuit; Marcus quoque, Lucas et Joannes suis singulis tubis sacerdotalibus cecinerunt". In lib. Jesu Nar. hom. 7. n. 1. M. 12. 857.

potamijoj'. Vieną parašė Teofilas, o kitą Tacianas. Teofilas buvo vyskupu (apie 170 m.) Antiochijoj'—taigi antrame apaštalų veikimo centre (pirmas Jeruzolimas).

Tacianas Syras, šv. Justino mokinys (veliau likęs klaidatikiu) 172 metais parašė Diatessaron'ą ir Komentorių (paaiškinimą). Zahn'o[1]) tyrirėjimai parodė, jog komentoriaus pagrindu buvusios musų evangelijos.

Minėti bažnyčių liudijimai aiškiausiai rodo, jog nuo antros antro šimtmečio pusės visuotinoji bažnyčia pripažino evangelijų autentiškumą.

Ne vienas su Volkmar'u[2]) prieš visus augščiau išdėstytus liudijimus gali pasakyti: „visi viršminėti liudytojai yra katalikų bažnyčios šalininkai, kurie be ginčų priėmė 4 evangelijas. Bet tuomet buta atskalų (sektų), kurios turėjo kitą kanoną. Vienbalsis katalikų rašytojų liudijimas, dar nėra visos krikščionijos nuomonė". Arčiau įsižiurėjus galima pasergėti, kad šis užmėtimas nevykęs. Juk klaidatikiai neatmetė evangelijų autentiškumo. Jie vien tvirtino, jog evangelistai nepadavę tikro Kristaus mokslo. Be to, katalikai rašytojai užmeta klaidatikiams, jog jie pametę seną ir pastovią tradiciją, sudarkę šv. Raštą, tuo tarpu iš klaidatikių pusės tokių užmetimų daromų katalikams negirdime. Katalikai nebutu darę šių užmetimų, jei iš klaidatikių pusės nebutu buvę kaltės; tuomi patvirtinama, jog viršminėti liudytojai paduoda visos senovės krikščionijos tradiciją.

Suėmus kas pasakyta štai kas seka: antro šimtmečio viduryje, kaip rytų taip ir vakarų bažnyčia pripažino autentiškomis ir viešai skaitydavo visas keturias evangelijas.

Užbaigiu šį skyrių Gutberlet'o[3]) žodžiais: „nei vienas senųjų veikalų neturi tiek daug ir taip senų liudytojų, kaip evangelijos; jei norim buti nuosekluos, negalime jų autentiškumu abejoti".

Iz. G.

[1]) Forschungen zur Geschichte des neut. Canons und der Altchristlichen Literatur t. 1. p. 220. (1881 m. Erlangen).

[2]) Der Ursprung unserer Evangelien. Zürich. 1866. p. 24 ir sek.

[3]) Lehrbuch der Apologetik II Band. Dritte Auftage Münster 1904 m. pus. 293.

Ar Bažnyčios įsakyti pasninkai yra išmintingi?

Kam rupi tautos ateitis ir jos pažanga, sielos ir kuno tvirtumas, negali ramiai žiurėti į nenormalius žmonių papročius, valgį, gėrimą etc.[1]).

Struvė.

Kiekviena beveik tiesa ne tuojau iškarto išsivysto ir pasirodo savo pilnybėje. Išpradžios dažniausiai daug disputuojama, kalbama, gvildenama, tyrinėjama—pagalios pasiekiama pats tiesos branduolys—tada išsiblaško visos abejonės. Taip Kopernikas prašalino kaikurias astronomijos abejones, Newtonas fizikos etc. Panašiai galima pasakyti ir apie pasninkus; pastarųjų laikų išsitobulinusios chemijos ir medicinos bandymai rodo, kad pasninkai ne tik nekenkia organizmo sveikatai, bet butinai reikalingi, kad tą sveikatą sustiprinus. Apie pasninkus buvo ir yra visokių nuomonių: vieni visiškai nepripažindavo jų, nes jie rodės perdaug nuožmiais, bereikalo varžančiais kuną, tinkančiais gal viduramžio žmonėms, bet ne XX amžiaus—taip sako kuno liuosybės šalininkai.

Kitiems netinka pasninkas labjausiai del to, kad jis yra Bažnyčios įsakomas; neatsižvelgdami į nieką, pasinaudodami žmonių tamsumu iš vienos pusės, ir kitos gi kuno nerangumu, blogais palinkimais bei silpnybėmis, skelbia jie neteisingas pažiuras, kad tik sukompromitavus Bažnyčią.

Kiek tas įsakymas yra išmintingas pamatysime. Bažnyčios įsakyti pasninkai dalijasi į abstinenciją arba naturalį pasninką musų paprastai vadinama „ant tuščios“ ir grynai Bažnytinį, kada pasninkavimo budas yra pačios Bažnyčios nustatytas; pastarasai esti dvejopas: „pieniškas“, kada draudžiama valgyti mėsa, ir „sausas“, kada leidžiama valgyti vien augalai.

Reikia pastebėti, kad Bažnyčia, įsakydama pasninkus, supranta juos plačiausioje prasmėje t. y. liečia ne tik valgymą ar gėrimą, bet pasilinksminimus, žaidimus, lošimus etc.

Pasninkavimo paprotys siekia seniausių laikų. Pasninko idėja buvo nesvetima visoms žilos senovės tautoms, nes apie pasninką randame budistų, aigiptiečių, žydų, mahometonų ir

[1]) 250 мыслей философовъ, поэтовъ и ученыхъ о вегетеріанствѣ и воздержаніи собрала Т. Т. изданіе „Посредника“.

kitų tautų šventose kningose[1]). Visi stabmeldžių gilus ir garsus mintytojai ne tik žodžiu kalba apie susilaikymą, ypač valgyme ir gėrime, bet patįs duoda pavyzdį. Platonas skaitė pažeminimu žmogaus prigimties du kartu per dieną valgyti[2]). Pasninkaudavo taipogi Pitagoristai, Neoplatonistai etc[3]). Tito Livijo liudijimu rymiečiai, netik laikydavo Numos įsakytus pasninkus, bet nelaimėms ištikus patįs liuosa valia pasiskirdavo pasninkus dievams permaldauti[4]). Klasiški Rymiečių poėtai ir rašytojai, kaip Ciceronas, Virgilijus buvo didžio susilaikymo ir pasninkų šalininkai, apie tai liudija jų raštai. Ciesorius Augustas, pasak Svetonijaus, irgi pasninkaudavęs, o Vespazionas, Markus Aurėlijus, Severas kelis kartus per mėnesį užlaikydavęs žiaurų pasninką[5]). Žodžiu, visame kulturingame stabmeldžių pasaulyje pasninkas buvo laikomas ir gerbiamas; obalsis „sustine et abstine" plačiai skambėjo senos Romos valstijoje; pas graikus gi žmogus blaivus, susituris valgyme ir gėrime paprastai buvo vadinamas „sofrozine", t. y. išminties sargu[6]).

Vieno bramino žodžiais, pasak anglo d-ro Vere, pas Indijonus pasninkas ne tik ką nuo seniausiųjų laikų buvo užlaikomas, bet buvo laikomas veiksniu, išaugštinančiu žmogaus prigimtį[7]).

Žydai labai dažnai pasninkaudavo, norėdami atitolinti nelaimes, gresiančias tautai, permaldauti Viešpatį, išprašyti malonės etc. Paties Mozės buvo įsakytas pasninkas susivienijimo dienoje[8]). Iš Biblijos žinome, kad žydai pasninkaudavo nelaimėse, minėdami atsitikimus, palietusius visą tautą, pavyz. Jeruzalės, Bažnyčios sugriovimas[9]) etc. Jų pasninkai jungėsi taippat ir su linksmomis sukaktuvėmis ir šventėmis, taip pav. minėdami metines Godonijaus užmušimo sukaktuves[10]) etc.

Pagalios, drįstu sakyti, sako vienos brošurėlės autorius[11]), pačioje gamtoje patėmijamas yra neva pasninkas; gamta su-

---

[1]) Literatura i Religia u żydów t. II *Dr. Trzeciak* ir laikraštis „Zdrowe życie" № 4 1914 r. įžangin. straips.

[2]) „О постѣ на основаніи вѣры и науки" Л. Ковальницкій Петербургъ 1888 г. прим. ст. 5.

[3]) Ibidem ст. 6.

[4]) Ibidem pus. 7.

[5]) Debieque pag. 356.

[6]) Kunig. kn. 12, 16.

[7]) Skaičiaus kning. 39, 7.

[8]) Karalių II 12, 16.

[9]) Jeremijos LII, 13.

[10]) Jeremijos XLI, 2.

[11]) „Pościć—ale jak i po co" wydawnictwo „Przewodnika zdrowia" Berlin.

šaldindama žemę ir užklodama jos paviršių sniegu, priverčia kaikuriuos gyvulius, ypač laukinius, mažne visiškai likti be maisto, kaip kiškis, voverė etc., kiti gi, kaip lokis, instinkto vedami, kai kada visiškai neragauja maisto[1]). Kristus duodamas žmonėms savo mokslą, nepasmerkė pasninko, bet dar pats davė gražų pasninkų pavyzdį, nes pirm, negu viešai pradėti skelbti „gerą naujieną", 40 dienų, pasak Evangelijos, išbuvo tyruose mažai valgydamas ir mažai gerdamas.

Kristaus pavyzdys įsmigo giliai pirmųjų Jo išpažintojų ir pasekėjų širdysna. Šv. Povilas taisėsi prie savo pasiuntinystės tyruose maldoje ir pasninke. Šv. Hieronimas, Bazilius, Cirilius, Bonaventura, Augustinas ir kiti šventieji Tėvai ir mokslo vyrai išrodinėjo labai dažnai ir karštai pasninkų naudą ir svarbą; bent kiek vėliaus šv. Tomas išrodinėjo, kad po pirmųjų tėvų nupuolimo, pasninkas žmogui yra visiškai naturalis ir butinas dalykas[1]). Ilgainiui, Kristaus išpažintojų uolumas silpnėjo, susilpnėjo ir šiame dalyke Bažnyčia, bijodama, kad toji taip išganinga dušios ir kuno sveikatai priemonė visiškai neišnyktu, duoda įsakymą užlaikyti pasninką bent Bažnyčios paskirtomis dienomis.

Ar tas įsakymas priešinasi higienos ir medicinos dėsniams?

Kadangi Bažnyčios įsakytieji pasninkai, apskritai imant, dalinasi į abstinenciją ir grynai Bažnytinius, perkratysime kiekvieną atskirai, butent, paklausime, ką sako apie kiekvieną šių laikų taip pažengusi pirmyn fiziologija.

Kad absolutus pasninkas nekenkia organizmui, bet dar jį sustiprina ir tvirtina, gausiai liudija pastarųjų laikų visokios rušies patyrimai. Tarp kitko pas gydytoją daktarą med. Piaskovski[2]) atrandame aprašytą tokį faktą: į dvi dali (skyriu) buvo padalinti to paties amžiaus ir vienodo svarumo gaidžiai ir balandžiai; vieną iš jųjų buvo reguliariai šeriama, kita gi priešingai tarpais absolučiai alkinama. Visa tai tęsėsi $3^1/_2$ mėnesio, taip kad alkinamoji dalis per 12—17 dienų neragavo maisto. Rezultatai tos praktikos buvo ištiesų stebėtini, nes kiekvieno reguliariai maitinamo paukščio svarumas padidėjo 15,6%; o kiekvieno nereguliariai maitinamo 21,7%. Papjovus pastebėta, kad didesnio svarumo priežastis, tai di-

---

[1]) Enciklop. kościelna Nowodworskiego „Post".

[2]) „Христіанскій постъ съ медицинской точки зрѣнія" Н. Я. Пясковскаго доктора медицины. Петербургъ.

desnis baltimų (бѣлки) priaugimas dirksnių ir raumenų sistemose, kas yra sveiko ir tvirto organizmo ženklu.

Iš to fakto aišku, kad absolutus susilaikymas kaikurį laiką organizmui yra naudingas.

Kad šis faktas teisingas, patvirtina gydytojų praktika, kurie ypač pastaraisiais laikais pradėjo vartoti alkį—pasninką, kaipo priemonę įvairioms ligoms prašalinti; pirma tai padarė gydytojas Devey Šiaurės Amerikoj Pensylvanijoj[1]); bent kiek vėliaus jo pėdomis pasekė Carrington'as Amerikoje, Keith'as ir Adolfas Meyeris[2]) Vokietijoj. Gydytojas Seelauder'is ištyręs pasninko veikimą ant savęs ir pataisęs savo suardytą sveikatą periodišku absolučiu pasninku, panašiu budu pradėjo gydyti savo pacijentus[3]). Laikui bėgant pradėjo dygti gydyklos arba sanatorijos, kuriose panašiu metodu išgydomi neva neišgydomi ligoniai[4]).

Kame gi priežastis tokių stebėtinų nuotikių? Atsakysime viršminėto d-ro Piaskovski'o žodžiais. Bepasninkaujant organizme prisirenka labai daug net virš normos vandens. Tas vanduo vaidina labai didelę rolę: ištirpdina kunui nereikalingus ir net kenksmingus elementus ir išneša su savimi iš organizmo, tokiu budu organizmas pasiliuosavęs nuo nereikalingų elementų didesniu godumu ir energija suvartoja, priimamąjį valgį.

Pastebėtas dar vienas faktas, už absolutaus pasninko nekenksmingumą, patėmyta, kad gyvuliui dvėsiant badu sumažėja 97% taukų, 63% bluznes, 56% jaknų, 33% raumenų, 17% kraujo; nervų sistemos visiškai neliečiama. Jeigu tat bus užlaikomas normalis pasninkas, pasiremiant šiuo bandymu galima tvirtinti, kad jis nekenks sveikatai, nes ne palies nei kraujo nei raumenų[5]).

Pažinę maždaug abstinencijos arba absolutaus pasninko nekenksmingumą, įsižiurėkime į Bažnyčios įsakytuosius pasninkus, ar pateisins juos medicina bei higiena?

Bažnyčia kaikada užgina vartoti mėsą, kaikada net ir pieniškus valgius. Ir šitas parėdymas nesipriešina nei žmogaus prigimčiai nei organizmo sveikatai. Kad dažnas mėsos vartojimas nėra žmogui prigimtas, rodo mums kad ir tas ve-

---

[1]) Pościć—ale jak i po co? wydaw. „Przewodnika zdrowia" pus. 18.

[2]) Adolf'as Meyer'is parašė knigą užvardytą: „Stebėtinai pasekmingos kuracijos pasninkais" Berline.

[3]) „Христ. пост. съ медиц. точки зрѣнія" puslap. 10.

[4]) Tarnowskio Kosowe, Lemano ne toli Drezdeno ir kitų.

[5]) „Pościć—ale jak i poco" puslap. 25.

geterijonų pastangų faktas. Nors jie klaidingai protaudami savo išvadose priėjo prie absurdo, pats faktas, tečiaus, parodo, kad žmoguje gludi pasibjaurėjimas dažnu mėsos vartojimu.

Medicinos bei higienos patyrimai taipogi pasmerkia dažną mėsos vartojimą, nes pasak medikų ir higienistų, nuo dažno mėsos vartojimo organizme prisirenka labai daug nuodingų elementų, kaip toksin'ai, leukomain'ai, notomain'ai ir kitos nereikalingos rūšis[1]), kurios labai kenkia ir ardo žmogaus organizmą, o ypatingai blogai atsiliepia ant nervų; medikai sako, širdies nervų, kraujo etc. ligos, kurios baisiai kankina XX amžiaus žmones, kila iš dažno nenormalio mėsos vartojimo[1]).

Gydytojai savo teoretines pastabas vykdina ir praktikoj, nes ne tik gydo atskirus žmones dijetomis, bet dar įtaiso speciales sanatorijas, kaip šit daktaro A. Tarnowski'o Kosove ir kitų. Nuo 15 metų pragarsėjo daktaro Lemano gydykla netoli Drezdeno, skaitlingai lankoma ligonių, bet delei stokos vietų ne visiems prieinama.

Daktaras Leman'as savo ligonių gydykloje vartoja vien naturales priemones paviz. gimnastiką, tyrą orą etc.; jų gi tarpe pirmą vietą užima pasninkas. Žmogaus organizmui pilnai užtenka maisto, sako Leman'as, jeigu vakare ir pietums suvalgys bliudelį gerai išvirtų žalių vaisių, biškį salotų, truputį bulvių arba žirnių ir žalių arba džiovintų pupų[1]).

Vadinas asketų ir atsiskyrėlių principas yra griežtai išlaikomas jo sanatorijoje; tuo budu labai pasekmingai gydomos sunkiosios ligos, kaip anemija, nervų ligos, nutukimas etc.

Daktaro Barndowsee'o nuomone[2]) kenksmingas paprotis dažno mėsos vartojimo įsivyravo delei neteisingų mokslinių Liebig'o tvirtinimų (pradžioje XIX amžiaus). Liebig'as skelbė, kad baltimas yra maistingiausi ir reikalingiausi kunui dalykai, mėsa gi tokių elementų turint daugiausiai, aiškus išvedimas, kad mėsa yra naudingiausias maistas. Voit'as Liebig'o pažiuras paaiškino ir net apribavo skaitlinėmis organizmui patenkinti reikalingąją normą butent: 118 gr. baltimo, 50 gr. taukų etc. Bet toji teorija neišlaikė kritikos tokių garsių mokslavyrių—tyrinėtojų kaip Mayer'is, Joule, Bunge, Rubner'is, Saule, Forel'is, Forster'is, Schulz'as ir kitų. Visi minėtieji vyrai pasmerkė Liebig'o teoriją ir principus su visomis jo pasekmėmis, nes iš tyrinėjimų pasirodė, kad mėsos baltimai toli gra-

---

[1]) „Христ. постъ съ медицинской точки зрѣнія" док.ора Пясковскаго.

[1]) „Христ. постъ" etc. Пясковскаго 16 pusl.

[2]) Zdrowe życie" įžanginis straips. 1914 m. № 4.

žu ne taip naudingi, kaip manė Liebig'as; mėsos baltimai, sako d-ras Bandrovskis, pakliuvę į kraują pasidalina į dvi dali: beazotine, (52%o baltimų), kuri yra naudinga, kita gi dalis azotinė jokios vertės neturi ir pasišalina iš organizmo su kitais bereikalingais elementais. Tas pats daktaras dar sako, kad Voit'as perdėjo reikalingųjų baltimų porciją. Mokslo išrodymais reikalaujamoji porcija turi buti keturis kart mažesnė; tą porciją lengviaus greičiaus ir sveikiaus galima pagaminti iš augalų ar pieno, nes augalai ir pienas lengviaus virškinami, negu mėsa: tuomet virškinimo organam mažiaus darbo.

Kad galutinai ištyrus mėsos vertę, Londone padarė tokį bandymą: 2 tukstančių vaikų padalino į dvi grupi, viena jųjų maitino be mėsos — augalais ir pienu, kitą gi — mėsa. Pusei metų praslinkus abiejų grupių vaikai buvo gydytojų komisijos tyrinėjami. Gydytojų patirta, kad vaikai neragavę mėsos daug buvo sveikesni, tvirtesni, sunkesni etc.[1]), o valgiusieji mėsą vaikai išblyškę, silpnesni etc.

Tas patyrimas pažadino Londono miesto valdybą vaikų prieglaudose bei internatuose uždrausti mėsos vartojimą[2]).

Pagaliaus asmenįs, mariną savo kuną, atsižymi ypatinga kuno sveikata ir amžiaus ilgumu; tam patvirtinti vienas francuzų medikų organas suteikia įdomių žinių: [3]) suskaityta 150-ties atsiskyrėlių metai, be skirtumo amžiaus bei klimato; kartu sudėti jųjų metai siekia 11589 m. taip, kad kiekvienam išpuola po 76 metus ir 3 mėnesius. Tas pats padaryta su 150 įvairių mokslo šakų bei tautų akadėmikais; suskaityta metai; visų jųjų suma siekė 10,511 m. kiekvienam išpuola po 67 m. 2 mėnesiu.

Matome, koks didis skirtumas amžiaus ilgume tarp atsiskirėlių, kurie kaip žinoma savo gyvenimą praleido maldoje ir pasninke, ir akadėmikų. Dar didesnis skrytumas bus palyginus atsiskyrėlius su paprastais žmonėmis, nes, reikia pripažinti, kad akadėmikų gyvenimas yra labjaus normalus, negu paprastų žmonių, gyvenančių daugiaus jausmais negu protu.

Taipogi pastebėta ir statistikos žiniomis išrodyta, kad susilaukusiųjų ilgesnio amžiaus žmonių tarpe (100 metų) yra vargdieniai, kurie dažniausiai turi pasitenkinti silpnu maistu, nes minta išimtinai bulvėmis ir kitais augalais retai ragaudami mėsos[4]).

---

[1]) „Zdrowe życie" 1914 № 4 įžang. straip.
[2]) „Przyjaciel" 1914 m. № 48 pus. 706.
[3]) Journal de Med.+73 pus. 540.
[4]) „Христ. постъ" Пясковскаго.

Vadinasi, mokslas ir praktika paprastą Bažnyčios pasninką remte remia.

* * *

Bet ne tik fiziologišku žvilgsniu pasninkas yra naudingas, dar labjaus galima sakyti, yra naudingas dvasiniu arba moraliu žvilgsniu. Nekalbėsiu čia apie naudą, kurią turi omenyj ir tikisi turėt iš pasninkų Bažnyčia, — bet apie gerą pasninkų įtekmę į žmogaus dvasią, moralumą, budą etc.; patėmysiu tik, kad pasninkas yra meili ir teisingiausi nusidėjėlio žmogaus auka Sutvertojui, nes ką gali menkas žmogus padaryti Jam, jei ne paaukoti savo žemiškus malonumus!

Filosofai sako, ką ir kiekvienas iš savo patyrimo žino, kad žmoguje yra du prigimtu dėsniu: materialis ir dvasinis, taip, kad vienas iš jųjų dažniausiai viešpa tauja, pavergęs sau antrąjį.

Kam tat patinka, kad jame viešpatautu dvasinė prigimtis su visomis savo pasekmėmis butent dvasios prakilnumu, idėalumu etc., tam butinai turi patikti pasninkas, kaipo geriausis ir vienatinis, galima sakyti, įrankis žemiems ir blogiems žmogaus įpročiams bei palinkimams suvaldyti ir numalšinti. Visi Šventieji Tėvai ir Bažnyčios mokslo vyrai tokį turėjo supratimą apie pasninkų dvasinę naudą; taip pat mano ir pasauliniai filosofai bei mokslininkai. „Visų dorybių pamatas, sako L. Tolstojus yra marinimas; be marinimosi,—sako tas pats filozofas, ir varžymo kuno negali buti prakilnaus gyvenimo“[1]).

Psichologų ir medikų patirta, kad valgis, apskritai sakant, daro labai didelę įtekme į žmogaus budą. Suprato tai jau senos Romos ir Graikijos dainiai, nes norėdami parodyti malonų, širdingą, vaišingą žmogų, stato pries jį ant stalo obuolius, vynuoges ir kitus vaisius; norėdami parodyti žmogų žiaurų, beširdį, kaip kad nupiešė omeras Ciklopus, stato mėsą.

Valgio įtekmė į budą patėmyta net gyvuliuose. „Kol zoologijos sodne, sako prof. Libig'as, lokys mito vien vaisiais ir duona, buvo malonus, meilus, bet kuomet pradėjo esti mėsą, virto šiurkščiu, bailiu[2])“.

Tas esti ir su žmonėmis, „Laukinių žmonių nuožmumo priežastis, sako Kusso, gludi ne jųjų prigimtyje, bet valgyje[3])“.

---

[1]) „280 мыслей о вегетер. и воздерженіи“ собрала Т. Т. изд. „Посредникъ“.

[2]) „250 мыслей ф. пис. поэтовъ“ pusl. 21.

[3]) Ibidem pusl. 19.

Pasninkaudamas žmogus išsižada to, kas malonu, išdirba savyje tvirtą budą, pasišventimą etc. Žodžiu sakant, pasninkas gydo žmogaus morales ligas — tveria žmoguje harmoniją, žadina prakilnus jausmus etc. Štai ką sako Vl. Solovjov'as „marinimasis valgyme ir gerime arba pasninkas, tai moralio gyvenimo pagrindas, gimdąs prakilnumą, energiją[1]).

Matome tat, kad Bažnyčios įsakomieji pasninkai, pašventinti ir tradicijos pripažinti ne tik pilniausiai sutinka su medicinos principais, bet dar pastarųjų laikų daugelio medikų uoliai propaguojama, kaipo geriausia priemonė liguistai ir nervingai dabartinei žmonijai nuo visų dvasinių ir fiziškų ligų išgydyti.

Tatai jeigu yra kas nors prieš pasninkus sakoma — jųjų nenaudai, tai ar del blogos žmogaus valios, ar delto, kad žmogus nenor objektiviai apsvarstyti pasninkų tikslą ir pasekmes.

Fel. P.

J. Mičiulis.

Musų jaunuomenei draugiški patarimai.

Viens italas, gan garsus piešėjas, pastovėjęs keletą minučių priešais jo paties paišytą paveikslą tarė: „Tedovanos man Viešpats, kad geriaus nemokėjau nupiešti šio paveikslo.“ Taippat, daugelis iš musų, sulaukę giliosios senatvės ir veizėdami liudnomis akimis į praslinkusį amžių, prisimindami, kaip vedė gyvenimą, ką padarė, nuveikė, argi nebusim priversti parafrazuoti minėtojo artisto žodžius: „Te dovanoja man Viešpats, kad savo gyvenimo nemokėjau geriaus sutvarkyti.“ Jei žmonės jaunystėje tai kalbėtu, tada beabėjo, daugelis iš musų, butu gyvenęs prakilniau, idealiau ir moraliau. Bent tankiai teko man girdėti skundžianties: „Jei aš, sako, galėčiau pradėti išnaujo vėl gyventi, tai jau tuomet kitaip gyvenčiau: aš vengčiau tų klaidų, kurias pirmiaus, lyg apakęs, darydavau, aš šalinčiaus

[3]) Ibidem pusl. 20.

nuo tų darbų, kurie mano gyvenimą aptemdė tamsiomis ukanomis; aš pasišvęščiau artimo labui, vykdinčiau gyveniman gražiasias idėjas, skelbčiau tyrąją meilę... Bet... nei vienam iš musų nelemta pergyventi amžių du kartu. Tatai, draugai ir draugės, stengkimės jaunystėje gyventi tikslingai, dorai, prakilniai, Dievo ir tėvynės naudai, kad nereikėtu aimanuoti pasenus ir norėti vėl gyvenimą išnaujo pradėti. Budami jauni dar, maža turime mes naudingų musų gyvenimui prityrimų, bet panorėjus, mus gali paremti prityrimas senyvelesnių žmonių, kurie jau savo amžių baigia. Gyvenimo klaidos, musų primtakunų, gali būti mums naudingu mokslu ir pamokinimu. Tų gi pirmtakunų, kurie vedė gyvenimą dorą, prakilnų ir pavyzdingą, darbai turi mus paraginti spiestis visomis išgalėmis, prie idėalo.

Kiekvienas žmogus, su kuriuomi tik kurį laiką pagyvenam kartu, gali mums nurodyti, musų gyvenimo blogasias ydas, kurios aiškiai apsireiškia musų apsiėjimuose, darbuose, kalboj ir kitur; taipogi gali pagelbėti tas blogasias ydas pašalinti.

Sveiko proto žmogus, atradęs gyvenime klaidą džiaugsis jos atradimu; džiaugsis ne tuom, kad tą ydą turi, bet tuom kad ateityje gali ją pašalinti, vengti ir šiuomi toliau doroj pažengti prie idealo. Kiekvienas iš musų, jaunųjų, turi savo gyvenimo kiekvieną dieną kontraliuoti, apmąstyti kiekvieną vakarą dienos veikimo darbus. Suradus gi ką nors blogo, turi pasistengti, kad toji yda toliau nesikartotu, nes kitaip galim papulti rankosna nedoro priešo ir tapti jo vergais.

Viens gana gerai man pažįstamas rašytojas, norėdamas leisti antrą savo kningytės laidą, išsiuntinėjo savo prityrusiems draugams po egzempliorių, prašydamas perskaityti ir padaryti kritiką. Išpildžius tai, nurodyti jos klaidas ir visus menkumus. „Kritikuokite be gailesčio, rašė ans kiekvienam iš draugų, kadangi aš trokštu, kad naujoji laida butu be jokių netobulumų.“ Tasai pavyzdys gali tikti ir iš musų kiekvienam. Jaunimas dažnai gyvena su blogomis ydomis ir netobulumais, kurių nepasergi, bet kuriuos aiškiai mato artimi žmonės.

Apskritai, jaunuomenę galima padalinti į dvi kategoriji; į jieškančius vien linksmumo gyvenime bei tuščios garbės ir žmonių rimtų norinčių pašvęsti savo gyvenimą augštesnių idėjų vykinimui. Pirmosios kategorijos svarbiausioji yda -tai lengvapėdiškas atsinešimas į moteriškąjį lytį. Į ją žiurima kaip į žaislą, turintį tarnauti vyriškos lyties gašlumams. Tuotarpu sulig Kristaus mokslo moteris—tai vyro gyvenimo draugė, kuri padeda jam arčiaus prieiti prie idealo. Moteris—nėra paskirta vyrui, kaipo žaislas, kaipo verge—jo gyvuliškiems jausmams paten-

kinti, bet ir nėra taipgi tuo, prieš kurią lenktu vyrai savo kelius perdaug ją įdealizuodami. Tai priešintus lyčių lygybei ir prigimtai tvarkai. Moteris taipgi žmogus, ne angelas. Pas moteris irgi nestoka ydų, ir moterims taipgi reikia tų ydų vengti ateityje. Bet budama žmogum moteris turi teisę reikalauti, kad ir vyrai atsineštu į ją žmoniškai. Vyras, kuris moterį užgautu nešvaria kalba ar pasielgimu—butu nevertas vyro vardo. Anaip-tol, turime visuomet mandagiai, maloniai atsinešti į moteriškąją lytį. Turime mokėti, kaip su jomis apsieiti darbuose ir kalboje ir gerbti nekaltybės dorą.

Kas tai yra toji dora? Nesuklysiu, rodos, pasakęs, kad jau kiekvienas pirmaklasis tai žino, bet nenori suprasti doros vaisių, jos skaistumo, gražumo. Kaip yra malonus gražus, kvepis gegužio mėnesyje žydis medelis, taip yra malonus, ir gražus doroje gyvenąs jaunikaitis arba mergaitė. Kurs nežiuri doros, papuola visokiosna ligosna, gyvenimas jam pasirodo kartus, nemalonus, ir tankiai tie nelaimingi pražuvėliai pesimistai baigia savo gyvenimą dar nesulaukę senatvės.

Jei sveikame kune gyvena tankiausiai sveika siela, tad turime nuo jaunų dienų savo kuną ir sielą sergėti nuo nedorų darbų, ypač priešingų nekaltybės dorai...

Kokių kalbų mokintis, manant likti komersantu?

Kalbos išmokti—ne baronką suvalgyti. Daug priseiną sugaišti laiko, išleisti pinigų ir nemažai pakaušį pakrapštyti, kol išmoksti kokios nors svetimos kalbos. Nežiurint į tai, mes pradėdami mokintis vienos ar kitos svetimos kalbos, tankiausiai visai neapsvarstame kodel mokinamės šios, o ne kitos kalbos, visai neatsižiurime į tai, kokia kalba bus mums reikalingesnė darbuojantis kokioj nors srityj. Užtai neretai ir apsirinkame. Pramokstame tokios kalbos, kuri praktikoj atneša mums visai maža naudos, o kartais priversti esame paskiau mokintis ir

kitos, daug reikalingesnės. Be abejo ką moki — ant pečių nešiot nereikia ir juo daugiau moki — juo geriau. Bet visas dalykas tame, kad daug apžiojus nevisuomet tegalima daug nukąsti ir rezultate pasirodo, jog iš to daugumo dorai nežinome beveik nieko.

Delei to tariuos, bus neprošalį apvarstyti, kokios svetimos kalbos labjausiai išsiplatinusios komercijos srityj ir, tuo pačiu, reikalingiausios busiantiems musų komersantams. Reikia patėmyti, jog nurodydamas šią ar kitą kalbą, turėsiu omenyj vien tik jos svarbą komercijoj, anaip tol ne literaturoj ar kituose dalykose. Taigi ta kalba, kuri užima svarbiausią vietą komercijoj, gali užimti paskutinę kituose dalykuose: čia jau kitas reikalas. Taipgi kai kam gali pasirodyti, kad dabar, laike šio didžiausio Europos karo ir tarsi, stovint prieangyj milžiniškų atmainų netik žemlapyj, valdyme, bet ir toje pačioj komercijoj, rišti šį klausimą lyg butu peranksti. Man taipgi išpradžios panašiai išrodė. Ir aš apie tą reikalą tariausi su porą žymėsnių Rusijos komersantų, žinančių, iš savo pusės, gerai ir užseninę prekybą. Jie visai kitos nuomenės: tvirtina, jog komercijos kalboj šis karas nepadarys didelių permainų. Tiesa, pralaimėjus vokiečiams karą (nors tai dar ir neįvyko, vienok galime daleisti), sumažės ir jų prekyba. Bet kur kokią kalbą priprasta vartoti, vartos ją ir toliau, permainos įvyks netaip staigiai. Tuo labjau, pasibaigus karui, sumažės ir priešingos tautos kalbos neapykanta: juk prieš kalbą, kaipo tokią, nieko negalima turėti. Tai viena. Antra, karas sutrukdys prekybą tik vienai, kitai, daugiausiai, trečiai dešimčiai metų. Po kiek laiko prekyba vėl pradės plėtotis. O jeigu vokiečiams pasisektu šiaip - taip nevisai nelaimingai karą užraukti, tai apie kalbos permainas komercijoj dar mažiau tegali buti kalbama. Antgalo, jeigu, daleiskim, ir butu kokios ten permainos komercijos kalboj, visgi mums, kaipo lietuviams, vargiai begu turėtu kokią reikšmę.

Darbuojanties komercijos srityj, nuolatos priseina turėti reikalų su įvairiomis firmomis netik savo valstybės, bet ir užsienių. Aišku, kad darbas eitu pasekmingiau, reikia mokėti tos šalies kalbos, su kuria prisieina susidurti prekiaujant. Taip, duokim, prekiaujant ar kitus komercijos reikalus vedant su Vokietija, reikalinga vokiečių kalba, su Šredija — švedų, su Turkija—turkų ir taip toliau. Bet visas svarbumas tame, kad rengiantis buti komersantų, labai retai tegalima išanksto žinoti su kuo butent priseis turėti reikalus ir kokia ten bus reikalingiausia kalba. Taigi kila klausimas, ar negalima surasti tokios kalbos, kuri butu labai prasiplatinusi ir su kurios pa-

galba galima butu atlikti komercijos reikalus netik su viena valstybe ar tauta, bet maždaug su visomis svarbesnėmis. Antraip, kokios kalbos daugiausia vartojamos komercijoj. Klausimas, be abejo, svarbus. Į jį galima teisingai atsakyti, sulyginus skaičius žmonių, kalbančių viena ar kita kalba, kaip tie skaičiai laikui bėgant keičiasi ir kokiose šalyse vartojama ši ar kita kalba. Taip žiurint į dalyką, pasirodys, kad tarptautinėj prekyboj tankiausia vartojama anglų ir vokiečių kalbos; iš dalies prancuzų ir ispanų. Iš jų visų dabar labiausiai išsiplatinusi anglų kalba. Taip pradžioj XX amžiaus anglų kalbą vartojo 125 milijonai žmonių, o vokiečių 90 mil. žm., kitas kalbas—dar mažesnis skaičius. Jeigu pažiurėsime į kalbų vartojimo historiją, tai pamatysime, kad anglų kalba nuolatos ėjo lenktynių su vokiečių kalba, abi labai plėtojosi ir galų - gale pirmoji perviršijo antrąją. Duokim XVI amžiuj anglų kalbą vartojo 3 milijonai žm., vokiečių 15 — milij.; XVIII amž. anglų — 9 mil., vokiečių — 20 mil., o pradžioj XX amž., kaip jau minėjau, anglų net 125 mil., vokiečių 90 milionų. Prancuzų kalba seniai joms nusileido.

Kas link šalių, kur kokia kalba vartojama, va koks dalykas: Anglų kalba vartojama: Anglijoj, dalinai Švedijoj, Norvegijoj; visose Anglijos kolonijose, be išimčių; Suvienytose Amerikos Valstijose ir šiaurinėj Afrikoj, Persijoj, ant Filipinų salų, Japonijoj, Kynuose ir dalinai Sijame. Vokiečių kalba — žinoma, Vokietijoj ir nemažoj dalyj Austrijos - Vengrijos; be to, kaipo komercijos kalba, pasekmingai gali buti vartojama Švedijoj, Serbijoj, Bulgarijoj, Rytinėj Rumėlijoj, Rumynijoj, Šveicarijoj, Turkijoj (Europos), Niderlanduose, daugumoj vietų Kinuose, Japonijoj, Sijame, Niderlandų Indijoj, na ir Rusijoj. Prancuzų kalba vartojama tik: Prancij j, Belgijoj, dalinai Italijoj, Ispanijoj, Šveicarijoj, Portugalijoj ir pietų Europoj. Negalima nepaminėti, kad ispanų kalba taipgi užima gan svarbią vietą tarptautinėj prekyboj, bet mums ji neturi svarbos.

Sulig augščiau paduotų skaitlinių ir galima spręsti, kokią kalbą gali priseiti tankiausiai vartoti prekyboj. Rodos aišku jau, kad mažiausiai galima apsirikti, mokinanties anglų ir vokiečių kalbų. Prancuzų kalba, kaipo prekybos kalba, vartojama labai mažai, kasmet mažėja ir kuone visur, kur vartojama prancuzų kalba, didesnėse firmose galima rasti mokančių ir anglų ar vokiečių kalbas. Be to komercijos literaturą taipgi labai maža prancuzų kalboj: kelius kartus mažesnė už anglų bei vokiečių.

Lietuviams artimiausi kaimyna i vokiečiai ir švedai, užtai ir daugiausiai reikalų prekyboj priseina turėti su jais. Čia

reikalinga mokėti vokiečių kalbos. Vienok nemažiau reikalų ir su Anglija, ypač jei po šio karo bus sujungta visa Lietuva po viena valstybe ir jei jos ribose atsiras nors vienas uostas, kad ir Klaipėda Nemuno įtakoj. Taigi mums komersantams beveik lygiai reikalingos vokiečių ir anglų kalbos. Pirmenybę, po šio nelemtojo karo pasekmių, mano išmanymu, reikia atiduoti anglų kalbai (jeigu atminti dar pusę „Lietuvos" Amerikoj). Apie rusų kalbą ir jos reikšmę komercijoj bereikalinga kalbėti šitoj vietoje, nes mes ir taip visi turime jos mokėti.

Taigi: mokinkimės anglų ir vokiečių kalbų komercijos reikalams ir tyrinėkime taipgi pačią jų komerciją!

Komersantas.

Iš moksleivių gyvenimo.

Telšiai. Daug kas virto kitaip, daug kas persimainė nuo karo pradžios, per tuos kelis mėnesius. Ypatingai svarbu tai, kad gimnazija gavo teises. Kaip „At." № 1 buvo minėta, kad Draugijos gimn. užlaikyti Valdyba ytin rupinasi gavimu teisių. Ir neveltui buvo jos triusas. Šią vasarą — 1 liepos gimnazija liko užtvirtinta. Ačiu galima pasakyti daugiausia p. direktoriui, kuris turėdamas įtekmę Vilniuj daug padėjo tame dalyke. Ačiu ir p. gr. Tiškevičiui (Kretingiškiui), kurs daug gelbėjo suvargusią gimnaziją materialiai ir daug triuso padėjo del teisių išgavimo. Ačiu ir visiems kitiems pasidarbavusiems.

Pilnų teisių gavimas mokiniams, lyg ant vėjo pastatytiems—tai didžiausia laimė (ypač augštesnėse klasėse). Bet ir toji laimė netaip lengvai davėsi pasiekti. Ant musų suvirto įvairios kliutis. Karas sujudino visą kraštą (ypač paprusio gyventojams-žemaičiams sunkiai atsėjo)... Par pirmuosius karo garsus išgirdome tik, kad gimnazija su pilnomis teisėmis,

mat apskelbimai pasivėlinta išsiuntinėti. Širdis norėjo ir džiaugtis ir verkti-liudėti... Bet nei vienas, nei antras jausmas neįstengė pavergti sielą, lyg du susitikę galiunai—ramūs —iškilmingi...

Paskiau, pačiame mobilizacijos sukuryj gavome apskelbimus, kad 8 rugpjučio nuskirti kvotimai iš visų klasių kursų. Nusviro iškarto vilties žiedelio galvelė, išblanko laimės paveikslas. Čia visur nervingai-liguistas judėjimas, baimė ilgus šešėlius sklaido aplink, upas nupuolęs, o čia dar nesirengęs laikyk kvotimus (nes maž tesitikėjome). Bet, kaip sakoma, skęstantis ir britvos griebiasi, tai ir mes pasiryžome ant „lioso"—bus kas bus. Kitokio išėjimo ir nebuvo: atsisakyk nuo kvotimų ir žus visas tavo keleriu metų darbas, paliksi bežiopsąs, nei paleistas, nei pakartas, ir keliauk šnnims šėko pjautų.

Prasidėjo kvotimai. Mokiniai paniurę, lyg šešėliai, lyg akmeninės stovylos slankiojo... Vienok reikėjo išlaikyti iki galui. Reikėjo nenormaliai rengtis, naktis nemiegant. Nekartą kildavo mintis: kam-gi, kokiems galams tie kvotimai, ar kad mokinius žudyti, ardyti jų dirksnius—juk tai tikras sui generis terroras. Bet nieko nepeši — murmėk ir galvok kiek nori, o laikyte laikyk. Priėjo galas—kvotimai užsibaigė, „nusipjovė" neperdaug.

Rods laimė, neapsakoma laimė—pirma buvome beteisiai, vėjo papučiami, dabar-gi likomės valdiškos gimnazijos mokiniais. Vienok džiaugtis iš širdies nieks nesidžiaugė, nebent tyliai, pats su savim nudžiugęs pasvajojo ir tiek... Ir kaip-gi džiaugsies. Jaučiant bendrąją nelaimę, laikų sunkumą, vargą ir karčias ašaras aplink; išblanko žmogaus asmeniškoji laimė, išnyko, rodos, subjektivus gyvenimas. Tat-gi ir mes, nors išlaikėme kvotimus, bet ne taip labai džiaugiamės, tik ne tiek bijojome likimo blaškymų, nes reikalui ištikus jau turėjome ko nusitverti. Dabar jau visas gyvenimas atsipeikėjo, viskas maž daug sugrįžo savo vagon, bet upas vis-gi liko suparalizuotas, dvasia suvargus — nuliudus, prislėgta bendrų kentėjimų, bendros naštos. Baugu prisiminti rytojų, tuo labiau tolimesnę ateitį. Šiurpuliai sukrato atsitraukus nuo kningos ir nulėkus mintyje ten..., kur kraujo upės teka, arba liuosą valandėlę paskaičius laikraštį. Visi juk jaučia... ir užjaučia—supranta... Tiesa, dabar jau kiek nutolome nuo tų liudnųjų garsų, atsipeikėjome kiek; nemalonų įspudį daro ir užgavėnių laike „pasilinksminimai" mokinių tarpe, tai liudija visgi, kiek tul. draugai paviršutiniai ima ir jaučia dabartinį stovį. Bet tiek toi

Partijų kova šiemet visai išdilo. Kiekvienas, kaipo toks, sau gyvena, darbuojasi, savo naudai, savotiškai mąsto. Susėjus pasikalba apie bendrus dalykėlius, pasvarsto, įdėjų įsitikrinimų neliečia. Ir gera. Siena mus skirianti stovi, kaip stovėjus, tik aiškios neapykantos nesimato, draugų „pirmeivių“ rimtumui nieko negalima prikišti. Bet užteks kalbėjus apie musų santikius—daug jau apie juos prikalbėta, vienok maža naudos iš to. Dabar keletas žodžių apie mokinius. Mokinių šiemet dėl karo prisirinko ytin maža. Jų dvasinis stovis sulyginamai žemas. Kaikurie skaito kningas ir rimtai galvoja; bet tokių maža. Daugelis įprato lošti kortomis; apleisdami lekcijas, atmesdami kningų skaitymą, kortuoja dieną-naktį. Kitoje klasėje paplito „pinkertonų“ ir „šerlokcholmsų“ brošurėlės — liudna, oi liudna.

Štai ir Telšių vyrų gimnazijos lentelė:

	Pagal tautystę.					Pagal tikybą.				
klesa.	lietuv.	lenkų	žydų	rusų	vokieč.	katal.	pravos.	izrael.	liuter.	viso
I	2	4	1	1	—	6	1	1	—	8
II	5	2	2	1	—	7	1	2	—	10
III	7	11	—	2	—	18	2	—	—	20
IV	6	4	1	2	—	10	2	1	—	13
V	8	9	3	2	—	17	2	3	—	22
VI	9	4	2	—	1	13	—	2	1	16
VII	5	2	4	1	—	7	1	4	—	12
viso.	42	36	13	9	1	78	9	13	1	101

Nusistebės nevienas, paskaitęs musų gimnazijos statistiką, nes vargu beatsiras kita gimnazija, kur taip neturtinga mokiniais. Ištiesų, niekad Telšiuose nebudavo daug mokinių, o ypač šiemet maž tesusirinko del karo. Mat Telšiai užmirštas Žemaitijos kampelis, atskirtas nuo centrų, nuo gelžkelio atstu per 6 mylias. Bet gimnazija gyvuoja puikiai, šiemet nuo valdžios gavo apie 10—12 tukst. rub. subsidijos.

Iš statistikos matyti ir-gi, kad esama ir lenkuojančių. Apie tokius „lenkus“ žino kiekvienas ir jau nekartą apie juos

buvo „At.“ rašyta—tai tikriausi (išskyrus vieną kitą) žemaičiai-kukučiai.

Kitasis net lenkiškai menkai švepluoja, vienok-gi—„lenkas“... Bet ką jau apie juos bekalbėti, pažymėtina tik, kad šiemet jie pradėjo labiau veikti: išsirašo bent kelis laikraščius („Kur. Litews.“ „Przyjaciel.“ ir kit.) ir kaišioja skaityti, bet agitacija nekaip sekasi, matyt ne pagal nosies idėjinis darbas. Tiek apie lenkuojančius.

Bendrai ėmus mokinių dvasios stovis vidutinis. Sunku ir reikalauti, kad tokiam mieste pakiliai gyvuotu moksleivija, viskas provincija kvepia: nei teatro (yra tik menkutis kinematogratas: „Džiugas“), nei viešos bibliotekos, jokių visuomenės įstaigų—nieko nėra, kur mokiniai naudingai galėtu praleisti liuosas nuo mokinimosi valandėles. Skaito laikraščius (pareina: „Ateitis“, „Viltis“, „Rygos Garsas“, „Aušra“, „Liet. Žinios“ su „Aušrine“ ir „L. Ūk.“) ir šiaip jau lavinasi. Ką darysi, kaip moka, taip šoka.

Mokslas pastatytas neblogai, tik visa bėda, kad maža mokytojų; francuzų kalbos mokytoją gavome tik nuo užgavėnių.

Tarsiu keletą žodžių ir apie mergaičių, p. Narutavičienės užlaikomąją, progimnaziją. Smulkmenų nežinau, bet kaip matyti iš šalies tėmijant ir retkarčiais susiduriant — rimtumo ten maža... daugiausia panelės „lengvo pasiuvimo“. Kitais metais vis-gi apsireikšdavo daugiau rimtumo.

Nebeto kad nebutu partivių, bet tas jų partivumas apsireiškia metimu ateitininkams pašiepimo žodžių... Žinoma su tokiu „gudragalvumu“ nekur tešoksi. Pridursiu, kad mergaičių pažiurų monopolį paėmė gimnazistai; nuo jų iniciativos priguli ir mergaičių „partivumas“.

Giliai skauda širdis, žiurint į Tėvynės ateitį—jaunimą, ir trokšti kuodaugiausia iš jaunosios kartos idejos žmonių, žmonių pilnoj to žodžio prasmėj. Deja... nerasdamas gyvenime savo troškimų atvaizdo, nors skaudžia širdimi rašai tiesą.

Verskime antrą pusę. Negalima kaltinti ir mergaičių: jos dar perjaunos, kad rimtai galvoti, kad bent šiokią-tokią susitverti pasaulėžvalgą, o auklėjimas silpnai pastatytas. Rupinasi, tiesa, p. Narutavičienė savo auklėtinėmis, kartais pati apsiverkia į jas pažiurėjus, vienok čia ne jos kaltė—nėra pasirenkamai mokytojų. Tik prisimynusios engs kokią neva prasikaltusią mergaitę, tik persekios ją, o nepamokins, draugiškai nepatars...

Apie mokinių skaičių progimnazijoj liudija šitokia lentelė.

klesa	lietuv.	lenkų	gudž.	žydžiu	viso
prir.	2 v. 6	4	—	4	16
I	4	5	—	4	13
II	4	5	2	4	15
III	5	8	1	10	24
IV	11	8	1	2	22
viso.	32	30	4	24	90

Reikia pažymėti, kad priešklasyj mokinas ir vaikinai, kadangi prie gimnazijos prirengiamosios klasės nėra. Viso labo jų 2 ir abu lietuviai. Kaip matote, progimnazijoj sulyginamai daugiau mokinių. Apie progimnazijos „lenkes“ galima tą patį pasakyti, ką ir apie gimnazijos „lenkus“ jau esu pasakęs, žinoma vieną kitą išskyrus.

Lietuvių moksleivių skaičius abiejose miesto mokyklose didesnis. nors tiesą pasakius turėtu buti dar didesnis (kad priskaičius didesnę pusę lenkuojančiųjų).

Reiktu bent keletą žodžių pasakyti ir apie augštesniąją pradedamąją mokyklą (reformuotąją miestinę). Statistikos kol kas nepasisekė surinkti, gal vėliau. Turiu pasakyti, kad toji mokykla krito. Iš pradžios metų visai nebuvo mokslo, ir tik per mėnesį prieš Kalėdas susirinko visi mokiniai, bet nebuvo mokytojų. Po užgavėnių jau susirinko visi mokytojai, ir dabar jau mokslas eina normaliai. Mokiniai visai „nusipirmeiviavo“, prisirinko įvairių atgalainių, taip kad dabar net nykų pažiurėti į mokinius. Be mandagumo, be išsilavinimo— bjauriai elgiasi bažnyčioje ir tt. Liudna!

Tokios-tokelės, kaip matote, draugai, nėra nei kuomi pasigirti, nei pasidžiaugti. Vargstame, braidžiojame po klampynes, nerasdami tikro šviesaus kelio. Bet duos Dievas, gal ir Telšių padangėje nors kada pražydės moksleivija visoje savo skaistybėje ir prakilnume. Duok, Viešpatie!

Argus.

Telšiai 4-III-15 m.

Šiauliai. Na, ką-gi apie juos parašyti? Oi daug ko įdomaus buvo Šiauliuose šį paskutinį pusmetį, bet rašyti neverta, nes daug apie juos kituose laikraščiuose buvo minėta, o likusieji atsitikimai pasenę, nebeinteresingi...

Tai ką-gi ištikrųjų parašyt? Žinoma, kas kam rupi, tas apie tai ir kalba. Ir mus, mokines, labiaus interesuoja moksleivių gyvenimas, todel mes suteiksime keletą žinelių iš savosios padangės ir žingeidžiai skaitysime naujienėles iš kitur. Kadangi besimokinančių lietuvaičių skaičiaus augimas džiugina kiekvieną tautietį, mes pirmiausiai ir pasisakysime, kad šimet musų gimnazijoje jų skaičius padidėjo. Išviso yra 28 lietuvaitės. Pagal klasių štai kaip: prieškl.—2, I kl.—3, II—7, III—1, IV—3, V—2, VI—7 ir VII—2.

Žinoma, neskaitant tų, kurios neva skaitosi lietuvaitėmis, bet nesimokina lietuvių kalbos ir, kaip patėmijom, nelabai nori jos mokintis. Kaip yra jos nesusipratusios, galima kad ir iš to matyti, jog tokios puslietuvaitės paklausus, kodėl jos nematyt per lietuvišką maldą ir delko ji tikybos mokinasi lenkiškai, atsako: „Mokinčiausi, bet lenkės juoksis iš manęs.“

Draugiškumas tarp lenkių ir lietuvaičių puikus. Pastebėtinas dar šaltas atsinešimas vyresniųjų draugių prie draugių žemesnių klasių. „A-kių“ labai maža. Dauguma bepartivės, ar „auš-tės“.

Yra bažnytinis mišras mokinių choras, kuris vieną šventadienį gieda lietuviškai, antrą lenkiškai. Chore dalyvauja daugiausiai lenkės; lietuvaitės gi nežinia kodėl nenori prie jo prisidėti. Tai tokios tokelės pas mus. Daugelis gal, nusišypsoję, pasakys; „Et, vis ta pati giesmelė“ Tai lenkės, tai atsinešimai, o naujo nieko“! Tiesa, bet ką padarysi, kad taip yra, nors su žiburiu jieškotumei, nerasi nieko įdomesnio moksleivių tarpe.

Dvi mokini.

Seinai (Suv. gub.). Del karo tapo pertrauktas mokslas ir musų 3 kl. miesto mokykloje. Besirengiant važiuoti į Seinus, iškilo karas, ir mokiniams prisiėjo švęsti dar antras vakacijas, gal dar prisieiti švęsti ir trečias. Nesuvažiavo, netik mokiniai, bet ir mokytojai.

Mokykla uždaryta, bet neperkelta, kaip „Saulės“ kursai.

Vokiečiai padarė gyventojams labai daug nuostolių, bet mokiniams blogo nepadarė. Tik Vilkaviškio apskrityje išgąsdino labai vieną musų mokyklos mokinį. Jie įsakė jam neskaityti rusiškų kningų ir laikraščių nesimokinti rusų kalbos. Mokinys nenorėjo klausyt. Vokiečiai vos jo nesušaudė. Gerai, kad tuo

laiku atsirado geras vokiečių apicieras, kuris norėjo paimti mokinį nelaisvėn, bet paskui paliko, įsakydamas, neskaityti rusų kningų ir laikraščių.

Šįmet mokslas jau vargu tebeprasidės. Gal prisieis dar palaukti ir kitų metų. *J. Paežerietis.*

Orlas. Ištikus audrai Lietuvoje, daugeliui teko išsineš-dinti iš gimtų vietų. Visoje Lietuvoje ir daugelyje Rusijos didesnių miestų galima rasti tokių pabėgėlių. Bėgo jauni ir seni, jų tarpe, beabejo, atsirado ir mokinių, daugiausiai suvalkiečių. Išvažiavusieji iš namų anksčiau gavo apsistoti Vilniuje, ar kur nors arčiau Lietuvos. Vėliaus gi iškeliavusiems reikėjo pasiekti ir Rusijos vidurys, daugiau kaip už 1000 verstų nuo Lietuvos.

Yra tokių pabėgėlių - mokinių ir Orle. Susirinko viens po kito net 11 lietuvių moksleivių, kurių tarpe 10 mokinių ir 1 mokinė. Pagal gimnazijas ir klases mokiniai taip dalinasi.

	VIII	VII	VI	V	IV
I gimnaz.	1	—	—	—	—
II gimnaz.	3	1	2	—	1
Privatinė Netboliog.	—	1	—	1	—

Mokinė gi niekur nestojo, nes pervėlai atvažiavo.

II. Aleksiejaus gimnazijos VIII klases pabaigė ir gavo brandos atestatą 20 sausio 1915 m. vienas marijampolietis Vladas Matulevičius, kuris stoja karo artilerijos mokyklon.

Visi šitie mokiniai pirmiau mokinosi Marijampolės gimnazijoj, išskyrus vieną, kuris mokinosi Vilkaviškyje.

Prasidėjus mokslui Marijampolėje, kaikurie manė važiuoti namon, bet apmastę likosi Orle iki neaprims; jeigu jau viskas aprimtu ir nebutu jokio pavojaus, kaikurie bent VIII-klasiai taip mano, griš Marijampolėn, jeigu tik bus galima užbaigti mokslą savojoj gimnazijoj.

Orle yra bažnyčia ir prie jos 2 kunigu lenku; tikyba gimnazijose išguldoma lenkų kalba, o jeigu katras iš lietuvių nemoka ar nenori mokytis lenkiškai, tie mokinasi rusiškai.

Nors čia, Orle, gyventi ir nebloga, bet vis Lietuva kiekvieną traukia, ir mokiniai laukia, kada galės ramiai sau grįžti namon, pas tėvus ir draugus. *V. G.*

Prie korespondencijos iš Maskvos[1]).

Netikėtai prisieina dar tuo pačiu reikalu atsiliepti. Tai verčia daryti tilpusi „Liet Ž.“ 9 n-yje korespondencija iš Maskvos, kurioje tarp kitko štai kas parašyta:

„Reikia pažymėti, kad draugai ateitininkai neranda durų, pro kurias jie galėtų įeiti savybės vakarėliuosna. *Jų pažiurų ypatybės ir budas verčia juos laikytis nuošaliai.* (Mano pabraukta. R.).

O jei kuris ir norėtų pasižmonėti savybės vakarėlyje, tai negali delto, kad *bendra* Maskvos ateitininkų *nuomonė* (kiek tai patirta iš pasikalbėjimų su atskirais žmonėmis) sako, kad tieji vakarėliai rengiami draugijos, kuri žymima, kaipo pirmeiviška, ir delei to *butu nuodėmė tenai lankytis ir mokėti kelias kapeikas už įėjimą. Jam prisieitu skaudžiai nusidėti prieš griežčiausią klerikalizmo tvarkos dėsnį, butent, turėti atskirą nuo vadų liepimų nusimanymą apie savo veiksnius, elgimąsi.* (Pabraukimai mano R.).

Visa tai, kas buvo augščiau korespondencijoj rašyta, rodos turėtu aiškiai parodyti, kodel, mano nuomone, at-kų „pažiurų ypatybės ir budas verčia juos laikytis nuošaliai“. Galėčiau negu tiktai tiek pridurti, kad pagaliaus t a k t a s reikalauja „laikytis nuošaliai“, kol eina derybos bei tarybos. Taip daroma oficialiai. Kadangi draugai pirmeiviai privertė at-kus tartis ne draugiškai, bet oficialiai, tai ir reikėjo naudotis oficialėmis priemonėmis, kaip tai nevaikščioti į vakarėlius, kol tartasi del bendro veikimo.

Beto, „draugui“ L. Juoz. nereikėjo, nežinant dalykų stovio, stengtis falsifikuoti b e n d r o s at-kų nuomonės. At-kų bendroji (tikroje to žodžio prasmėje, t. y., visų Maskvos at-kų) nuomonė neskaitė nuodėme „lankytis ir mokėti kelias kapeikas už įėjimą“, bet niekas jų nei nejautė reikalo atvykti savybės vakarėliuosna tarybų metu[2]). Todel ir negalėjo buti nei vieno draugo at-ko, kursai butu varžomas L. Juoz. baubu — „klerikalizmo tvarkos dėsniu“. Tasai dėsnis tikrai p i r m e i v i š k a i formuluotas, paprastai gyvenime jis kukliai skamba organizacijos drausmė. Jau jeigu jo prisilaikytu tik „klerikalai“, tai kokiais-gi nuožmiais klerikalais butu įvairiausio plauko pirmeiviai! Mat, „draugo“ L. Juoz. užmiršta, kad pagalio turima dviejų galų.

Na, žinoma, kol draugai pirmeiviai laikysis tokių pažiurų apie at-kus, kaip L. Juoz., vargu ar kada-nors sulauksime laikų, kuomet tų dviejų srovių santykiai bus... neoficialus.

Rutietis.

Maskva, 27. I. 15 m.

---

[1]) Žiur. „Ateities“ 9—12 №.
[2]) Kad ir ne tarybų metu.

GYVENIMO BALSAI.

I.

Del korespondencijų.

Nors „Ateitis“ eina jau 4 metai, bet lig-šiol nebuvo nė vienos žinios iš Rygos, Varšavos, Krakuvo, Odesos, Kazaniaus, Tomsko ir beabejo dar ir iš kitų miestų, netik Rusijos, bet ir užsienio, kame esama lietuvių - moksleivių.

Kadangi „Ateitis“ privalo buti musų moksleivijos veidrodžiu, tai labai pageidaujama, kad ir išten atsilieptu draugai.

Tat laukiame draugų prabylant!

Tėmytojas.

II.

Į lietuvių visuomenę.

Artinasi pavasaris. Karo ištiktoms šalims gręsia nauja skaudi rykštė—epidemija. Vargas tai šaliai, kurią šita baisioji viešnia ištiktu neprisiruošusią. Toli daugiau negu karas ji gali nuterioti tą šalį. Karas sulyginamai tik nedidelę dalį aukų išrauna iš visuomenės tarpo. Epidemija gi neskiria nieko—ji skina taip jauną, taip seną, taip stiprų, taip silpną.

Ir musų kraštui teko nešti sunki našta — visos karo lauko baisenybės, skaudus vargas ir skurdas ištiko musų žmones. O kur vargas ir skurdas—ten dažnai nusiminimas, apsileidimas Tai ir yra tinkama ligų epidemijai dirva. Bet jeigu mes bendrai ruošimės sutikti tą gręsiantį pavojų, jeigu išanksto pradėsime rupintis, kaip nuo jo apsigynus — tuomet galima daug kas padaryti, kad jį nuo musų atgręžus, arba kiek susilpninus.

Ir spaudoj ir žmonėse jau tenka girdėti, kad pirmučiausias ir neatidėtinas visų musų darbas tai, priruošti Lietuvos liaudį prie kovos su gręsiančia epidemija.

Tas reikalas parupo ir mums, Maskvos lietuvių studentų bureliui. Mes manome, kad spausdintu žodžiu galėsime suteikti Lietuvos liaudžiai reikalingų šiuo laiku žinių, pamokymų ir patarimų. Kad ir iškiltu ligos, tai, žinant, kaip jų saugo-

tis, kaip su jomis kovoti, jau bus drąsiau jos sutiktos ir ne taip baisios. Pyrogovo vardo gydytojų draugija jau yra išleidusi tuo reikalu keliolika kningučių. Mes, susitarę su ta draugija, tas kningutes lietuviname ir ledžiame.

Bet tam reikalui reikalinga nemaža pinigų. Šiek-tiek jų jau gavome iš minėtos Pyrogovo ir kitų draugijų, bet tai dar labai maža. Todel dabar kreipiamės į visas laikraščių redakcijas, draugijas, jų skyrius, ukio ratelius, kunigus, daktarus, advokatus ir visus, kam šitas svarbus reikalas rupi, prisidėti savo aukomis. Čia yra visų darbas, todel visų ir laukiame pagalbon. Savu keliu aukotojams atsilyginsime išleistomis kningutėmis, pasitikėdami, kad aukotojai išplatins jas liaudyje veltui.

Kol kas leidžiame tokias kningutes:

1) apie cholerą,
2) apie geriamo vandens švarumą,
3) apie limpamasias arba užkrečiamasias ligas,
4) kas tai yra dezinfekcija,
5) dezinterija,
6) šiltinės,
7) raupłės,
8) škarlatina,
9) maras,
10) jaščiuras.

Kningučių kaina nuo 1/2 kap. iki 3 kap. (didumas 8—50 pusl.)

Reikalas yra labai skubus, todel norėtumėm, kad tie, kuriems tas darbas rupi, atsilieptu kuogreičiau. Ypač svarbu butu išanksto žinoti, kiek kas galėtu tų kningučių išplatint.

Pinigus ir užsakymus prašome siųsti „Lietuvių Draugijos augštųjų Maskvos mokyklų moksleiviams šelpti“ pirmininko vardu: Ѳ. Ф. Нарушевичъ, Волхонка. Княжій дворъ. Москва.

Lietuvių draugijos augštųjų Maskvos mokyklų moksleiviams šelpti.

Leidimo Komisija.

III.

Į draugus rašytojus.

Musų literaturos laikraščių redakcijos—ypač „Ateitis“ ir „Aušrinė“ gauna begalo daug medegos iš beletristikos — matyt musų jaunieji rašytojai iš visų savo pajiegų stengiasi rašyt —o tuom tarpu numeriui išleisti truksta medegos...

Perskaityk redakcijos atsakymus, ir pamatysi, jog žodis „netinka“ dažniausiai ten pasikartoja. Ypač daug eilių žuva redakcijų krepšiuose...

Žinoma, jaunieji tokiu redakcijų „elgimusi“ nelabai patenkinti, ar pagalios nusprendžia, jog redakcija negalinti jų suprasti.—

O tuo tarpu redakcija puikiausiai tai supranta; jie patįs nusupranta, kad eiles bei apysakas rašyti reikia mokytis; ne į tam tikras mokyklas stoti, bet savo veikalus kitiems rodyti, kad tokiu budu patėmyt jų klaidas, o patėmijus jų vengti.

Tiesa, redakcija skaito ir mato raštų-veikalėlių klaidas; bet del laiko stokos ji negali klaidų taisymu užsiimti, todel ir autoriams jų nenurodo.

Kaipgi tada išmokti rašyti. Kas yra skaitęs „Вѣст. Знанія“, tam turbut teko užtikt šitokių apskelbimų: „Желаю переписываться съ молодыми (начинающими) поэтами и писателями“.

Sykį atsiliepiau į vieną iš panašių apskelbimų, o tas susirašinėjimas ir kritika tiek naudos man atnešė, kad visuomet širdingai busiu dėkingas tam, kuris buvo mano pirmu kritiku ir „redaktorium“.

Tokiu budu, pats pamatęs panašaus susirašinėjimo naudingumą, patariu visiems jauniems draugams-rašytojams „Ateityj“ ar „Aušrinėj“ (jei jos sutiks) paduot savo adresus, gal ir atsiras žmonių, norinčių susirašinėt.

Ką del manęs, tai aš mielu noru padarysiu viską, ką tik išgalėsiu.

Vytautas Bičiunas.

IV.

Del musų ydų.

„Ką gali man padėti krikščioniškai tikėti ir stambeldiškai gyventi“.

Visai tobulo žmogaus nėra, nebuvo ir, žinoma, nebus. Vis rasis kokia-nors, kad ir mažiausia, yda. Bet žmogus pašauktas prie tobulumo. Jam duotos jiegos, kurių pasigavęs jis gali ir net privalo tobulintis. Ar-gi asmuo, kursai nei nesistengia tobulesniu tapti, vertas augšto žmogaus vardo? To žmogaus, kursai sutvertas Dievo paveikslan? Tat aišku, jog

kiekvienas žmogus privalo tobulintis. Ypač mes, ateitininkai ir ateitininkės, kurie pasiryžom griežčiau Kristaus mokslu sekti, turime tai visuomet atsiminti. Juokai ir kitų piktinimas butu, jeigu kasdieniniame savo gyvenime butumėm neištikimi Kristui, Kuriame pasiryžome atnaujinti save ir visą savo gyvenimą. Tik duotumėm musų priešams progos pasijuokti ir pasityčioti iš musų ir net iš paties Kristaus. Ne vien išpažinti Kristų, bet ir Juo sekti, — tai musų priedermė. Ką-gi gali mums padėti krikščioniškai tikėti ir stabmeldiškai gyventi? Atsiminkime tik, kad tikėjimas be gerų darbų miręs yra.

Tobulinimasis-gi tik tuomet tegalimas, kuomet žinomos ydos. Pačiam rasti savo ydas nėra jau taip lengvas darbas. Ypatingai sunku p r i s i p a ž i n t i, nors ir sau pačiam, prie savo ydų. Daugelis ydų gali mums išrodyti tobulumais, jau vien delto, kad prie jų pripratom ir kad turėtumėm nemažai valios jiegų sunaudoti, kol jų atsikračius. Tos ydos tapo antra musų prigimtis, ir todel jų ydomis nei neskaitom ir nenorime su jomis kovoti.

Dar daugiau gali buti tokių ydų, kurių mes nežinom, kad tai ydos. Ir nejučiomis vergaujam joms, nes nežinodami nesisaugojam jųjų.

Atsikratyti ydų, nustoti buti jų vergais, kitaip tariant, tobulintis, paprastai pridera nuo geros žmogaus valios Šiuo atveju gali buti tik tiek kalbos, ar mes patįs n o r i m e jų nusikratyti, ar mes patįs n o r i m e tapti tobulesniais.

Ką del antros ydų rūšies, kurioms mes nežinodami vergaujam, tai čia ne tiek musų valios, kiek musų nežinojimo dalykas.

Žinome, kad kiekvienas žmogus, norįs samoningai gyventi, privalo gerai pažinti save. Privalo ir savo ydas pažinti. Jeigu jau pats negali pažinti, tai reikia, kad kas kitas jam tasias ydas nurodytu. Bet ir čia yra daug keblumų.

Jau taip gyvenime yra, kad bent dauguma žmonių nori prieš kitus pasirodyti visai be ydų, visai tobulais. Todel ir labai nemėgsta, kad kas jiems patiems asmeniškai jų ydas nurodo. Tai patėmytina ir gerų draugų, ypač draugių tarpe. Kitasyk del mažiausio menkniekio suira geriausi santikiai.

Kas bedaryti, reikia su tuom skaitytis. Reikia ieškoti kitokių budų, kad galėtumėm viens kitam ydas nurodyti. Tokiuo budu, mano nuomone, yra — parašyti apie tai į „Gyvenimo balsus".

Parašius į „Gyvenimo balsus", kiekvienas galės prie savęs taikinti tai, kas parašyta, jeigu tik patėmys savyje paliestąsias ydas. Juk rašoma bus ne į vieną kokį asmenį, bet

užsyk į daugybę, nes viena yda atsikartoja pas šimtų šimtus žmonių. Tat, niekas negalės užsigauti.

Vienok ir čia reikia dar vienas dalykas atsiminti. Radę kokį straipsnelį, kuriame aprašomos ydos, nesistengkime jų jieškoti kituose žmonėse. Tai butu nedora. Taikinkime vien prie savęs.

Dar kartą atkartoju, kad mes vergaujam ydoms, nežinodami, kad tai ydos. Tat toksai bendras ydų nagrinėjimas kaip tik ir prašalins tąjį nežinojimą. Gi jau kartą žinosime, kad tulas apsireiškimas mumyse yra yda, tai tuojau kils, gal but, noras tą ydą prašalinti. Ir čia rasime puikios progos savo valią pritaikinti ir lavinti.

Darban tat! Bendromis jiegomis pažinkime savo ydas ir kovokime su jomis!

Stud. K.

V.

Į draugus.

Žinome, kiek šitas karas padarė Lietuvai nuostolių, kiek sudegino trobų, kiek paliko žmonių be pastogės, be kąsnio duonos, be šilto drabužio. Taigi mes turime padėt tiems bėdiniesiems tą vargą vargti, turime rupintis, kad kiek nors galėtumėm jų dalį palengvinti. Delto turime daug pasidarbuoti. Kiek tas darbas reikalingas, apie tai nereikia nei kalbėti—tai kiekvienam aišku.

Tam darbui bendrai dirbti visuose miestuose, miesteliuose tveriami komitetai draugijų del karo nukentėjusiems šelpti. Žinome ir matome, kaip pasekmingai darbuojasi lenkai: jie kuone kiekviename didesniame mieste, netik Rusijos, Lenkijos, bet ir Lietuvos, steigia komitetus del karo nukentėjusiems lenkams šelpti.

Bet lietuviai irgi nesnaudžia. Žinome, jog Vilniuje yra susitvėręs tam tikras komitetas nukentėjusiems lietuviams šelpti, dabar vėl susitvėrė nauja draugija tuopat tikslu. Beto yra ir kitose vietose Lietuvos susitvėrusių komitetų del karo nukentėjusiems šelpti. Matome, jog kiti dirba ir gana uoliai. Taigi ir mes turime nesnausti, turime stvertis to visiems butino darbo. Bet gal kuris pasakys, kaip galime mes prie to darbo prisidėti, ką mes galime atlikti, juk draugijose mes dar negalime darbuotis. Tiesa, mes negalime prisidėti prie tų draugijų ir komitetų. Bet kas mums neduoda tiems komitetams pagelbėti, aukas renkant. Taigi stengkimės kiekvienas pasidarbuot, kiek išgalime. Galime parsisiųsdinti iš Vil-

niuje susitvėrusių draugijų lietuviams šelpti tam tikrų įgaliojimų, kad pasekmingiau darbuotis. Ypač daug galimėm atlikti paleisti šventėms. Tuomet turime daug liuoso laiko. Galime tuomet apeiti kokią nors apylinkę, kad daugiau aukų parinkus.

Dabar dar vienas dalykas. Karui ištikus, žmonės pradėjo labjau interesuotis laikraščiais. Taigi mes galėtumėm jų parsisiųsdinti ir šventadieniais juos pardavinėti žmonėms. Galime surasti kokį žmogelį ir pelną paskirti jam, o tokių be abejo atsiras Šitas budas jau kaikurių mokslėivių išmėgintas ir pasirodė gana pasekmingas esąs. Ir dabar tenai laikraščiai pardavinėjami šventadieniais.

Taigi stverkimės darbo, draugai, tik ilgai nelaukdami.

B. Serbenta.

Bibliografija ir kritika.

„Vaivorykštė“. Literaturos—dailės žurnalas. 1914 metų pirmoji knyga.

Turinys — reikia išanksto pastebėti — yra įvairesnis, neg ankstybesniųjų numerių. Redakcijos, matomai, daroma iš savo pusės, kiek įmanoma.

Pradžioj „Vaivorykštės“ Redakcijos vardu išreiškiama priderami pagarbos žodžiai musų „Tautos žadintojui, Tėvynės atgimimo pranašui... Vaidilai, atidariusiam aukso skrynią Tėvynės dainų malonių— poetai Maironiui“.

Kiekvienas lietuvių laikraščių atidavė savu laiku prideramą doni musų gerbiamojo dainiaus 25 - metinių jo literatinio darbo sukaktuvių paminėjimui. Negalėjo neišreikšti gilių pagarbos jausmų ir „Vaivorykštės“ Redakcija, pasidžiaugdama turint beto jį dar savo bendradarbių eilėje. Maironies atminčiai yra padėtos ir pirmos žurnale M. Gustaičio eilės „Maironiui“, alegorinėje formoje išreiškiančios poetos vaisingą jaunystėj lietuvių tautai darbavimąsi ir užsitikėjimą vyrybėje dar naujų idealų įvykinti, kurie nun tik „vaidinas ir mąstos.“ Eilės, reikia

pasakyti, šiam tikslui yra labai pritaikytos ir pavykusios. Maža to. Šio numerio poezijos skyrių puošia ne vienas tyros poezijos briliančiukas: visoj poezijos grožėj apreiškia savo talentą Putinas, duodantis keletą tikrai žavinčių piešinėlių; keletą malonių dainelių liaudies tonu parašytų teikia Baritas Kaunis, skaitome gana jausmingas Fausto Kiršos eiles ir įkiriai-moderniškas Binkio. Poezijos skyrius užbaigiamas ištisa dar naujai parašyta M. Vaitkaus poema „Upytė".

Toliaus seka Igno Šeiniaus apysakos „Vasaros vaišės" antroji dalis. Kai paprastai Šeiniaus veikaluose, šioj antrojoj apysakos daly, užimančioj ištisus 60 „Vaivorykštės" puslapius, daugiausiai vietos užima lengvučiai, malonus gamtos vaizdeliai, kurių net perdaug pridedama pirm ką pradėjus pasakoti. Meilių švelnutį įspudį gauna įsidomėjęs vieną-antrą tų aprašymėlių, betgi jau jųjų perdaug pripruntuota. Skaitant tuos vaizdelius, visa Lietuvoj išrodo labai jau optimistiškai apibriežta: upės lyg but kisielius krantais, pienu ir medum betekančios, paprasta pieva išrodytu nei daugiau nė mažiau kaip rojus, kurei vidury atsigulęs augs tieninkas, besigėrėdamas debesiais-klajunėliais ir besiglamonėdamas su mažais vabalėliais (gal uodais? A. Šap.) svajoja-lakioja mintimi, it erelis padebesiais (neperdedant pasakius. A. Š.) Ignas Šeinius, paleidęs visą savo fantazijos išmislingumą, kad visą tą grožę-košę romanan įtraukus... Kalba suvalkietiška, tik kaip kur užeini įsimaišiusį vieną-antrą išsireiškimą, žemaičių tarmėje pavartotą. Beto pasitaiko išsireiškimuose žodžių, kuriuos vargu galima but pavadinti tiksliai ir suprantamai pavartotais, pavyzdin: i k l i u s v ę s (66 p.), p r a č i u k i n o (83 p.), k a m l i a i (84 p.), ir daugiau; yra žodžių ir išsireiškimų, kurie Žemaičiuose mažai yra vartojami ir vargu bus gerai jiems suprantami; kaip tai: g a u r u o t a juosta (45), š i u š i baimė (puikus išsireiškimas suvalkiečių tarmėje! A. Š.), kirkina (67 p.) ir t.t. Pasitaiko išsireiškimų ir labai puikių: „Bloga, kad vasarą naktis tokia nemiegalė", bet tai retai. Šiaip ištisų pavyzdinga kalba parašytų vietų visai nėra, nors žodžių parinkimas gana įvairus.

Toliaus eina Vinco Krėvės „Galvažudys" — vaizdelis iš sodžiaus gyvenimo, teisingiaus iš piemenų pritikimų. Piemenų psichologija ir tipai puikiai nuduoti. Panašus vebliojimai ir blevyzgojimai Petruškos (žiur. 105 psl. 10 eil.)—daiktas piemenims labai charakteringas. Pažymėtina apsakymėly, kaip paprastai Krėvės raštuose, išdidus stilius, nesulyginamai gražios, vaizdingos metaforos, kaip: „Miškas gudžiai švokščia,

pušelės siubuoja, lyg marčios anytos nubartos (m. pabr. 114 p.). „O čia miškas švokščia taip gudžiai, lyg dainuoja kai-kokią dainą, labai gedulingą, skundą kokį“ (m. p. 116 p.) ir daugiaus panašių. Visos vaizdelio dalįs giliai viena su antra susipynusios, todėl visas apsakymėlis išeina rundinas, apvalainas... Visa ką užviršija puiki pabaiga.

Kai paprastai — įdėtas pluoštas gan gražių kun. Gumbaragio surinktų dainelių.

Jauniesiems (jiems ypačiai! A. Š.) gan interesingas yra Antano Rucevičiaus straipsnelis: „90 dienų kalėjime“, kur vaizdžiai aprašoma šaltosios fizionomija ir paduodama savų įspudžių gerokas žiupsnelis. Net padėta kalinių abėcėlė.

Skaitome toliaus Bitikio straipsnį: „Tėvynės meilė Maironies eilėse“, kur gana gražiai užvardyta tema išnagrinėjama.

Ignas Šeinius šiame numery pakalba da apie lietuvių kalbos dailę.

Užbaigiama numeris d-ro M. Gustaicio studija: „Orientalinis Krimo Sonėtų stilius“.

Turinys, kaip matyti, gana įvairintas. Mokančiaisi jaunuomenei ir inteligentams ypačiai rekomenduojama paskaityti šių naujausių žiedelių musų dailiojoj literaturoje. To labai ir labai „Vaivorykštės“ žurnalas vertas yra.

A. Šapas.

Ksiądz Adam Maciejowski. **Królestwo Boże w was jest.** O naprawie stosunków społecznych i prywatnych przez praktykowanie dobroci. 181 p.

Musų amžis teisingai yra vadinamas materializmo amžiumi. Ištikrųjų, neapsirikus galima pasakyti, jog didesnės žmonijos dalies išimtinas ir vienintėlis rupestis, tai pagerinimas savo medeginio padėjimo. Visuomenė, užmiršusi apie sielos gėrybes, „puolėsi materialių gėrybių krautis, tikėdamasi, kad su pastarosiomis ir laimę pasieks“. „Kaip akia metus, civilizuotas pasaulis trypia pasiutusį suktinį prieš materijos veršį“[1]. Pinigas nunai viską atstoja. „Turtai pageidaujami, kaipo naudojimosi, toliaus gi ir kaipo smaguriavimo įrankis“[2]. O kadangi kiekvienas gyvenimu nori naudotis, taigi kiekvienas ir stengiasi visokiais—leistinais ir neleistinais budais įgyti tą naudojimosi įrankį—mamoną. Žmogus, „siekdamas prie turtų,

[1]) Kr. B. 8. p.
[2]) Ibid.

mynė kojomis ir trypė viską, kas tik jam kliudė"[1]. Tokiuose atvejuose neatsižiurima į vienatų teises. Svarbiausia tuomet teisė, tai t. v. „kumšties teisė". Del pinigo šiandien visuose luomuose ir visų pramonijų srityse verda baisi-žutbut ne kova. „Nėra tokio žemės sklypelio, nuo kurio tas arba anas nesistengtu ką nors nustumti"[2].

Šiandien stipresnis vargina ir skriaudžia silpnesnį, turtuolis—beturtį, vyresnis—jaunesnį, ponas—tarną ir t. t. ir t. t. Šiandien „kas neturi stiprių kumsčių ir drutų nagų, tas be malonės priešų minamas kovoje žuva"[3]. Šiandien į teisybę jau maža gyvenime teatsižiurima, o gerumas, tai jau tokia retenybė tapo, kad vargu jį berastum. Šiandien, galima pasakyti, sugrįžo anie laikai, kuriuose buvo kalbama: „homo homini lupus—žmogus žmogui—vilkas". Kad tai ne tušti žodžiai, užtenka paimti bikokį plačiojo pasaulio dienraštį ir peržiurėti žinių skyrių. Kiek ten randame žinių-žinučių apie įvairias žmogžudystes! Kiek ten išskaitliuota keisčiausių ant žmogaus nuosavybės—turtų ir net gyvybės pasikėsinimų! Jeigu tat nunai žmonija taip įžymiai nusidėjo prieš gerumą, pastarąją ydą galima pašalinti vien priešingos jai dorybės praktikavimu. Čia maža pagelbės viršujis visuomeniškų santikių pakeitimas kitais, neva geresniais, maža padarys ir mokslas; čia reikia pradėti nuo vidujės vienatų reformos, nuo gerinimo širdies, nes „pakeitimas esančių visuomeniškų formų kitomis, neva geresnėmis, ne daug ką pagelbės, jeigu jų esmė liks ta pati. Tasai nesureformuotas žmogus bus įspaustas į naujas formas, kurios vėl suskeldės, ir vėl naujų reiks jieškoti"[4].

Šiais laikais manoma, jog reformos darbą atliks mokslas. Taigi nevėltui šaukiama iš visų kraštų: „Mokslo, mokslo ir dar sykį mokslo!"

Be abėjo, mokslas — tai galė. Vienok negalime pasakyti, kad mokslas viską atstosiąs. Tai patvirtina gyvenimo praktika. Mes matome, jog galima buti didelio mokslo žmogumi ir sykiu dar didesniu niekšu.

Tokiose gi šalyse, kur mokslas gana augštai stovi, moralumas žemai puolęs. O kur nežydi moralumas, ten vargai kuopuikiausia žydi, ten nekaltųjų ašaros upeliais teka, ten tikroje prasmėje gerumo nei nejieškoki. Ne be racijos todel kas tai išsitarė: „Sergėkis mokslo dirvoje besidarbuojančio bedievio, nes tai ginklą beperkąs galvažudys".

---

[1]) Ibid.
[2]) Ibid.
[3]) Ibid.
[4]) Kr. B. 12 p.

Bet gal visa tai melas? — Anaiptol. — Mokslo išradimai, kaip žinome, patįs savaimi prie praktiško gyvenimo yra neutraliai. Žmogus gi savo iškrypusia valia gali išnaudoti juos kaip tik žmonijos blogui. Pavyzdžiui, tapo išrastas budas, parakui dirbti—ir ką gi?—Paraką sunaudojo greitesniam žmonių žudymui. Tatai ne mokslas, bet valia betarpiškai su gyvenimu susitinka. Ir jeigu jinai bus iškrypus, gali patraukti, kas dažniausia ir atsitinka, paskui save ir protą, kursai žmonijos pražučiai darbuosis. Taigi teisingai yra pasakyta: „Tiesa be gerumo nuves žmoniją vien prie gardžiausių paštetų ir tobuliausių savo artimo žudymui mašinų“[1]).

Vadinasi, širdies gerumas tur didesnę svarbą, negu mokslas. Neveltui Tautų Apaštalas skelbia: „Kad ir visas paslaptis, ir visokį mokslą pažinočiau... o kad meilės neturėčiau, esu niekas“. Tatai gerumas ir vien gerumas teteikia žmogui—tam draugijiniam gyviui pasisekimą gyvenime. Gerumas yra anuo stebuklingu paparčio žiedu, kursai duoda žmonėms santaiką, gerovę, o tuomi pačiu ir laimę. Apie tai tėvas Faber'is taip kalba: „Kadangi musų vienų su kitais santikiai yra svarbiausia ir įkyriausia musų kentėjimų versmė, tat aišku, jog, besivadovaujant mums gerumu, dabartinis pasaulis taps visiškai kitoks ir be maža ko į žemės rojų bus panašus“[2]).

Jeigu taip, jeigu gerumas gali pašalinti tą taip išbujojusį šiandie materializmą, o su juo iššluoti ir blogą, kuris taip plačiai užliejo šiandien pasaulį; jeigu gerumas, sakau, gali nunai pasekmingiausia sureformuoti pablogusius visuomeniškus santikius: ar neužsimoka tad gerai tą dorybę pažinti ir ją gyveniman vykdinti. Be abejo taip. Reikia ir butinai reikia. Paskaitykite todėl, draugai, šitą veikalėlį, o daug naudingo apie gerumą sužinosite. Užtikrinu, jog perskaitę jį nesigailėsite. Yra čia net išimtinai vienas skyrius jaunuomenei pašvęstas. Ypač gi moksleivijos daug prieš gerumą prasikaltimų nurodyta. Ir apskritai gerumas čia aptariama gana plačiai: kiekviename atvejyje, ypač kiekviename visuomeniško gyvenimo apsireiškime. Išparodyta gerumo svarba, kas tai patsai gerumas, ir galop kame ir kaip męs privalome juo vadovautis, idant ir mums ir su mumis kitiems butu gera, kad maksima: „homo, homini—lupus“ pasikeistu į „homo homini—res sacra—žmogus žmogui—šventenybė“.

Stilius aiškus, lengvas, vaizdingas. Taip, jog, sykį pradėjus skaityti, negalima nuo kningos atsitraukti.

---

[1]) Kr. B.
[2]) „Apie Gerumą“ I sk.

Leidinys gana gražus ir sulyginamai ne visai brangus: kaštuoja 1 r. 20 k.

Teneatgrąsina taip-pat jusų tikybinio turinio užvardijimas ir autorius kunigas. Nėra ko baidytis. Juk mes, ypač šiuomet, pradėjome rupintis tikraja pažanga. Todel net dvasiško turinio veikalų baugintis neprivalome. Bet šis daugiau, kaip pažymėjau, yra visuomeniško charakterio, negu dvasiško. Ir, kad autorius butu atvirai nepasisakęs kunigas esąs, manytum, jog „Kr. B.“ tai žymaus visuomenininko pasauliečio tvarinys. Taigi mums, kaipo ateinantiems visuomenininkams labai neprošalį butu, kiek galima, plačiau visuomenės santikius pažinti. Iš antros gi pusės rasime čia nurodytą tiesų tikrosios pažangos kelią; tuo labjau, kad ir mes ne vienam atvejyje prieš gerumą nusidedame.

Baigiu, dar sykį pakartodamas: „qui potest capere, capiat“—kas gali šį veikalą įgyti, teįgija ir teskaito.

Dzukas.

Redakcijos atsakai.

Dr. J. Strazdui. Draugo prašymo negalim išpildyt, nes 1) nenurodai kokios šakos (ar historija, ar matematika, ar filologija etc.), o 2) pageidaujamos pakraipos Rusijoje nėr.

Bet šiaip gerų straipsnių galima rasti žurnale: „Вѣра и Разумъ“ 10 rb. metams. Antrašas: Харьковъ Зданіе Харьковской Духовной Семинаріи. Eina du kartu į mėnesį. Už linkėjimus nuoširdžiai ačiu.

Justui Braižui. Netinka.

P. Gužučiui. Eilės netinka.

A. Skiltuvui, „Prie kvotimų“ netinka.

M. B. Draugo vertimų nedėsime.

S. T. Rimaičiui. Ačiu įdėjome. Tamstai rašyti sekasi.

Dr-ui J. M-liui. Vieną dalykelį dedame, „Ji“ persilpna, „Širdies styga“ netaisykliškai sueiliuota. Nedėsime.

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

„Ateities“ Redakcijos adresas: **Kaunas, D. Vilniaus g. № 34.**

Saliamono Banaičio spaustuvė, D. Vilniaus gatvė, 34.